

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor: Fundația România literară
Director general
Nicolae Manolescu

Coeditor: Editura Național
Redactor-șef
Violeta Borzea

2 - 8 mai 2001
(Anul XXXIV)

17

INEDIT

Din jurnalul lui TRAIAN CHELARIU

(pag. 12-13)

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Conferința scriitorilor

RAPIDITATEA cu care se petrec evenimentele legate de recenta Conferință a Uniunii Scriitorilor din 20 aprilie ne-a determinat să ne schimbăm de două ori modalitatea de a le reflecta în paginile revistei. Ne propusem inițial să facem un *documentar* util pentru informarea cititorilor și a istoricilor de mîine, din care să rezulte cum s-au desfășurat lucrările Conferinței, cine a fost ales în organismele dirigitoare și tot restul. Am abandonat ideea din cauză că n-am considerat a exista un final al Conferinței: fără Președinte statutar ales, fără Comitet Director, fără Vicepreședinte și Secretar, Uniunea așteaptă un al doilea tur de scrutin. După ședința Consiliului (deocamdată, singurul organism ales la nivel național) de sîmbătă 21 aprilie, cînd s-a decis reconvocarea Conferinței, am scris un editorial în care am prezentat, fără nici un *parti-pris*, ce s-a întîmplat și în care am încercat să corectez unele relatări din presă care țineau cu orice chip să transforme Conferința într-un "circ" ori într-un "spectacol penibil". Dat fiind însă gestul d-lui Eugen Uricaru de luni 23 aprilie de a se autoproclama președinte, nesocotind hotărîrea Consiliului și încălcînd statutul, a trebuit să renunț la editorialul meu și să revin, în cel de față, cu alte aprecieri ale situației.

Trebuie să spun că abia după ce dl Uricaru s-a dat în stambă (adică a provocat presa să scrie despre convingerea d-sale că e președintele ales în bună regulă al Uniunii), se poate cu adevărat vorbi de un scandal în lumea scriitoricească. Lucrările Conferinței au decurs totuși civilizată, chiar dacă luările de cuvînt pe marginea raportului prezentat de fosta conducere n-au avut cine știe ce miez. E drept că nici raportul n-a fost ce trebuia să fie. O însăilare, mai degrabă, plictisitoare, deși sumară, de informații greu de verificat. Cît îl privește, raportul financiar, la rîndul lui, a reușit doar să ascundă temeiul unor cheltuieli, nu să spună cu adevărat pe ce s-au dus banii. Chiar și așa, Conferința a curs relativ calm spre alegerea președintelui care, în mod vădit, era preocuparea majoră a delegaților. Singura dificultate a survenit după numărarea voturilor, cînd conducerea de ședință, exercitată de cîțiva secretari de Asociații (singurii aleși pînă în acel moment într-un organism dirigent), a ignorat statutul (nu l-a cunoscut sau n-a vrut să-l cunoască, iată o întrebare importantă!) și a ținut morțiș să blocheze turul al doilea de scrutin. A doua zi, Consiliul a readus lucrurile pe făgașul normal. Comunicatul Consiliului prevede clar reconvocarea Conferinței pînă cel mai tîrziu la mijlocul lui iunie, cu două puncte pe ordinea de zi, turul secund al alegerii președintelui și adoptarea statutului (a unor amendamente la statutul actual ori chiar a unui nou statut).

În această etapă intră în scenă cu adevărat dl Uricaru și aruncă în derizoriu Conferința și Consiliu, pretinzînd că el este președintele ales statutar și că înțelege să-și vadă de treabă. Paranoia sau disperarea care pot fi bănuite în spatele declarațiilor d-lui Uricaru sînt problema personală a d-sale. Neregulile care au condus la criză și imaginea proastă pe care breasla o face sînt însă ale tuturor scriitorilor.

Nu încapă nici o îndoială că turul al doilea de scrutin era obligatoriu, prin efectul articolului 24 din statutul în vigoare, care prevede jumătate plus unu din voturi pentru orice hotărîre valabilă a Conferinței. Neputînd să eludeze acest articol, dl Uricaru a pretins în declarația sa de luni 23 aprilie că acest articol ar fi fost amendat de Conferință. Nu numai că n-a fost, dar nici măcar nu figurează printre cele propuse spre amendare, operație care, oricum, n-a avut loc, decît pentru un singur articol prin care se transfera alegerea președintelui din sarcina Consiliului în aceea a

(Continuare în pag. 14)

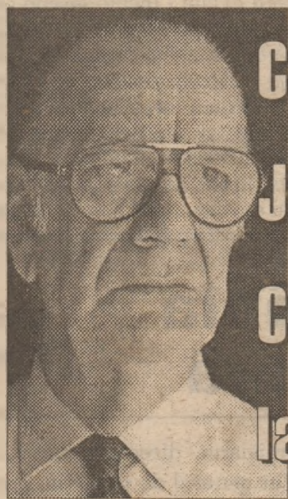
Un Sisif al istoriei literaturii

(pag. 4)

Lecturi la zi de LUMINIȚA MARCU

(pag. 6)

CAMILO

JOSÉ

CELA

la 85 de ani

(pag. 20-21)

PREMIILE PULITZER 2001

(pag. 23)

Panait Istrati și mîna lungă a K.G.B.-ului

(pag. 21)

CONTRAFORTde *Mircea Mihaies*

CU EUTANASIA SPRE EUROPA

PROSTIA sau ticăloșia? Lipsa de gândire sau autodistrucția programată? Nebunia simulată sau atracția nevrotică a prăpastiei? Ce prevalează în societatea românească de azi? Mi-e greu să aleg vreunul din termeni, pentru că toți împreună ne-au transformat în nevolnicii care suntem. Un prieten stabilit de mai mulți ani în străinătate, navetist asiduu între Germania și Statele Unite, îmi spunea cu un amestec de uimire și derută: "Știi cum am ajuns să-i văd pe români? Ca pe niște șmecheri ciudați din cale-afară: după ce ne-am iluzionat că-i fraierim pe toți, chiar am ajuns să ne fraierim pe noi înșine!"

Trista constatare, adevărata constatare! Asemeni "mingicariilor" din fotbal, total dezinteresată de eficiența jocului, care-și uită menirea (înscriserea de goluri) și ajung să dribleze banca de rezerve, oamenii publici de la noi trăiesc într-o sferă vidă, baletând scabros și emițând gugițuri isterice. Or, ce constat de la o vreme încoace: comportamentul lor nu e semn de prostie sau demență (deși e vorba de amândouă!), ci de abilitate. Tagma despre care vorbesc știe foarte bine cu cine are de-a face. Discursul rațional, perspectiva realistă, vorba cumpătată nu pătrund dincolo de beton-armatului descărăjării, neputinței și resemnării românului.

De ce la noi triumfă, de zece ani încoace, populismul, demagogia și sfiorii? Simplu: pentru că marea majoritate a populației (indiferent de nivelul intelectual) n-a depășit stadiul infantilității. Loviți de buget, loviți de reproșurile nevestei, loviți de barierele sociale, loviți de goliciunea buzunarului, loviți de insecuritatea locului de muncă, ei merg buluc spre cel care le promite fie și cioara de pe gard. Oricum, i se dă, nu i se ia! Nu-i cred atât de proști încât să muște nerușinatele momeli chiar fără să-și dea seama. Dar un resort psihologic secret, dorința tânjitoare de-a se simți protejați, alinați, încurajați, fie și la nivel de pură gargariseală, îi împinge ca un arc spre licheaua care anunță iminenta revărsare a laptelui și mierii peste ei.

Prietenii îmi reproșează că-am devenit în ultimii ani un fel de dispecer al catastrofelor din societatea noastră. M-am înhamat, e drept, la o astfel de operație, dar n-am ambiții de reformator. Mă mulțumesc să concurez Salubritatea. Ce s-ar întâmpla dacă toți românii ar purta mănuși albe, s-ar parfuma cu Paco Rabanne și s-ar îmbrăca de la Armani? Igiene aceasta personală n-ar avea nici un rost, de vreme ce-am umbra printre mormane de gunoarie și-am fi călcați în picioare de hoardele de guzganii.

Nu mă iluzionez că articolele mele ar avea un cât de mărunț impact — nici măcar la nivelul păturii intelectuale și artistice. Nu mă chinuie nici fantasma de moralist cățărât pe butoi și clamând adevăruri ultime. Scriu ceea ce scriu strict pentru a-mi păstra propria sănătatea mintală. Scriu dintr-un efort disperat de a sta cu ochii deschiși atunci când constat că prea mulți dintre apropiații mei nu-și mai pot deschide pleoapele solidificate de urdoarea de răutate, egoism feroce, lăcomie și nesimțire care i-a năpădit. Că e miner, polițai, academician ori săpător de șanșuri, românul nu iese din mizerabilismul sinucigaș de a-l urma pe mincinos, pe hoț, pe sperjur și pe ticălos, chiar dacă știe că se agată de un pietroi ce deja se prăvălește spre prăpastie.

Metafora "prăpastiei" a încetat de multă vreme să mai fie în România o simplă figură de stil. Hațuim prin vampirismul nostru un biet trup ce poartă numele de țară, prefăcându-ne că ceea ce se întâmplă cu semenul nostru, sau chiar cu noi înșine, nu ne privește. Când cineva propune o soluție, fie n-o băgăm în seamă, fie devenim brusca

principali sau umanitari — după împrejurare. Femeile isterice căzute la patimă canină, care au devalizat pușculița animaliferă a căinofelei Brigitte Bardot, încearcă să o-prească astăzi, punându-și la bataie propriul trup, masacrul bietelor patrupede cu priviri atât de blânde. Fac bine, fără îndoială. Numai că misia lor e cu totul alta: ele au fost plătite (și încă plătite gras!) pentru a elimina răul înainte de cangrenizarea lui.

Câinii vagabonzi — această metaforă patrupedă a bibedului geto-dacic — au devenit o problemă pentru că românii înșiși sunt o problemă. Nu cred că, la nivel de București, oamenii au apăsături de hingheri. Cred însă că o încrengătură venală de politicieni, administratori și "onegiști" au creat, cu cinism și iresponsabilitate, situația insuportabilă de azi. Doamne de la asociații care-l apără pe câine de om, și nu pe om de câine, au încasat în demență cecuri din străinătate, jurând cu priviri mai umede decât ale lui Azorel că vor asigura un tratament uman bieților câini "comunitari" (bine că-măcar ei și fotbalistii fac parte din "comunitate", că până intrăm și noi, mai va!) Dar blondele doamne ce-și smulg acum moțul oxigenat, jucându-se de-a amazoanele pe nervii bucureștenilor au folosit banii din străinătate pentru a-și cumpăra mașini luxoase și nu pentru adăposturi decente! Frații lui Zdreanță intrau pe o ușă a cuștilor improvizate în grabă atunci când a început scandalul, și ieșeau pe alta!

Hingheri avem, altminteri, din belșug, specializați în diverse domenii non-canine. Hingheri la finanțe, hingheri la ministerele economice, hingheri la protecție socială. Ba chiar și hingheri ai "libertății de circulație", ai "democrației", ai "drepturilor omului" etc. Adică oameni ce și-au clădit cariere înfloritoare pe baza simplei și cinice negustorii de vorbe și iluzii. Oameni în stare să provoace criză de nisip în Sahara și de apă sărată în Pacific vântură pe sub nasurile unei populații incapabile să facă distincția între interesul vital și demagogice viziuni de Taj Mahal. Tembelii din presa naționalistă se revoltă că foarte curând etnicii maghiari din România vor avea câteva aparente avantaje față de românii pur sânge. Spun "aparente", pentru că cea mai importantă dintre ele, posibilitatea de-a lucra legal trei luni pe an în Ungaria, nu e neapărat și o garanție a locului de muncă. În loc să vadă în asta o avansare a României spre Occident, simetrică traversării Prutului de către românii moldoveni, ne punem de bunăvoie la gât lanțurile în care-ar trebui să stea câinii de la asociația cu frumoasa titlatură "Patru labe", priponiți de-un gard putred, într-o curte prăfoasă și murdară.

Fie că e vorba de oameni sau de câini, România are o singură șansă de supraviețuire: să se lepede de mentalitatea de victime resemnate. Fondurile sosite din străinătate pentru protecția câinilor trebuie folosite pentru ușurarea suferinței acestora, exact așa cum banii câștigați de românii ce lucrează în Ungaria se vor traduce în marfă mai multă vândută în magazinele românești, în mașini mai numeroase și nepoluante și în case mai frumoase construite în România. Adică exact lucrurile pe care gura mare a vadimilor de toate sexele și de toate profesiile nu le vor putea face nici de-acum într-o mie și unu de ani de contemplare smerită a buricului nostru tot mai zdrențuit.

P.S. Aflu în ultimul moment că dl. Basescu iar a făcut-o de... oaie: luând-o berbecește, el renunță la castrarea câinilor (procedeu negociat până și cu B.B.!) și trece direct la eutanasiere. Partea sordidă abia urmează: banii astfel economisiți vor fi alocați ajutoarelor sociale! "Mondo cane", ziceți?! Să fim serioși! Frumoasă țară de lătrători, în care am ajuns să luăm de la câini ca să le dăm oamenilor!

POST-RESTANTde *Constanta Buzea*

CÂND la o anumită vârstă romanța își începe rondul obligatoriu cu infinită gingășie printre lacrimi ce parcă niciodată nu se vor usca, poetul foarte tânăr se lasă în voia capcanelor ei, antrenat de muzicalitatea și de ritmul ei simplu, care-i măresc slăbiciunea, îi dilată înariparea diafană, oferindu-i într-un decor cu stele și frunze care pică, iluzia unei iubiri ideale fără nici o șansă în real. Modelul eminescian bănuie serafic firile timide, adolescenții tuturor timpurilor se vor resimți ca la un semn, cuprinși ca de o îndrăgita boală, scriind romanțe, experimentând balansul nepericulos peste golul lăuntric. Ar putea fi un bun exercițiu, dar nu e, și nu se justifică, descoperind metafora, rima aleasă, dar și încântarea de sine în suferință. Handicapul se instalează, mintea se încheiază curând de atâta dulce și zadarnic efort de a cuceri nu o ființă ci neantul, umbra: "Mii de stele lucitoare/ Au căzut din ceru-nalt/ Luminând înfiorate/ Chipu-ți dulce, adorat./ Tremurându-și und-albastră,/ Lacul poartă flori de tei -/ Cât de mult te așteptară/ Genunchiate pe alei!/ Ne privesc din laturi sălcii/ Cu podoba lor de ier.../ Tu, cuprinde-mă cu ochii,/ precum umbra, moi tăceri./ Și mă lasă păru-ți moale/ Între palme să-l așez.../ Chipu-ți dulce, chipu-ți dulce/ Eu, privindu-l, lacrimiez./ Căci de raza din privire/ Sufletul s-a prins cu dor,/ Precum luna în lucire/ De al nopții umăr gol". Rondul romanței se încheie prin a-i anihila poetului tânăr voința de a reveni cu picioarele pe un sol sigur, la viața reală, careia nu-i mai simte nici gustul, nici rostul. V-aș spune, dacă nu este prea târziu, să nu mai practicați acest gen perfid, care la 16 ani, în ziua de azi, poate că s-ar mai justifica, dar nu și la 26. *Petalele iubirii, îmbătarea cu amintiri, farmecul sfânt, O, prea scumpul meu, odor!, Fără dulcea ta ființă/ N-am simțiri... Tu îmi ești tot, Să-ți pun lacrimi în potirul/ Încărcat cu amintiri,* și atâtea, încă alte dovezi de fragilitate și adorație, care nu funcționau ca lumea nici acum o sută de ani, sunt gata să vă sacrifice viitorul, eliminându-vă, cu voia dvs., definitiv din peisajul literar tonic, evoluat, respirabil. (*Felix Minhoff*, București) ☒ O sugestie frumoasă virtual în *Unicat*. *Cain și Abel* este însă numai o relatare plată, rece, a unei stări banale de conflict. Nici în *Fir de nisip* nu reușiți să vă apropiați cu inima ci doar cu... mintea de subiectul generos în posibilități. Unde ar fi transfigurarea, unde amprenta propriei personalități? Dacă vreți să vă lamuriți cum stau lucrurile, trebuie neapărat să continuați să scrieți. (*Sorina Ivan*, Brăila) ☒ Din păcate, versurile dvs. nu sunt publicabile, nu se disting deocamdată prin nimic. Dezamăgită gata, de cele câteva întâmplări relatate în scrisoare, răspunsul acesta ar trebui să nu vă mai impresioneze. Orgolioasă, cum pareți a fi, începeți prin a citi, cu atenție interesată, poezie pe autori, pe epoci, românească și străină. Veți descoperi încet secretele creației, vă veți da seama de deosebiriile dintre a versifica și a scrie poezie. Fiți discretă, pe cât vă sta în putință, ca să fiți scutită de amarăciuni și derute. (*Laura Frunză*, Șoimărești-Neamț) ☒ În afara de imaginea cu fata care se îmbracă în coaja unui măr fabulos și tot îi rămân genunchii neacoperiți, restul dă o senzație de-a dreptul fizică de sufocare, de chin, de univers confuz și secăuit. Luați-vă ca aliat muzica preclasică, lăsați-vă antrenată în valurile ei de armonii, căci vă lipsește degajarea, libertatea interioară și chiar curajul de a crede cu putere în propriul suflet. (*Julia Balcanas*, Onești) ☒ Eu aș mai tăia niscai cuvinte, aș mai scurta preț de un vers, două, trei, dar nu la rând, firește, poemele ce gem de amănunte. Aș face asta, ca să vă răspund, cu mâna pe inimă, afirmativ, la întrebarea dacă-mi plac poemele, pe care, am senzația că le-am mai citit cândva, poate în altă viață. Să vedem împreună vreo câteva, aici: "Lamurește-mă cu o rază de lună./ Miruiește-mă cu vreun cântec mai vechi/ Și sfințește-mi în cuget/ toți sorii./ Toți norii./ Zodii perechi./ Mă afundă/ În cristelnița de cețuri./ Mă înaltă/ La altare de ghețuri./ Mă du/ Până-n livada cu meri în care -/ Nevăzut./ Ca un son într-un clopot tăcut -/ Sub pomii în floare./ Dormi Tu." (*Rugăciune*); "Nu-i noaptea de-ajuns de înaltă./ Stelele prea s-au rărit./ Oprașul îmi pare o baltă./ Luna o mână de vreascuri ce arde mocnit.../ Totuși, în noaptea aceea mi se-arătară/ Secretele spirale prin cari/ Urcau arhanghelii-ntr-o sferă/ Nouă. (*Romantism*); "O după-amiază ploioasă./ De toamnă./ Într-un restaurant pustiu./ La șopsea. / Într-un cuier./ Posomorâta, vetusta./ O umbrelă din fâș bleumarin./ Cu mânerul tocit, din lemn de cires/ Și vârf lung și ascuțit, ca de paratrasnet./ Pareă că o uitase cineva agățată acolo./ Din curiozitate, o iau și o deschid:/ Se metamorfozează într-un general SRI/ Cu părul șiroind de ploaie/ Și ochi străvezii./ Uluit./ Închid repede umbrela la loc/ O scutur bine/ Și o agăț din nou în cuierul maro... (*Povestea umbrelor din cuierul maro*). Cele patru poeme mai lungi, *Povestea ingerului ductil și a celor 1001 de zile prin orașul meu*, *Allegro ma non troppo*, *Anotimpurile* și *Scurta poveste de dragoste* sunt și cele mai elegante în desăvârșită dezinvoltura libertății lor, și sunt și preferatele mele. Am reușit să disting din hașura nemiloasă cu care l-ați acoperit, numele Mircea Platon. Că ați făcut acest camuflaj și că v-ați prezentat acum sub alt nume, vă privește. Răspunsul meu rămâne afirmativ. Aveți ceva boieresc în stil, fie că vă scrieți textele la Iași, la București sau la Boston. Eu aș mai tăia niscai cuvinte... (*Alexandru Delaiasi*, Iași).

România literară

Director: **Nicolae Manolescu**

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanța Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Marina Constantinescu (teatru), Ioana Pârvulescu, Andreea Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Nina Pruteanu, Ecaterina Ionescu, Simona Galațchi (corectură).

Correspondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Köln).

Tehnoredactare computerizată: Anca Firescu (secretar de redacție), Mihaela Ivan, Ionela Stanciu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administrația: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu (difuzare, tel. 650.33.69.), Mihai Minulescu.

e-mail: romlit@romlit.ro<http://www.romlit.ro>

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii.

Coeditor: Editura Național - Director general: Dan Chiriac

Memorie tragică

SĂ ARESTEZI o fetiță de *cinci ani* (!) numai fiindcă era fiica lui Gheorghe Fotino, renumitul istoric, arestat în 1948 - se putea o prostie și o mai mare cruzime?

Să scrii în actul de deces al unui ilustru istoric, fost ministru, parlamentar și președinte al Academiei Române (între 1935-1937) că n-are identitate: "Fără studii, fără ocupație, fără buletin de identitate... Se putea oare, un cinism mai sinistru?"

Să condamni la zece ani închisoare pe niște tineri studenți (e vorba de importanții istorici de mai târziu Alexandru Zub și Mihalache Brudiu) care se gândiseră să-l omagieze pe Ștefan cel Mare, organizând o sărbătorire a voevodului la cinci sute de ani de la urcarea lui pe tron, sub învinuirea "uneltire împotriva regimului" (comunist, se înțelege), se putea o învinuire mai aberantă și o decizie mai ineptă?

Acestea, și încă multe ticăloșii ale regimului comunist, instaurat după 1945 prin forță, se află într-o carte zguduitoare, intitulată *Clio încarcerată* a profesorului brăilean Toader Buculei.

Este o carte de interviuri și de confesiuni care depune mărturie despre suferința și martiriul unor istorici de seamă ai neamului nostru precum: Gheorghe Brătianu, Alexandru Boldur, George Fotino, Const. C. Giurescu, Ioan Hudiță, Alexandru Lapedatu, Ioan Lupaș, Ion Nistor, Vasile Netea, Victor Papacostea, Silviu Dragomir și încă mulți alții plecați dintre cei vii; dar cuprinde și mărturiile unor supraviețuitori ai infernului pușcăriilor comuniste despre care încă va trebui să se mai scrie pentru a se ști adevărul. Pentru a se respecta *istoria*.

Lichidarea elitei intelectuale și politice a țării de către comuniști a făcut nenumărate victime. Printre acestea, Toader Buculei, autorul acestei cutremurătoare cărți, s-a oprit asupra unora, *istoricii*, socotiți foarte "periculoși" pentru orânduirea comunistă, fiind aceia care prin pregătirea și activitatea lor, prin scrierile lor, puteau pune la îndoială instaurarea unui regim totalitarist, se puteau opune minciunii.

Exterminarea acestor incozi "martori" ai istoriei românești adevărate era unica și "eficientă" soluție de a spăla creiere și de a șterge din memoria națiunii momentele esențiale ale constituției și perpetuării noastre ca popor, ca stat.

Există și azi, din păcate, opinia că tre-

buie să uităm trecutul, să ștergem cu buretele tot ce s-a întâmplat urât și tragic în istoria tristă a ultimei jumătăți de secol și că securitatea, autoarea de jalnică amintire a atâtor crime, ar trebui reabilitată.

Cartea aceasta a fost gândită și alcătuită de profesorul de istorie Toader Buculei cu multa osteneală și migală, dar și cu multa perseverență și pasiune.

Se spune că avem nevoie de "modele" demne de urmat. Cartea lui Toader Buculei este plină de asemenea *modele*.

Fiecare dintre istoricii încarcerati și chinuți fiindcă cercetaseră și scriseseră adevărul despre Basarabia, Bucovina și ținutul Herței ca Ion Nistor, Ion Hudiță, Alexandru Boldur, Gheorghe I. Brătianu sau despre Transilvania ca: Alexandru Lapedatu, Ștefan Meș, Vasile Netea, Silviu Dragomir și alții, au dovedit, nu numai prin activitatea lor, ca membrii în Parlamentul României Mari, dar mai ales prin scrierile lor, recunoscute în academiile străine, că istoriografia românească depunea mărturie adevărată despre un popor demn să facă parte din familia popoarelor europene.

Mulți dintre acești iluștri bărbați au militat pentru Marea Unire și au suferit cu demnitate, în închisorile morții, pe lângă înfometare și bătaii, cele mai teribile batjocuri.

Din amintirile regretatului profesor Const. C. Giurescu reiese că deținuții politici erau nu numai bătuți, puși la munci grele, ținuti la "neagra" (carcera fără fereastră) dar și supuși unor umilitoare "jocuri" ale bestialilor păzitori, de pildă, obligați "să facă dropia" - adică să stea pe vine, cu mâinile întinse orizontal, fără să se sprijine de nimic, poziție imposibilă pentru niște oameni în vârstă. Chinuți, terorizați cu un sadism greu de imaginat, neavând voie să primească un pachet din partea familiei, o scrisoare, un semn de viață din afară, foarte mulți au murit în închisoarea de la Sighet, unde s-au prăpădit în mizerie, fără cel mai mic ajutor medical, atâția oameni de vază. Despre această închisoare, profesorul Giurescu scria: "Cred că nu există în toată țara o altă închisoare care să dea un procent așa de mare de morți, sinucigași și de nebuni..."

La rândul său, Vasile Netea, istoricul, folcloristul, analistul politic de mare talent, care a făcut opt ani de închisoare (fiindcă nu a urmat indemnul așa-zisului său prieten, Mihai Beniuc care îi spunea: "Măi,

Vasile, hai, măi, să mergem la aștia. Rușii vor rămâne aici de-a pururi"; Vasile Netea spunea: "Dacă ar fi putut, comuniștii i-ar fi omorât și pe morți."

După ce a fost deținut în închisoarea de la Sighet mai bine de cinci ani, Ion Nistor fără a fi fost judecat, e hărțuit de securitate și după eliberarea din închisoare, neizbutind, multă vreme, să-și capete dreptul la modica pensie în "sumă de 518 lei pentru 37 de ani vechime în câmpul muncii" (în timp ce, foștii săi colegi căpătaseră "pensii de merit" în valoare de 2000 de lei).

D-na Ioana Berindei, fiica marelui istoric și om politic Ioan Hudiță membru de seamă al Partidului Național Țărănesc și apropiat al lui Iuliu Maniu, povestește despre întâlnirea, în prezența lui N. Titulescu și a d-rului Lupu, în anul 1936, la Paris, cu ministrul de Externe al U.R.S.S. Litvinov: "După ce l-au informat și pe Litvinov asupra scopului vizitei, Ioan Hudiță îl provoacă la o discuție privind problema Basarabiei și semnarea tratatului de pace cu România. În cursul discuției, Litvinov se pronunță hotărât «Noi recunoaștem că Basarabia este a românilor! Ș-apoi ce ne trebuie nouă o bucățică de pământ, când noi avem atâta pământ!»". Aveau într-adevăr, dar le mai trebuia.

Se știe că familiile celor întemnițați de către comuniști au avut de îndurat la rândul lor numeroase persecuții și inimaginabile nedreptăți și suferințe, hărțuiri și umilințe. Soția, copiii erau izgoniți peste noapte din casele lor, construite de soții și de părinții lor; erau evacuați numai în câteva ore, izgoniți din proprietatea lor, fără a fi lăsați să ia nimic cu ei, nimic din bunurile casei (tablouri, argintărie, covoare, cărți, mobilier, haine, veselă etc.) și, trimiși să locuiască în grajduri, în poduri, în case insalubre.

Despre modul inuman în care erau alungați de pe proprietatea lor, din casa lor, se pare că n-au prea auzit cei ce le plâng de milă celor ce s-au mutat samavolnic în case ce nu le aparțineau și care îi compătimesc, azi, pe așa-ziii "chiriași". Ce fel de "chiriași"?

La solicitarea d-nei Giurescu pentru salvarea bibliotecii de specialitate a profesorului Const. C. Giurescu, numărând 2000 de volume, atât Mihai Ralea, cât și Petre Constantinescu-Iași i-au răspuns că "nu pot face nimic". Și, după cum relatează fiul profesorului, Dinu C. Giurescu: mii de fișe,

acte originale, corespondență - totul a fost adunat și ars, mai târziu, în curtea din fața casei. A casei care apoi a fost dărâmată.

Prietenii sau chiar rudele acestor napăstuiți le întorceau spatele. Soțiile sau fiicele profesorilor universitari erau nevoite să muncească prin diverse locuri, ca femei de serviciu, prin cizmării sau în fabrici de unde curând erau date afară. Dacă nu erau la rândul lor arestate și supuse unui regim de exterminare.

D-na Marina Vlasiu-Lupaș, fiica marelui istoric Ioan Lupaș, enumera printre femeile arestate (peste o sută, într-un lot) pe doamna Dimopol, sora fostului premier Ion Gigurtu, trecută de 80 de ani. "Cea mai tânără era Mariuca Vulcănescu, fiica mai mică a lui Mircea Vulcănescu, decedat în temniță la Aiud. Avea 18 ani..."

Printre arestatele din 14-15 aprilie 1952, alături de soția compozitorului Mihail Jora și sora lui Grigore Gafencu, erau soția lui Titel Petrescu, Elena Brătianu, soția istoricului Gheorghe I. Brătianu, și "doamna Logadi, fiica lui I. L. Caragiale" al cărui centenar - culmea ironiei! - tocmai se sărbătorea.

"La București, spune doamna Vlasiu-Lupaș, niciodată n-aveam timp să mă uit la cer. Acolo îi cunoșteam toate nuanțele. Când apărea uneori vreun avion, vedeam în el pasărea salvatoare, purtând pe aripi americani. Dar aceștia întârziau."

Soția țărănistului Ioan Hudiță este arestată în 1950 și ținută doi ani la Jilava apoi condamnată, ca și fiica sa, la ani de închisoare sub pretextul unui pretins proces de spionaj. Acea doamnă "mai întâi a fost spălătoreasă" spăla "rufe închisorii, cearșafuri, fețe de pernă, plus lenjeria de corp a milițienilor și a milițienelor". Din cauza căratului găleților cu apă și a aburilor de săpun și de sodă, face angină pectorală: "Are 52 de ani și arată ca o băbuță de 70 de ani", își amintește fiica ei.

Să nu răscolim trecutul, par să zică unii. Dimpotrivă, să cercetăm acest trecut, pentru că acolo s-a comis asasinarea în masă a elitei intelectuale românești. Și nu numai a elitelor intelectuale, ci și a circa patruzeci de mii de țărani gospodari din țara aceasta, altădată bogată și liberă. Dar cine nu-și cunoaște trecutul, nu poate spera într-un viitor.

Eugenia Tudor-Anton

SCRISORI PORTUGHEZE

de Mihai Zamfir

DE TREI ANI incoace, într-o capelă mică de la marginea Lisabonei, românii ortodocși sărbătoreau, discret, Paștele și Crăciunul. Biserița pusă la dispoziție de credincioșii catolici putea fi folosită doar pentru câteva ore în cele două puncte înalte ale anului, la Nașterea și la Învierea Domnului. De trei ani, cei cîțiva ortodocși din Capitala Portugaliei, modești și resemnați, se strîngeau în micuța capelă lisaboneză, unde un bătrîn Arhimandrit grec, ajutat de un preot portughez și de unul român, secondat de un dascăl rus, oficiau liturghia după tot tipicul. În cele trei-patru limbi ale asistenței, urmînd canonul melodic bizantin.

Peisajul acestei misse aproape marginale se fixase, sub o formă cunoscută, de-a lungul ultimilor ani, devenind familiar. Majoritatea publicului: cele câteva zeci de greci din Lisabona, comunitate oficială, reprezentantă autorizată a Ortodoxiei, iar slujba de rit răsăritean continuă aici cu vigoarea unei luminări tot mai slabe de la an la an, pe cale să se stingă într-un timp previzibil.

Pînă cînd... pînă cînd, în noaptea Învierii a anului 2001, credinciosului obișnuit care se apropia de micuța capelă i s-a putut părea că greșise drumul: luminată intens, biserică nu numai că era plină, dar se afla înconjurată de o mulțime imensă ce nu mai încapuse înăuntru și aștepta fremătătoare afară. Cînd eterna misă a Arhimandritului grec a început să-și desfășoare cadențele

solemne din fiecare an, cîntarea grecească era acompaniată de același mic grup de fideli. Îndată însă ce Părintele Pop rostea în limba română cuvintele liturghiei, îi răspundea un cor straniu de o forță ce amintea vuietului mării. Iar cînd cuvintele *Hristos a înviat!* s-au auzit sub cupola bisericii, cîntarea a răsunit în românește cu un ecou vibrant, rostogolire din sute de piepturi, acoperind toate zgomotele naturale și umane din preajmă; locuitorii cartierului trebuie să fi tresărit speriați. S-a văzut atunci că peste nouăzeci la sută din mulțimea adunată era formată din români - majoritatea lor ardeleni.

"Fraților, suntem mulți ca cucuruzul brazilor, și tari" - cuvintele rostite în urmă cu un secol și jumătate la Blaj, pline de uimire, pe Cîmpia Libertății, puteau fi perfect repetate la Lisabona în aprilie 2001. Se afla aici o mulțime de tineri cam la 20-30 de ani, solizi, calmi, întovărășiți de neveste și de copii, oameni cuvioși care știu slujba pe dinafară, masă încă anonimă, dar despre care sînt sigur că vom mai auzi vorbindu-se. Și aceasta din cauză că, în ultimele luni, mii de români au umplut Portugalia. Fugiți cei mai mulți ilegal din țară, ei se grupează aici, la limita Europei, cu o forță și cu o convingere care se impun tuturor; învață portugheza în câteva luni, servind apoi de interpreți pentru alți străini; muncesc de se spetesc, sufăr uneori accidente grave de muncă, dar demonstrează o conștiință profesională tulburătoare,

imposibil de întîlnit în România. Pe cît de slabă, pînă aproape de inexistență, se dovedește solidaritatea socială a românilor în România, pe atît de puternică pare a fi solidaritatea românilor din Portugalia.

În ultimul an, portughezii vorbesc tot mai frecvent despre români. Ei s-au adaptat perfect atmosferei locale. Dacă, în zilele de sîmbătă și duminică, în orașul pustiu, poți observa de la distanță pe emigranțul ucrainian, rus, arab ori georgian după desperarea întipărită pe figură, după privirea goală, pe români îi recunoști după comportamentul lor infinit mai destins: vorbesc tare (pe românește!), beau veseli bere pe băncile din parc, conversează la telefoane celulare, respiră adînc aerul libertății. Parcă s-ar afla în România - dar într-o Românie mai umană și mai fericită decît cea pe care tocmai au părăsit-o.

Cînd, de Paște, în bisericuța de la marginea Lisabonei, s-a auzit un *Hristos a înviat!* intonat din sute de glasuri, pentru o privire cît de cît lucidă viitorul țării noastre se afla deja trasat: intrarea - dacă va trebui, cu forța - în Europa, indiferent de opinia guvernăntilor de la București.

Pentru că, în urmă cu aproape un secol, strigătul desperat, dar în același timp plin de speranță al românilor oprimați, nu luase oare forma versului: "Să ne mutăm în altă țară"?

UN SISIF AL ISTORIEI LITERATURII

De ce rămân fără ecou cărțile lui Dumitru Micu?

PROFESORUL universitar Dumitru Micu este unul dintre cei mai productivi istorici literari de la noi. În jumătatea de secol care a trecut de când s-a consacrat investigării literaturii române a publicat zeci de cărți - monografii, panorame, sinteze, istorii ale literaturii etc. - din care s-ar putea constitui o mică bibliotecă de specialitate. Anvergura întreprinderilor sau dificultățile de ordin metodologic nu-l descurajează și, oricum, nu-l determină să abandoneze marșul său de-o viață. S-ar putea crede, dimpotrivă, că tocmai ceea ce este istovitor, ceea ce pare peste puterile unui om îl stimulează. *Scurta istorie a literaturii române* pe care a publicat-o după 1989, se compune - așa scurtă cum i se pare autorului - din patru volume masive. Iar "atocuprinzătoarea sa *Istorie a literaturii române (de la creația populară la postmodernism)* este - caracterizarea îi aparține lui Gabriel Dimisianu - un corpus istorico-literar cu dimensiuni de frescă".

În mod curios și dezamăgitor pentru un cititor de bună-credință al scrierilor lui Dumitru Micu, tot acest efort rămâne fără ecou în conștiința literară a epocii. Ion Rotaru cel puțin s-a făcut de râs cu tentativa lui de a scrie o istorie a literaturii române. Dar Dumitru Micu este pur și simplu ignorat, oricâte lucrări de istorie literară ar publica. Viziunea sa asupra literaturii române, ierarhiile pe care le propune fie și implicit, criteriile utilizate în evaluarea estetică a textelor nu influențează pe nimeni și nici nu sunt contestate. Despre Dumitru Micu s-ar putea spune "el vorbește, el aude". Opera sa nu modifică în nici un fel literatura română sau înțelegerea literaturii române, nu provoacă dezbateri, nu animă viața literară.

În zadar sistematizează istoricul literar, cu un efort supraomenesc, mii de informații; sintezele realizate de el se dizolvă repede în amnezia generală. În zadar revine și elaborează noi sinteze; acestea au aceeași soartă, fiind uitate și ele în cel mai scurt timp. Dumitru Micu este un Sisif al istoriei literaturii, în sensul că poate fi admirat nu pentru rezultatul la care ajunge, ci pentru efortul pe care îl face.

Cum se explica această disproporție dintre energia investită și rezultatul obținut, în condițiile în care Dumitru Micu, în mod evident, știe carte și își practică profesia cu toată seriozitatea? O vină - dacă se poate spune astfel - are și publicul, din ce în ce mai acultural și mai frivol, mai înclinat să-l glorifice pe un fotbalist decât pe un om de bibliotecă. Chiar și publicul restrâns format din specialiști în literatură este

azi mai sensibil la cărțile care șochează prin ceva - fie și prin insolentă -, decât la lucrările de sinteză. Dar principala responsabilitate revine lui Dumitru Micu însuși, cu mentalitatea lui de proletar al cercetării literaturii. El este atât de preocupat de străbaterăa unor spații literare vaste, printr-o înaintare silnică, epuizantă, încât nu mai are resurse - și nici nu mai încearcă - să vadă totul de sus, să guverneze autoritar, cu biciul ideii, lumea luată teoretic în posesie prin explorare. Citindu-i cărțile, ni-l închipuim roșu la față, gâfâind, animat de satisfacția ternă de a fi dus o muncă grea la capăt.

Recensământul scriitorilor din secolul douăzeci

APARIȚIA recentă a lucrării *Literatura română în secolul al XX-lea* nu schimbă deloc situația. În această lucrare există nenumărate observații demne de interes în legătură cu un scriitor sau altul, dar lipsește o concepție despre literatura română în secolul douăzeci. Ce individualizează această epocă literară, convențional delimitată, în raport cu epocile anterioare? Cum se situează ea în contextul literaturilor europene? Ce scriitori au dat tonul în literatura română de după 1900? Ce s-a preluat din străinătate? Ce s-a creat prin forțe proprii? Cum a fost marcată literatura română de comunism? La aceste întrebări și la numeroase altele, posibile,

Dumitru Micu nu răspunde. El face un fel de recensământ al scriitorilor care s-au afirmat pe parcursul secolului douăzeci, prezentându-i într-o ordine needificatoare.

Prezentările scriitorilor sunt sumare, incomplete, lipsite până și de unele informații care figurează în mod curent în dicționare (cum ar fi, de exemplu, data și locul nașterii). În același timp, însă, ele nu sunt nici suficient de concise pentru ca, prin însumarea lor, să se ajungă la o imagine de ansamblu a literaturii române din secolul douăzeci. Textul se labărtează adeseori din cauza plăcerii autorului de a spune încă o dată, cu propriile lui cuvinte, ceea ce au spus scriitorii în operele lor.

Așa stând lucrurile, lucrarea nu prezintă interes nici pentru cine vrea să afle cum au trait și ce au scris G. Călinescu, Mihail Sadoveanu, E. Lovinescu, Nichita Stănescu ș.a.m.d. (se poate consulta în acest scop un dicționar) și nici pentru cine e dornic să înțeleagă ce s-a întâmplat esențial în literatura română în secolul douăzeci (există destule eseuri mai clarificatoare pe această temă).

Dumitru Micu este familiarizat cu cele mai moderne metode critice, dar preferința sa sinceră merge către o critică *conținutistă*. Luând în discuție, de pildă, romanul *Cronică de familie* de Petru Dumitriu, el descrie portretele făcute de prozator în loc să descrie modul lui de-a portretiza:

"Zveltă, necoaptă, sălbatică, cu un nas fin, încovoiat, cu o gură palidă,

Cărți primite la redacție

- *Dicționar analitic de opere literare românești. M-P*, coordonare și revizie științifică: Ion Pop, autori: Georgeta Antonescu, Leon Baconsky, Ștefan Borbely, Ioana Bot, Nicolae Bot, Corin Braga, Cornel Căpușan, Sanda Cordoș, Doina Curticapeanu, Sergiu Pavel Dan, Vasile Fanache, Sara Iercoșan, Laura Lazăr-Zăvăleanu, Mircea Muthu, Laura Pavel, Gheorghe Perian, Ioana Em. Petrescu, Liviu Petrescu, Horea Poenar, Dumitru Pop, Ion Pop, Nora Rebreanu Sava, Cornel Robu, Lionel Decebal Roșca, Octavian Șchiau, Ion Șeuleanu, Calin Teuțișan, Silvia Tomuș, Mihaela Ursa, Ion Vartic, Vasile Voia. Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2001. 464 pag.
- *La Roumanie vue par les Français d'autrefois*, choix des textes et notes par Paula Romanescu, tirés de la sélection du livre de Paul Desfeuilles et Jacques Lassaingne *Les Français et la Roumanie* (Bucarest, 1937). București, Ed. Fundației Culturale Române, 2000. 326 pag.
- Marcel Corniș-Pop, *Tentația hermeneutică și rescrierea critică - Interpretarea narativă în zodia poststructuralismului*, traducere de Corina Tiron, București, Ed. Fundației Culturale Române, 2000. 272 pag.
- Ileana Berlogea, *Teatrul românesc în secolul XX*, București, Ed. Fundației

Culturale Române, 2000. 152 pag.

- Calin Caliman, *Istoria filmului românesc, 1897-2000*, București, Ed. Fundației Culturale Române, 2000. 518 pag.

- Eugen Dimitriu, *Lovineștii*, ediție îngrijită și prefață de Constantin Severin, Iași, Ed. "Spiru Haret", 2001. 182 pag.

- Valeriu Filimon, *Poetica imaginii românești*, prefață de prof. dr. Al. Husar, București, Ed. Paco, 2001. 268 pag.

- Valeriu Filimon, *Imaginarul și comparatismul - Spiritul istoric și sistematic în literatura comparată*, București, Ed. Paco, 2001. 420 pag.

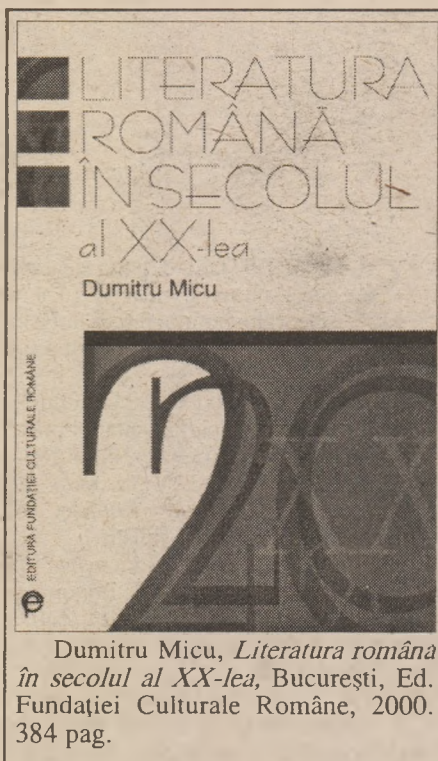
- Valeriu Filimon, *Imaginarul și publicul literar - Sistematica receptării operelor literare de către publicul literar*, București, Ed. Paco, 2001. 284 pag.

- Valeriu Filimon, *Tărâmurii imaginare, poezii*, București, Ed. Paco, 2001. 212 pag.

- Teodor Tanco, *Despre Liviu Rebreanu*, Cluj-Napoca, Ed. Limes, 2001. 168 pag.

- Constantin Stan, *Provizoriu, Sud (Libertate supravegheată)*, Pitești, Ed. Paralela 45, col. "80", seria "Proză", 2000. 214 pag.

- Florin Bănescu, *Mușchetarii Câmpiei de Vest*, prefață de Vasile Dan, localitate nementionată, Ed. Krasko, 2000 (publicistică literară). 220 pag.

deși carnoasa, ochi negri, incendiari, umbriți de gene fine, îndoite în sus, Davida e, ca și tatăl său, o ființă retrasă, tăcută, iar când vorbește înalța fruntea într-un fel ce trădează un orgoliu suveran. Îmbracamintea îi reliefează distincția, ținuta mândră, distantă."

Clasificarea scriitorilor din fiecare moment literar se realizează prin repartizarea lor în categorii care sunt doar indicate (prin titluri-eticheta), nu și definite, caracterizate sau analizate. La *Orizontul tradiției* intra V. Voiculescu, Nichifor Crainic, Ion Pillat, Adrian Maniu, Aron Cotruș, D. Ciurezu, Radu Gyr și alți tradiționaliști, la *Moderнизмul* - Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Al. Philippide, B. Fundoianu, la *Neosimboliștii* - Ion Barbu, Dan Botta și alți "ermetici", la *Avangarda* - Ion Vinea, Ilarie Voronca și alți avangardiști. Dar nu se explică ce a însemnat în literatura noastră tradiționalismul, ce implicații a avut afirmarea lui tardivă și de cine anume a fost respins, în ce condiții a fost promovat modernismul și dacă el reprezintă o vocație a culturii române, cum a apărut neosimboliștii, de ce am fost adevărați ași în avangarda literară etc. etc.

Într-un mod cu totul neconcludent este descrisă fracturarea tragică a literaturii române în urma instaurării comunismului în România. Metaforofele groțesti prin care a trecut creația literară la noi după cel de-al doilea război mondial din cauza încercărilor autorităților de-a o folosi ca mijloc de propagandă, ca și ingenioasele forme de disimulare utilizate de scriitori pentru a supraviețui terorii ideologice sunt înregistrate accidental și superficial de istoricul literar. Mulți scriitori din această epocă au - așa cum apar în cartea lui Dumitru Micu - aerul unor oameni fericiți și fara griji.

La toate acestea se adaugă comprimarea, în 15 pagini finale, din 384, câte numără cartea, a capitolului despre critica literară postbelică. Cu naiitatea unui elev care se plânge că la un examen scris a intrat în criză de timp și a trebuit să expedieze subiectul, Dumitru Micu mărturisește cititorului ca a intrat în criză de spațiu și că s-a vazut nevoit să facă o apă și un pământ din contribuția a zeci de critici și istorici literari. Urmarea? În timp ce unui prozator insignifiant ca Vasile Rebreanu i se alocă 57 de rânduri, critici străluciți - Livius Ciocârlie, Mircea Marin, Eugen Negrici, Mihai Zamfir ș.a. - sunt prezentați în câte 3-4 rânduri fiecare.

CELE TREI EXILURI

CRONICA
LITERARĂ

de
Gheorghe
Grigurcu

“Noi, scriitorii de azi, trebuie să rein-
vățăm un cuvânt mai vechi care a marcat
începutul literaturii moderne. Monosila-
ba: NU. Cea mai mare misiune a cuvân-
tului este elogiul Ființei. Dar mai întâi
este necesar să deprindem a spune NU!”

Octavio Paz

BUJOR NEDELCOVICI își recunoaște trei etape ale exilului. Primul exil, interior, a durat 12 ani, fiind stigmatizat de “munca de jos” și prelungit de interdicția de publicare pe o perioadă de încă un număr de ani, în calitatea autorului de “element nesănătos”, odraslă a unui deținut politic. A urmat un exil exterior, din 1987 până-n 1989, impus de același “sistem politic demoniac”. Iar după evenimentele din decembrie se deschide etapa celui de-al treilea exil, cu caracter voluntar, care, dată fiind puțința legală pentru cei din diaspora de-a se înapoia în țară, e perceput, mai mult ori mai puțin ironic, ca o “călătorie inițiativă”, un “voiaj metafizic”, o “robinsonadă imaginată”. Dacă resorturile sociale și morale ale primelor două forme de surghiun sint, pentru a spune astfel, justificate de o dură realitate istorică: regimul totalitar, forma a treia, actuală, apare ca rezultat al unei sinistre farse jucate istoriei de către un grup de profitori. Drumul drept, care se deschidea către o democratizare autentică, reparatorie a traumelor trecutului, a fost părăsit de conducerea restauraționistă ce a monopolizat Revoluția din decembrie, ținând a obține puterea cu orice preț. “Șansa unică de a face istorie” a fost astfel irosită. Având puțința de-a alege între continuitate sau înnoire, reconciliere sau fractură, minciună sau adevăr, compromis sau justiție, cîrmuitorii neocomuniști autoînscăunați au optat pentru continuitate, reconciliere, compromis, minciună, injustiție: “Cum nu am nimic comun, declară Bujor Nedelcovici, cu toate aceste «soluții bizantine» pe care le speram depășite -, nu se poate construi ceva temeinic pe amnezia intenționată și nedemnitățile naționale a crimelor acceptate -, consider că drumul pe care l-am început este «fără întoarcere». Sint aici, în literatură, ca și cum aș fi trăit o Moarte și o Înviere”. Putem adăuga, în logica prozatorului, o Înviere urmată de o nouă Moarte.

Astfel, puterea posttotalitară, derivată din totalitarism (lăstar vanitos al ei care a vrut să înlocuiască trunchiul), a izbutit a compromite normele democrației și ale eticii sociale. Nimic nu s-a schimbat în esență. Dimpotrivă, se ivesc noi fenomene de teratologie morală. Victimei îi este dor de torționar. Se manifestă nostalgia epocii “organizate, disciplinate, omogenizate și cultivate de poezii de curte”. Descriind un individ similar celui standard la care se referă scriitorul nostru, La Boétie nota: “Născut într-o societate în care sclavia a fost întotdeauna regula, nu își putea imagina un alt mod de viață pentru el și pentru ceilalți. Era un laș și un trădător de sine”. Un rău cu deosebire nociv îl reprezintă amnezia întreținută cu bună știință de noua clasă politică, întrucît cel care-și uită sau își reneagă trecutul nu e în stare a construi ceva durabil în prezent, blocîndu-și și viitorul. Amnezia constituie un sindrom al unei alienări

Bujor Nedelcovici: *Aici și acum*, Ed. All, București, 1998, 418 pag., preț nementionat.

obștești, o “sminteală generalizată”: “Fiecare fapt esențial din viață trebuie asimilat de intelect. Asumat moral și afectiv. «Dacă nu înțeleg, inebunesc». «Scrințele» începe cînd refuzi să afli și să discerzi din dorința deșartă că o să dormi liniștit. Tocmai în coșmaruri apar vinovățiile noastre ascunse de lumina zilei și de ochii lucizi”. Ne aflăm între zeița uitării, Lethe, și zeița adevărului, Aithecatos, adică între “spălarea creierului” și veracitatea în gândire și faptă, obligați a o accepta doar pe una dintre ele. Metanoia, transformarea launtrică, e un proces lung și dificil care cere consecvență, efort, dăruire. Max Weber specifica o “etică a convingerilor”, în lumina căreia contează exclusiv scopurile atinse, și o “etică a responsabilității”, în cadrul căreia scopurile sint apreciate în funcție de mijloacele folosite pentru atingerea lor. “Cine ar avea astăzi curajul, în România, se întreabă Bujor Nedelcovici, să scrie o carte despre *Responsabilitatea românească*, asemănătoare cu aceea a lui Karl Jaspers: *Responsabilitatea germană*? Cine ar îndrăzni să scrie despre *Prostia românească*, așa cum André Glucksmann a scris *La bêtise*? - recent publicată la București”. În mediul românesc, de regulă, vinovăția se transferă asupra altuia. Spre a se păstra figura “superiorității” absolute a etniei noastre, obișnuim a incrimina Occidentul pentru că refuză să ne ajute, pe americani pentru că nu ne oferă necondiționat “clauza”, pe maghiari pentru că ar complota neîncetat, pe evrei pentru că ar face un joc dublu ș.a.m.d. “Spiritul critic personal și al responsabilității civice sint elemente ale unei culturi republicane și democratice care nu sint încă asimilate și nu au devenit un comportament colectiv.”

Unica libertate reală ce ni s-a acordat e cea de expresie. Dar cu toate că putem vorbi și scrie acum fără teamă, că putem publica fără intervenția cenzurii, dialogul cu puterea politică nu s-a produs, deoarece, pe de o parte, exponenții puterii sint surzi la semnalele societății civile, pe de altă parte, neîncrederea cetățenilor în instituțiile guvernamentale sporește mereu: “Contractul social nu a fost semnat, iar indiferența față de părerea cetățenilor intră în mentalitatea comunistă”. Această indiferență oficială suverană, într-adevăr o moștenire totalitară, “macină nervii” omului de rînd, aducîndu-l astfel la apatie, la indiferențism civic. Orice încercare de schimbare implică o strategie ce se cuvine urmată cu perseverență, însă “românul obosește cam repede”. Iar oboseala e un aliat prețios al puterii care, în temeiul ei, își face jocurile. Această oboseală socială, exploatată cu o perversă satisfacție de către clasa politică (Bujor Nedelcovici se referă la legislatura Iliescu, dar dezamăgirea pe care am încercat-o după 1996 ne face a simți observațiile d-sale ca fiind valabile, în largă parte, și pentru guvernarea Convenției Democratice) duce la ispita de-a accepta inacceptabilul. Adică la un nou pact cu Diavolul. Cu același Diavol totalitar, în travesti, care ne îndeamnă onctuos la “reconciliere”. O “reconciliere” strîmbă, căci implică neadevărul, și inechitatea drept condiții prealabile, adică a cedare în fața abuzului de ieri și de azi, tocmai în “punctele esențiale”. Este «reconcilierea» propusă de putere (Ce să facem? Este inflație și trebuie să trăim!) determinată de vechea noastră înclinație spre «supraviețuire cu orice preț». (Nu «tran-

ziție», ci modificare, nu continuitate, ci ruptură cu vechiul regim, despotice). Lipsa de rezistență morală și spirituală în fața obstacolelor («apa trece, pietrele rămîn»), reflexul de apărare (*Servitutea voluntară*, La Boétie), nu de acțiune lucidă și hotărîtă. Principiul trestiei care se apleacă bătută de vînt, dar se uită a se spune (Pascal) că dacă vîntul este inconștient cînd suflă, trestia știe că va muri atunci cînd va fi frîntă”.

Nu e de mirare că, în asemenea circumstanțe, mass media din Occident nu mai e interesată prea mult de România, pe care o trece sub tăcere, atunci cînd n-o probozește direct pentru numeroasele insuficiențe vădite pe calea “tranzității”, impresionant deschise prin arcul de triumf al eroicelor evenimente din decembrie: “Presa franceză a comentat intens evenimentele din România după rasturnarea lui Ceaușescu. Pe măsură ce surprizele spectaculare apăreau, interesul presei franceze s-a diminuat treptat și acum a dispărut aproape total. Și poate este mai bine așa! Ce să scrie? Că ancheta de la Căciulași este continuată de o echipă de antropologi din America Latină? Că vînzarea flotei comerciale ascunde o mare escrocherie națională? Că în România corupția este tolerată și acceptată chiar de Parlament? Că Parlamentul European a cerut guvernului românesc diminuarea rolului jucat de SRI în administrație și guvern?”. Trecută la coada țarilor din Est, România apare nu o dată în ochii apusenilor ca o feudă a lui Iliescu, acesta, la rîndul său, fiind perceput ca un fidel discipol al lui Miloșevici. Și încă un adevăr trist: literatura și arta noastră interesează prea puțin peste hotare, atîta vreme cît nu am izbutit a ciștiga politic, social și moral încrederea pe care Occidentul ne-a acordat-o îndată după decembrie 1989. E un lanț de pierderi ce pornește din faptul dramatic al falsei întemeieri. Sub pretextul înălțării unei “noi societăți”, purificate, asistăm la tentativa - încununată de succes! - a supraviețuirii unor structuri comuniste și a unor indivizi din ex-nomenclatura comunismului, aceștia din urmă ajungînd frecvent la o prosperitate pe care nici n-au visat-o înainte. De ce “construcția noii societăți” din România se prăbușește continuu, iar așa-ziii ziditori nu sint capabili a înălța o nouă Cetate, se întreabă Bujor Nedelcovici. “Unde se ascunde taina ce face ca temeliele să nu rămînă pe teren durabil? Ce *viciu de construcție* sau *nuanță născătoare de discordie* macină în secret - ca un mucegai sau o igrasie - arcadele și contraforturile noii Catedrale?” O sumă de legende sau mituri cosmogonice statuează sacrificiul necesar unui act fondator, care să marcheze *incipit vita nova*: uciderea Șarpelui din Rig Veda, a Monstrului marin din legenda zeului Marduk, a lui Purusha din mitologia indiană etc. La noi, e faimoasă legenda Mășterului Manole, cel care și-a zidit soția în zidul Mănăstirii Argeș. În perspectiva istoriei recente, o jertfă a fost adusă pe altarul Revoluției din decembrie, și cu toate acestea de ce construcția unei lumi noi se surpă mereu? Să fie Mășterul Manole doar un impostor? Nu, Manole nu e un impostor, răspunde prozatorul, ci impostori sint acei politicieni ahtiați de putere care au încercat a-i prelua rolul: “Dincolo de multiplele explicații ale «fenomenului românesc actual», o singură afirmație rezistă tuturor dubiilor: pentru prima oară în istorie cei care au fost «constructorii sistemului totalitar

concentraționar» au ajuns după «revoluție» să-l reformeze și tot ei - paradoxal pînă la absurd - să joace rolul «ziditorilor noii Cetăți, a libertății și a democrației». Mășterul care a clădit o închisoare poate apoi să construiască - pe aceleași temelii - o Casă a luminii și a libertății? Nu! Închisoarea va rămîne închisoare, chiar dacă în loc de drugi de fier la ferestre va avea transparente fără... «transparentă». Deoarece nu e cu puțință confuzia între Catedrală și temniță!

Firește, o parte însemnată a paginilor lui Bujor Nedelcovici e consacrată situației scriitorilor înainte și după 1989. În vreme ce unii susțin că scriitorul nu se cuvine a-și uita menirea, care e cea de-a rămîne în exclusivitate subordonat operei sale, alții opinează că el e moralmente obligat a adopta o atitudine politică, “a ieși în stradă”, cum se rostea Camus. Este mai vechea dilemă între “autorul cetățean” sau “angajat” și “autorul pur” sau “nonangajat”. Dilemă pe care Bujor Nedelcovici o tranșează în sens camusian: “cînd vezi de la fereastră că cineva - cu o cască de miner pe cap - ucide cu o bită un trecător, mai poți oare să rămîi liniștit în camera de lucru și să nu ieși în stradă? Mai poți să te numești «artist independent și echidistant» cînd au fost Timișoara, patru mineriade, Tg. Mureș, Berevoești, iar în trecut a existat Canalul Dunăre-Marea Neagră, Sighet și Jilava?”. Autori morali incontestabili ai răsturnării dictaturii ceaușiste, scriitorii și carturarii militanți și-au avut, formal, reprezentanții în Consiliul Salvării Naționale. Dîndu-și seama că li se rezervă un rol de figuranți, că în spatele lor trăgeau sforile vechii și exersații profesioniști ai puterii, care tindeau a instala o “dictatură parlamentară”, n-au ezitat însă a se retrage. Din nefericire, scriitorii s-au dezbinat și nu totdeauna pe liniile cunoscute înainte de decembrie. Unii din vechii “opozanți” și-au revelat valențe neașteptate de oportunism, răsplatite de putere restauraționistă, în cautare febrilă de aliați “cu ștaif”: “unii au continuat să aibă o poziție de rezistență și protest, alții s-au raliat puterii după ce au fost primiți în Academie, au primit posturi de răspundere, au devenit directori de reviste și ziare, senatori sau ambasadori al României la O.N.U. Putea a «jucat bine» și acum: desparte-i și domină-i. Fiecare are un preț. Și mulți s-au lăsat cumpărați: interesul și notorietatea. Se știe cît de sensibili sint scriitorii la aceste două ispite ale vremelnice. Scriitorii conformiști și oportuniști (așa s-a petrecut și după 1944) și-au definit poziția: apolitici și echidistanți. În schimb, ei fac politică (chiar și tăcerea constituie un act politic atunci cînd mineri și-au plimbat stindardele barbariei pe străzile Capitalei) și nu au fost deloc echidistanți cînd au dat mina cu Președintele țării, chiar a doua zi după ce le-a mulțumit minerilor pentru serviciul făcut”. Scriitorilor din diaspora li s-a rezervat un supliment de decepții. Nicio dată ei n-au fost invitați să se repatrieze, de către Uniunea Scriitorilor sau de către un alt organism oficial, vîzîndu-se tratați mai rău decît, de pildă, regizorii de teatru exilați, precum Andrei Șerban sau Lucian Giurchescu care au fost solicitați să se întoarcă în țară (nu insistăm acum asupra deziluziilor pe care le-au încercat pînă la urmă și regizorii, Andrei Șerban chiar într-un episod recent!).

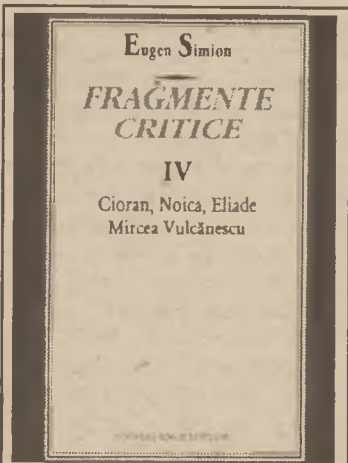
(Continuare în pag. 15)

Limpezimi și înnegurări critice

O DUBLĂ față ne arată criticul Eugen Simion în acest al patrulea volum al *Fragmentelor critice*. O față liniștită atunci când se ocupă de "existențialismul românesc" al anilor '30, una mai puțin liniștită, dacă nu chiar crispată, atunci când se întoarce înspre actualitate.

Copiii teribili ai *Criterionului* sunt analizați cu declarată răceală critică, în sensul că sunt urmărite mai ales performanțele lor stilistice, frumusețea limbajului și mai puțin ideile lor incendiare. Nici

Eugen Simion, *Fragmente critice, IV* - Cioran, Noica, Eliade, Mircea Vulcănescu; Editura Univers Enciclopedic, București 2000, 406 p., 35.500 lei

substanța filosofică nu face obiectul analizei, criticul lasă toate acestea pe seama profesorilor de filosofie. Chestionabilă ar fi decizia de a se ocupa doar de partea românească a operelor, ceea ce în cel puțin două cazuri (Cioran și Eliade) e problematic. Cu atât mai problematică e afirmația că opera românească a lui Cioran ar fi superioară celei franceze. Ar fi fost poate binevenită o analiză a acesteia din urmă din partea unui fin cunoscător al culturii și limbii franceze așa cum este Eugen Simion. Oricum, considerațiile din această primă jumătate a cărții sînt lămuritoare în multe aspecte și existențialistii români îi vor datora de acum înainte lui Eugen Simion o analiză din perspectivă filologică peste care nu se va putea trece ușor.

Apele se tulbură în cealaltă jumătate a volumului, supraințitulată *A fi european*. Se înțelege că asta înseamnă apărarea valorilor naționale în războiul contra dilematicilor și revizuitorilor, împinși de-a valma în tabara dușmană. Batalii incorecte, ură și insingurare, lovituri pe la spate - cam așa arată lumea literară românească postdecebristă în viziunea lui Eugen Simion, un excelent om de cultură care perseverează într-o postură antipatică, sfătoasă în sensul rău al cuvintului. Răfuielele au directețea invectivei cîteodată (atunci cînd pun lucrurile la punct cu jurnalul lui Zăciu) sau sînt ironic-caragialești altă dată (replica la S. Damian). Există și texte liniștite, în care Eugen Simion redevine cel pe care îl știm din *Scriitori români de azi*, texte meticuloase și informate, pline de răbdarea analizei, care reușesc performanța de a urmări cu pași înceti labirinturile narrative ale lui Ioan Lăcustă sau personajele ciudate ale lui Cristian Tudor Popescu. Analizele lui Eugen Simion sînt cu adevărat extraordinare atunci cînd se aplică literaturii memorialistice, o mai veche pasiune a criticului: memoriile din închisoare ale Lenei Constante, jurnalul alchimic al lui Vasile Lovinescu, me-

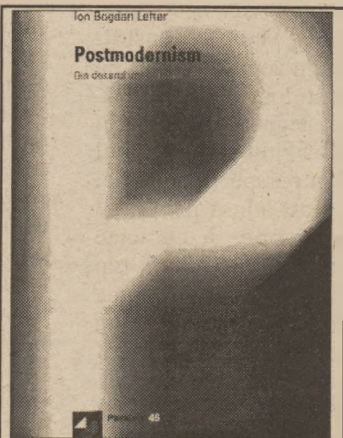
moțiile Aniței Nandriș, romanul autobiografic al lui Lucian Blaga. E vorba despre *Luntrea lui Caron*, eseu pe care i-l dedică Eugen Simion fiind, cred, cel mai frumos, mai nuanțat și mai convingător text din acest al patrulea volum al *Fragmentelor critice*.

Un dosar critic încă deschis

CARTEA prezentată înainte și cea de acum cu greu pot sta alături. Eugen Simion și Ion Bogdan Lefter sînt doi critici importanți ai momentului, dar ideile lor au devenit atât de vizibil diferite mai ales după '89, încît chiar și această simplă alăturare în pagină pare forțată. A se vedea în acest sens reacția lui Eugen Simion la programul *Observatorului cultural* ce conținea termenul de "anti-ortodoxism" și răspunsul pe care îl dă Ion Bogdan Lefter acestei reacții într-o precizare reluată aici la pagina 130.

Spre deosebire de cealaltă carte nouă semnată Ion Bogdan Lefter (*Recapitularea modernității*), *Postmodernismul* nu are structura unui studiu, ci e alcătuită din texte apărute în presa noastră în ultimii 15 ani. Întrucît unele texte au mai fost publicate chiar și în volum (cazul eseului despre experiment), există riscul unei tautologii interne: multe dintre articole reiau aceleași idei, anchetele au întrebări asemănătoare. Efectul bun este, după cum ne spune autorul, sesizarea unei consecvențe în timp. Și ar mai fi probabil încă unul, cel puțin la fel de important: această carte reușește să reconstituie o serie întreagă de aspecte. În primul rînd atmosfera de dezbateri teoretice pe marginea postmodernismului care a început la noi o dată cu faimosul număr al *Caietelor critice*. Apoi reconstituie o voce care s-a pronunțat prompt în favoarea postmodernismului încă de la început. Aceasta e probabil cea mai importantă miză a volumului, pentru că neavînd la îndemînă aceste texte imprăștiute prin reviste, riscam să folosim concepte, idei, poziții într-un mod oarecum folcloric, fără ghilimelele de rigoare. De altfel întreg volumul e o pledoarie pentru seriozitate, formula "pentru o teorie serioasă a postmodernismului românesc" înscamnă pe de-o parte blindare teoretică, proprietate a termenilor și o bună cunoaștere a literaturii contemporane, dar și grija față de propriile contribuții. Autorul e neîntrecut în a fișa, recupera, revizui și prezenta cu profesionalism propriile texte. Mai trebuie menționat că subtitlul acestui volum e poate mai important decît titlul. Nu asistăm la procesul postmodernismului, ci doar la alcătuirea cu meticulozitate a dosarului în vederea unei eventuale pledoarii viitoare.

Probele adunate sînt extrem de

Ion Bogdan Lefter, *Postmodernism, Din dosarul unei "bătălii" culturale*; Editura Paralela 45, 2000, 284 p., 50.000 lei

diverse, de la eseuri elaborate, teoretizante, pînă la mici precizări sau descrieri de atmosferă. Dosarul postmodernismului este el însuși postmodern, după cum autorul probelor este o personaj cu cursuri diverse. De la *filo-feminisme* asumate, la teoretizări asupra conceptelor, de la vocea critică și coagulantă a generației '80, la polemicele conducătorului de reviste. Toate problemele ridicate de Ion Bogdan Lefter în această carte își păstrează actualitatea și fiecare dintre ele merită la rîndul ei o nouă discuție. Dosarul nu e nici pe departe închis.

Critica visului poetic

DE LA bătăliile criticii bucureștene, trecem acum în zona mai liniștită a provinciei cu o carte-amfibie. Ar fi o carte de poezie, pentru că în fond avem în față o antologie poetică cuprinzătoare. De la Eminescu la poezii contemporani, autoarea ei fiind ea însăși o poetă ce apare în volum cu acest statut. Dar ar fi în același timp și o carte de critică, pentru că e vorba despre o antologie tematică (onirismul) al cărei scop marturisit e o istorie subterană a poeziei românești. Ruxandra Cesereanu devine critic atunci cînd realizează microportretele poezilor antologați, dar rămîne poetă în formulările surprinzătoare pe care le găsește, for-

Deliruri și delire. O antologie a poeziei onirice românești. Antologie, miniportrete și selecție de texte de Ruxandra Cesereanu. Colecția Antologiile, Editura Paralela 45, 2000, 254 p., 45.000 lei.

mulări capricioase și metaforice la care cu greu ne-am fi putut gândi, dar care ne arată dintr-odată o față nebanuită a poezilor aleși.

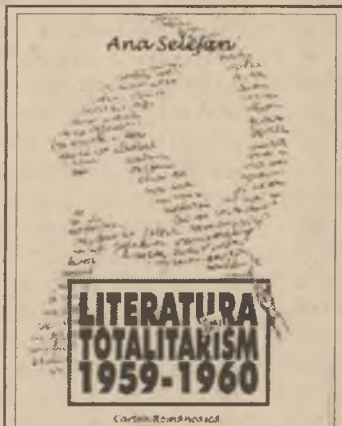
Astfel, Eminescu este un "abisal delirant", Emil Botta "halucinează teatral", Leonid Dimov este "un Merlin oniric", Tudor George, "un truver deliroid", Nichita Stănescu, "un trambulind prin tunelul oranj", Judith Meszáros, "o îngereasă cu febră", Ioan Es. Pop, "un rابدuriu în delirul narativ". Ruxandra Cesereanu face adevărate performanțe de concizie calofilă și reușește nu o dată să surprindă în cîteva cuvinte trăsăturile esențiale ale unor poeți pe care fără să vrei apoi îți amintești prin cuvintele ei. Iată ce spune, de pildă, despre Dimitrie Anghel: "O desuetitudine tandră combinată cu utopiile visătorului abulic cu ochii deschiși dau la iveală suavitatea acestui poet uitat astăzi, care delirează sfios și stîngaci de parcă ar sufla baloane de săpun." Sau despre Emil Brumar: "O bună dispoziție delirant-lucidă, de hedonist microscopic, îl face pe Emil Brumar să aibă parte de un *carpe diem* halucinatoriu, secundat de un eros șturlubatic și nabădaios. Nu doar bulimia fantastă este maladia poetului, ci și invenționita sau ficțiunea hemoragică. Parcă i-ar curge prin vene un curcubeu de personaje simpatice și ușor sclerate.../ Emil Brumar nu are nevoie de

nocturnalii, ficțiunile sale populînd cu nonșalanță lumina zilei în care fantasticul se simte chiar mai bine decît sub faldurile întunericii." Se vede bine dragostea autoarei pentru mulți dintre poezii antologați, o asemenea antologie nu putea fi decît rodul unei adevărate pasiuni pentru acest tip special de poezie. Ruxandra Cesereanu o și mărturisește de altfel. Dar asta nu înseamnă că n-a existat și o oarecare răceală critică, față de mulți dintre poeți; autoarea antologiei și-a făcut pur și simplu datoria de a-i selecta, dacă poezia lor s-a dovedit a conține "germenul delirului ori al unui echivalent al acestuia, într-o tendință fățișă". O carte de critică-poezie originală în care e probabil foarte plăcut să te regăsești ca poet și "delirant" de frumos să pătrunzi ca cititor.

Critica unui coșmar

CU ACEST al șaselea volum despre literatura română în totalitarism intrăm într-o zonă dramatic diferită de tarimul fericit al cărții prezentate înainte. Deși dacă ne gândim bine tot într-un fel de vis intrăm, dar un vis urît, un coșmar al istoriei. Un coșmar populat, din păcate, și dacă ar fi să facem un inventar, multe din personajele vieții literare de azi au avut atunci paritura lor. Un astfel de inventar ar fi însă prea trist, sînt lucruri pe care trebuie să le știm, dar despre care nu e plăcut să vorbim.

"În 1960, întreaga presă literară îmbrăca haine festive: doi importanți scriitori, Tudor Arghezi și Mihail Sadoveanu implineau 80 de ani. Concretizate în numere omagiale de reviste și ziare, evenimentele literare sînt la concurența cu cele politice consemnate în același an: 90 de ani de la nașterea lui Lenin și al III-lea congres al Partidului Muncitoresc Român." (7) Diferențierea între evenimente literare și politice e delicată, dar nu reflectă realitatea obiectivă. Toate evenimentele erau politice, o mascaradă interminabilă pe care ne vine greu azi să o vedem ca pe o bucată de istorie literară. Singura scăpare ar fi să privești lucrurile cu umor, dar acesta e totuși un exercițiu istovitor. Sau să cauți locurile unde spiritul individual al vreunui mare scriitor reușește să ne transmită semnale că oamenii nu se pot transforma decît la suprafață. Așa se poate citi, cred, discursul lui Tudor Arghezi rostit în 1960 la Ateneu. Nu poate trece neobservată finețea cu care metonimia salvează de la ridicol conținutul. Nu se face elogiu partidului, ci un fel de compunere mai degrabă crmetică, în jurul unui simbol: seceră și ciocanul. Citit fără referent, textul nu-l face de rușine pe Arghezi, iar dacă reușim să-l citim în cheie ironică, efectul e delirant. Iată ultimele două propoziții: "Îi sărut seceră Măriei, pierdută prin arșiță și lanuri. Îi sărut lăcătușului pieptul ars de viltoare și opărit de sudori." (26)

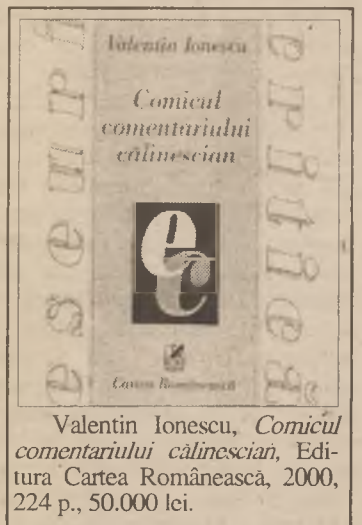

Ana Selejan, *Literatura în totalitarism 1959-1960*; Editura Paralela 45, 2000, 472 p., 50.000 lei

Oricum, adie un vînt de primăvară în acest al șaselea volum. Atmosfera literară iese încet din noaptea groaznicului deceniu și se pregătește pentru dezghețul care urma. Alți poeți, atînși cit de cit de aripa esteticului (Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Florin Mugur), alți prozatori (D.R. Popescu, Nicolae Vealea, Fănuș Neagu, Marin Preda) și mai ales tinerii critici (Gabriel Dimisianu, Sorin Alexandrescu, Eugen Simion) fac parcă aerul mai respirabil.

Critica și rîsul

FOARTE interesantă cel puțin ideea lui Valentin Ionescu de a se ocupa de valentele comice ale scrierilor non-beletristice ale lui G. Calinescu. Ideea s-a născut natural, iar nu livresc și autorul face la început o simpatică poveste a vicții acestei idei de la rîsul provocat spontan de multe pasaje calinesciene, la documentarea filosofică ce a urmat, pînă la apariția acestui volum. Din păcate umorul nu se păstrează și în textul propriu-zis al studiului, exprimarea lui Valentin Ionescu e de multe ori nefericită, hazul lui Calinescu se dovedește a nu fi contagios. Încă de la prima pagină ne taie rasuflarea cu un pasaj de tipul: "Cititorului cu plăcerea logicii, cu o justă intuiție a valorii cuvintelor, deja sedus de farmecul buf al operei ilustrului magistru, o întreprindere cu asemenea pretext i se va parea de la bun început fructuoasă și credem că ne va urmări cu interes. Nu și cu destulă pricepere însă dacă nu-i vom expune mai întii puțină teorie." (19) Rămîne să te întrebi, ca cititor, oare autorul a vrut aici să fie simpatic? Se pare că nu, pentru că într-adevăr ne servește "puțină teorie", preparată cam

Valentin Ionescu, *Comicul comentariului calinescian*, Editura Cartea Românească, 2000, 224 p., 50.000 lei.

școlărește cu formule de tipul "Explicația cea mai limpede și universală a comicului ne-a dat-o acum 150 de ani Arthur Schopenhauer" sau "Nicolai Hartmann a descris cel mai bine..." etc.

Dincolo de stilul bolovănos și de pretențiile cam naive de sistematizare, de acru în general diletantistic pe care îl inspiră acest studiu în sfortarea lui de a se înfățișa într-o haină filosofică ce nu-i șade bine, întilnim și multe pasaje demne de reținut. A se vedea, de pildă, capitolul despre istorie, unde Valentin Ionescu face o foarte interesantă alăturare de texte din Iorga și Calinescu. Modelele de demitizare, tehnica portretelor sînt urmărite la istorici francezi, germani și italieni, paralela acestora cu stilul lui G. Calinescu nu poate fi decît profitabilă. Cartea în general este un registru de procedee pe care autorul le sesizează inteligent și, mai ales, le exemplifică abundent. Tocmai aceste citate din Calinescu sînt atât de savuroase, încît, fie și numai pentru abilitatea de a le fi selectat, autorului i se pot trece cu vederea celelalte neajunsuri.

ÎMBLÎNZITORUL

„JE EST UN
AUTRE”

de
Ioana
Pârvulescu

AM CITIT de curînd într-un roman scris de un scenarist, Peter Gethers (a colaborat, între alții cu Roman Polanski la *Frantic*), cea mai bună distincție empirică între scriitorul profesionist și diletant: cînd editorul sau criticul îi spun unui profesionist să renunțe la un paragraf, acesta își ia textul în mîna, îl recitește cu un ochi rece, apoi face niște corecturi sau taie, fără vorbe de prisos, întregul fragment. La un amator, remarcă Gethers, o asemenea observație critică provoacă o gamă de reacții afective acute, de la lacrimi pînă la sinucidere. Raportul dintre profesionist și diletanții care au venit în casa lui E. Lovinescu zi de zi și deceniu după deceniu este clar în favoarea diletanților. A-i avea atîta timp în preajmă e un adevărat eroism literar. Dacă istoria îi reține doar pe cei cîțiva pe care sînt critica i-a păstrat deasupra. Lovinescu a trebuit să-i suporte ore îndelungate mai ales pe condeierii marunți, de care nu s-a ales nimic. *Agendele* sînt cea mai bună dovadă a dorinței lui de a descoperi talente, de a-i ajuta pe tineri, pe „cei care vin”, să se afirme. Azi le citim căutînd în ele numele celebre, dar importanța lor de document îl țintește mai ales pe autor. Din ele rezultă, mai bine decît din orice altă marturie individuală, că răbdarea lui Lovinescu față de scriitori a fost inegalabilă, că a cernut ca nimeni altul literatura mediocră pentru a nu scăpa, atunci cînd se ivește, valoarea, pentru ca fiecare să-și valorifice șansa. Și nimeni n-a avut mai mult curaj în a înfrunta de unul singur fauna literară (cu propria-i expresie). Tudor Arghezi îl numește, într-o țîrzie declarație de afecțiune, *îmblînzitor*. Este poate cea mai bună metaforă a criticului Lovinescu.

Îți scrie, Iubite Domnule Lovinescu [...] îți scrie simțămîntul meu de prețuire tăcută pentru o strădanie neclintită de 40 de ani, consacrați celei mai subiective dintre munci. Dumneata n-ai cunoscut nici o plăcere în afara de atelier, din care ai făcut salon deschis, unic la noi, o școală de eleganță și un cămin primitor [...]. Te-am admirat că în zeci de ani de trecere prin atelierul dumitale a sute de miri ai unei iluzii, din care inoportunii și indiscreții nu cred să fi avut chiar Dumneata norocul să nu-ți deslînzeze timpul, n-ai aruncat pe nici unul pe fereastră. Ai ascultat *mii de manuscrise citite chiar de autori: nu cunosc mai mare calamitate* (s.m.).

IN FEBRUARIE 1941, Mihail Sebastian notează în jurnal că, făcînd o vizită acasă la Lovinescu, unde nu mai fusese de 12 ani, îl găsește neschimbat, „ascultînd cu răbdare o nuvelă de un tînar și pe urmă, la sfîrșit, tușind evaziv”. Cu excepția vacanțelor de vară, în care își scrie, în bună măsură, cărțile, criticul este *tot timpul* la dispoziția tuturor necunoscuților care se cred în drept să-l rețină cu orele. Cencelștii își permit tradări, absențe îndelungate, „despărțiri de”, reveniri, el, criticul, rămîne la același birou, cu aceeași disponibilitate, cu aceeași civilitate. Dar dacă, *à la longue*, îmblînzitorul cîștigă, pe timp scurt eșuează. Este atacat frecvent și loviturile sînt cu atît mai dure cu cît vin de la cei de aproape.

Principalele acuze la adresa sa, regăsite în forme diferite în jurnale intime și în revistele literare, sînt trei: olimpianismul („un Goethe”), așadar lipsa implicării afective, la nivel uman, iar în scris lipsa de originalitate și lipsa de constanță a opiniilor critice. Astăzi asemenea reproșuri se pot privi mai obiectiv. Olimpianismul înseamnă, în cazul lui Lovinescu, civilizată. În plus, distanța, masca rece este un scut inevitabil pentru un om asaltat în permanență de neîmblînziiții scriitori. *Agendele* tulbură deja masca senină, sentimentul se întrevede din fraze sumare. Romanele îl dezvăluie și mai clar, poate prea mult. Mai gravă pare a fi a doua acuză, a lipsei de originalitate a opiniilor critice. Tînarul Șuluțiu, notează în jurnalul său, în 1931, după o ședință de cenaclu la care i se pare că Lovinescu preia și repetă cu titlu personal opinii exprimate deja de Ion Barbu: „E adevărat, deci, ce se spune, că pe Lovinescu l-au inițiat în poezie toți cîți au trecut pe la el: Camil Petrescu, Camil Baltazar, Felix Aderca ș.a.” Or, Lovinescu este cel care înțelege cel mai bine noțiunea de aer al timpului, de „saeculum”, de circulație a ideilor, iar astăzi noțiunea de paternitate absolută asupra unei idei sună bizar, chiar și în

dar bănuiesc că mă aprecia mai mult ca om de cultură și gazetar decît ca romancier” (*Memorii*).

Este simptomatîc felul în care relația text literar-opinie critică afectează relația personală literator-critic; am urmărit-o în cazul lui Liviu Rebreanu și a lui Camil Petrescu, ambii oaspeți ai cenaclului, al doilea chiar asiduu.

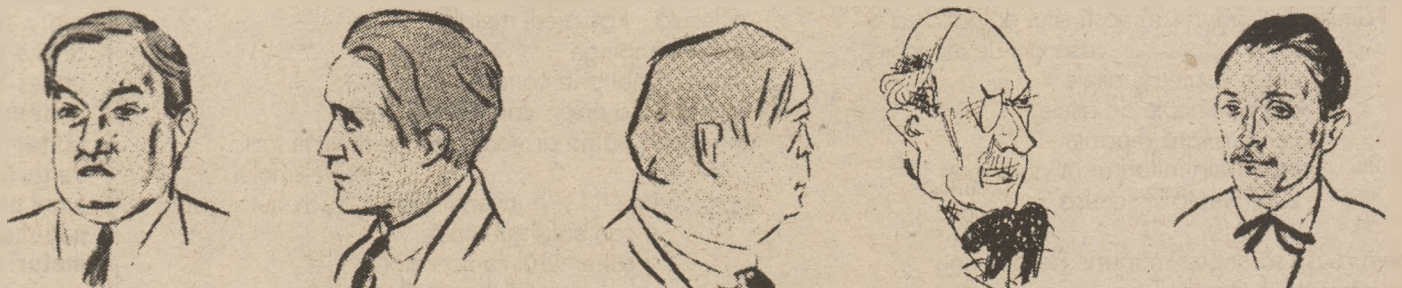
La Lovinescu se vorbește numai de *Plicul*. Lui nu-i place, dar recunoaște succesul foarte franc. Are anume rezerve stupide: cinismul etc. L-am repezit puțin. Casa închisă. S-a jucat prost de tot. Mai puține ridicări de cortină. Am dat la actori exemplare din *Plicul* cu dedicații (15 aprilie 1923, duminică).

CUM agendele încep în septembrie 1923, lipsește replica lovinesciană, de jurnal, la însemnarea lui Rebreanu. Se poate imagina însă, din restul însemnărilor, că ar fi spus și mai tranșant că teatrul lui Rebreanu este nul. Dacă scriitorul îi poartă pica pentru această rezervă, notează, în schimb, cu cîteva săptămîni înainte, foarte mulțumit: „Înainte de-a

tinuare, în seria de articole publicată sub același titlu în mai și iunie 1932. Motivul real? Camil Petrescu e nemulțumit de imaginea sa din *Memoriile* lovinesciene.

E timpul, acum după ce cunoaștem leșinata capacitate de pătrundere psihologică a d-lui Lovinescu, să ne întrebăm din nou: ce a urmărit în *Memorii*? Lăsînd la o parte coeficientul de vanitate puerilă al afirmației, rămîne totuși că ele au scop „de a fixa memorialistic fizionomia vieții literare din cursul ultimului sfert de veac” (Camil Petrescu, *Eugen Lovinescu sub zodia seninătății imperturbabile*, 21 mai 1932).

ERA inevitabil ca *Memoriile* lui Lovinescu de la care pornește aici Camil Petrescu - subtitlul este *Povestitorul de anecdote și scriitorul* - să stîrnească reacții polemice puternice. Citite astăzi reproșurile lui Camil Petrescu (mutația valorilor estetice, pe care o ironizează, acționează și în cazul articolului său) te fac să zîmbești. Este o discrepanță atît de mare între punerea în cauză a *adevărului* memoriilor și mărur-

E. Lovinescu, Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, Cincinat Pavelescu, Camil Baltazar, oaspeți ai cenaclului *Sburătorul* (desene de I. Teodorescu-Sion și Ștefan Dimitrescu din *Universul literar* nr. 1 /1926)

știință, darămite în literatură. Cît despre al treilea cap de acuzare, al inconstanței părerilor critice, el ar trebui să fie mai degrabă o laudă, nu o acuză, întrucît mult mai îngrijorătoare este o opinie fanatic menținută, fie ea pozitivă sau negativă, decît exercițiul igienic de a-ți corecta singur o judecată pripită sau „expirată”. Necesitatea periodică a *revizuirilor* este în primul rînd o grijă critică individuală. Critica evoluează în toate domeniile ei și cu atît mai mult în zona actualității imediate, care l-a preocupat atît de mult pe Lovinescu.

Ca în cazul oricărui critic, și în cazul lui Lovinescu relațiile cu restul scriitorilor sînt veșnic pervertite de *aprecierea critică* de moment, pe de o parte, de prejudecata de durată față de critică, pe de alta. Citirea în paralel a agendelor lui Lovinescu și a jurnalelor interbelice arată cu o incredibilă claritate acest lucru. Poetul sau prozatorul îl suspectează mereu pe critic că nu-l apreciază îndeajuns, că nu i-a plăcut ultima lui creație, că n-a fost în stare s-o înțeleagă. De o singură prejudecată legată de critici a scăpat Lovinescu: aceea că nu citește cărțile nou apărute. Pe cele mai multe le citea încă din manuscris sau, cu glas tare, la cenaclu. Chiar un ins care n-a trecut pe la cerul *Sburătorul*, ca Eliade, recunoaște această calitate a lui Lovinescu, dar cade, totuși, în capcana altor bănueli: „Am regretat totuși că n-am frecventat cenaclul «Sburătorul», deși îl cunoscusem pe Eugen Lovinescu și stam adesea de vorbă cu el, la Montau-reanu sau în librăria «Alcalay». Cum E. Lovinescu citea tot, citise și cărțile mele,

pleca de-acasă, la 10 a.m. Lovinescu mi-a telefonat că *Pădurea* e admirabilă”. În ambele cazuri Lovinescu e sincer și, după cum se vede, nu greșește atunci cînd laudă *Pădurea spînzuraților* și refuză să laude *Plicul*. Și din însemnările lui Lovinescu și din cele ale lui Rebreanu rezultă o anume tensiune între cei doi, datorată în primul rînd diferenței de perspectivă dintre ei, prozatorul, mai degrabă tradiționalist, iar criticul modernist „militant”. În timp ce Lovinescu pomeneste, telegrafic, despre inapetența și nepriceperea autorului lui *Ion* pentru poezie și, în genere, despre inadecvarea comentariilor sale în cenaclu, Rebreanu ironizează pe larg „teoriile” lui Lovinescu. În ultima zi a lui 1927 îl întîlnește pe Lovinescu pe bulevard și-i dedică, în propriul jurnal, mai multe pagini de ironii, între care: „Își închipuie că un cuvînt al lui poate să consacre sau să dărîme imediat. Acum e cu «modernismul». Formula lui, care o fi, o crede absolut suverană. Compătimeste deci pe oricine nu o adoptă fără șovăire”. Este limpede că, în subsidiar, Rebreanu se crede inclus între... excluși, de unde supărarea. Deși raporturile dintre prozator și critic rămîn relativ bune, tensiunile dintre ei explică de ce în revista lui Rebreanu, *România literară*, atacurile împotriva lui Lovinescu sînt destul de frecvente și de puternice. Cel mai cunoscut pornește de la des invitatul la cină în casa Lovinescu, Camil Petrescu, și îl așază ironic pe critic, încă din titlu, „sub zodia seninătății imperturbabile”. Transformă deci de la început o calitate într-un defect. Așa va proceda și în con-

țiturile aduse în sprijinul afirmației, încît „tragedia” eșuează în comedie. Unul din neadevărurile reparate este, de pildă, că mașina lui Felix Aderca, un Peugeot, ar fi fost greu încercată pe o distanță scurtă, într-o plimbare pînă la Băneasa, că ar fi așadar o mașină proastă. „În realitate”, corectează Camil Petrescu acest banal element pitoresc din *Memorii*, „Peugeotul lui Aderca a cutreerat mai toată țara românească, a urcat brav sușurile de pe șoseaua Dîmbovicioarei, a coborît prudent dar fără sfială, pantele repezi de la Bran...”. Comical involuntar continuă și în corectarea unei scene în care protagonist este el însuși, cu un pariu, cîștigat, la o încercare „de pahar”: că rezistă mai mult la băutura decît un personaj din lumea teatrului. Pune în paralel povestea spusă în *Memorii* și cea corectată de Camil au diferențe minime. Și, oricum, subiectul nu merita atîta risipă de supărare. Camil Petrescu nu e totuși un „trădător” al lui Lovinescu, furia lui e copilărească, ușor naivă și foarte sinceră. Dovada, în jurnal apar exact aceleași obiectii și fără surplus de otravă. Ca E. Lovinescu, Camil Petrescu pare a-și folosi însemnările pentru paginile publicate și dezvoltate ulterior.

Lovinescu și-a intitulat revista și cenaclul *Sburătorul*. Nu e numai un nume simbolic, sugerînd aripile poeziei, ci și o înțelegere a faptului că poezia, literatura în genere, poate fi o boală ciudată, asemenea celei date de dragostea „cu zburători”. Boala, nevindecabilă, trebuie îmblînzită. Iar E. Lovinescu o face, vorba lui Arghezi, „cu aplicație”. (*Va urma*)

Liviu GEORGESCU

Palimpsest

cercuri gravide în inima mea prin centrul unuia te
scurgi
în circumferința altuia scăpări centrifuge plîngeri
centri pete
bătăi de inimă întotdeauna înăuntru iluzii și monștrii
mutilați
cătărăți prin turnuri agătați în sfere sfișiți
între viață și moarte
între adevăr și minciună între foame și miez cu
capul și trupul
de o parte și alta a pendulului între rugă și ură
împliniri și sfîntenie
nemîșcat și haotic labirint întors în sine încordat ca
un arc
torsionat ca un cerc între istorie și mit
iluzii ale necuprinsului și ale prea plinului găuri negre
și diluții de gânduri în nesfîrșitul palpabil ca o
cascadă de existente
unele visate de altele
unele mîncate de altele
carcere fără repaos
labirinturi înflorind în viața mea
zugrăveală și cenușă

am reușit să depun mărturie despre Tine
dar nu am fost întru Tine

aștept în vidul gândului în care s-a născut
să se întoarcă timpul înapoi

în miezul labirintului oglinda e zidită în imaginile
mele multiplicat
fetele nenumărate ale cuvîntului tremurînd ca o
lacrimă
prin care trec cei care au murit șirul nesfîrșit de
numere
toate sînt trupul Domnului
cruci de foc sfișind apocalipsul
întorcîndu-se în lemnul unic
din care au plecat

Palimpsest

după ce tot timpul s-a scurs amintirile mele
sînt ale tuturor oamenilor și amintirile tuturor
oamenilor sînt ale Domnului la început era
neființa treptele ei erau nefăcutul ale căror
trepte erau amorful iar treptele lui era
informul treptele informului era durul treptele
durului era osul treptele osului era supunerea
iar treptele supunerii era carnea treptele cărnii
erau fagurii văzului și auzului și aguridele
mirosului și gustului treptele acestora erau
sentimentele treptele sentimentelor erau
sentimentele treptele sentimentelor erau
gîndurile iar treptele gîndului sînt oglinda
gîndului treptele oglinzii gîndului sînt gîndurile
vorbitoare iar treptele lor sînt amestecul
pîlpîirea și treptele pîlpîirii e vidul ale cărei
trepte sînt devenirea devenirea ține în ea ființa
precum focul ține arderea precum focul ține
arderea devenirea ține în ea ființa ale cărei
trepte sînt devenirea pîlpîirea și treptele pîlpîirii
e vidul iar treptele lor sînt amestecul gîndului
sînt gîndurile vorbitoare iar treptele gîndului
sînt oglinda gîndului treptele sentimentelor

erau gîndurile treptele acestora erau
sentimentele și aguridele mirosului și gustului
treptele cărnii erau fagurii văzului și auzului
iar treptele supunerii era carnea treptele osului
era supunerea treptele durului era osul treptele
informului era durul ale căror trepte erau
amorful treptele ei erau nefăcutul la început
era neființa după ce tot timpul s-a scurs

Timp atonal

erupție în tuburi de orgă sub sigiliu de sunet interzis
imersiune inimi pleznesc în ceata toracelui
în întunericul animal
imagini se scurg încet cu tot raiul de sînge
porumb smuls de pe știuleți cangrenati amintirile mele

tunel luminos seringă
moleculă tratament metafizic
pistonul împinge
baroc atonal prin cancerul inocentei
sevă în oase arse carcere sincopate
un mozart bătrîn armonizînd centrul vital ai
exorcismului

lupta cu îngerul și-a înverzit spinii în crahul spectral
și canibalismul măști
și cutremurul cuptoarelor
și holocaustul de cristal
rod pînă la era de os a ființei
unde victoria asupra îngerului
irizează arhipelagul lupilor încoronati

în sicriile autostrăzii
săgetătorul îngheață între două semne
deraieri suspendate în creierul meu
violenta sentimentului în amorf
sfredel în memoria de carne a abatoarelor infestată
cu spirocheta trădării și strungurile din fiola de
heroină

mă insinuez big-bang în haosul presimțit primordial
vomîțînd constelații
moarte văduvă frumoasă lîngă mine în pat
jubilație larma golurilor
inima mea descojită

iezii trec cu gîtul tăiat
muzică în dezintegrări
mergi îngropată pînă la brîu
în falduri de stronțiu necopt

știutul pe chipul reinventatului
înfometatului din lup derulează oniric celuloidul

tot ce știam e afîț de ciudat
acum cînd se moare
în acest loc unde sticlirile mîngîie
unde sunetele pipăie
unde gîndurile se răspîndesc
pecingine în liră

Prin microscop

dacă mă desprind trupul meu e altul la apus
irizarea e alta unghiul diferă
așa cum pe timp de furtună toate umbrele par
deodată

morminte fără origini

prin tornadele microscopului

CERȘETORUL DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Proza din poem (I)

SE FĂCEA că înnebuniseam, sau, mă rog,
era cît pe ce să devin balamucalgiu,
tratat cu dușuri scoțiene, bătăi în cap, siste-
matice, cu-o măturică de cimbrîșor înmuiată
în țuică de mure, bălăcit total (eventual nu-
mai picioarele... membrele, vai, inferioare)
într-un hîrdău cu doagele îmbătrînite-n cer-
curile ruginite de plictiseală. Mă dilatasem
brusc în casa (îmi plăcea să am una cu patru
camere, fix patru, cîte încâperi are și inima,
bucata aia ciudată de carne, pompînd viața:
sistolă, diastolă etc.), în proprietatea privată
a... sufletului meu închis. Și, iată, bolovanul
se-nmuiase în roua nostalgiei giugiulite de
zefiri inventați, desigur, de zînoaice bulbu-
cate lumesc în locurile divinizate-n cărțile cu
poze ale copilăriei mele deșuchiate de-o ima-
ginație hip-hop! Zgriptorii, la datorie, con-
știincioși, căscau pliscuri ferestruite în
șapte perechi de dinți, încercau să-mi sfi-
tece bucățica de luciditate rămasă. Și-am
scăpat, am scăpat, fugind ca bezmeticul, su-
mar îmbrăcat, probabil în pijama... aveam și
tulburări de memorie, de olfacție, de... șol-
dologie. Cîte coapse scapără o iubită ideală?
Două, trei, patru, cinci? (Principalu-i că le
ondulează.) Am luat-o razna pe ponoare-n-
tomnate, mocirlite-n ploii cu dîchis: pic, pic,
pic... dar stropii chibzuiți chinezește-n creș-
tet se lățiseră-n firfirici, în... aia... lețcaie,
iarăși lețcaie... Și se săltase mercurul unei
melancolii de plantagenet prăbușit între
plătagini, fiindcă-mi cheltuisem, absolut per-
dant, bugetul, ocrotit un timp la bancă, apoi
scos pe de-a-ntregul și dizolvat în speculații
păguboase cu fluturii paraginilor liliachii ale
maturității absurde...

văd cum în toate imperiile aripilor s-au adunat
armate
dușmane ființe de sînge patrulează arii arhaice
mă leg bine de sfînci cu venele scoase
păduri cresc vopsite cu visele mele
s-au dat peste cap li se văd scheletele strălucitoare
pline de coșmaruri în ciorapii de lișiță ai nopții

gura securii pe inima mielului

cînd visul apare la geam cu păpușile lui
sufflarea magnoliei pe inimi de ipsos înflorește
infinite uși ale diamantului deschise în eter spre uitare
măști înfloresc pe crengile unui număr
tu și eu și stelele sîntem gloriile unei formule
sentimentele sînt piei moarte pe fetele și umbrele
noastre
viitorul sculptat în alge trece prin noi spre trecut
ca printr-un aerodrom suspendat
cînd frica vine pe ghețari
lumina zilei sticloasă o remușcare

oriunde aș fi e în mine întunericul acela vechi
din zugrăveli albastru și roșu vibrînd între sfînci
ceva nespuse durere fără urlet un fluier
cu albie secată și tot timpul mă duc spre rugul
cu gurile căscate umbrite de aceeași voce adîncă
niciodată știută

lumina mînjește copacii cu gesturile noastre
culori din retine trezite surle singuratice
în hăul magneților amintirea-i ca un vad strîmb
apa sărată printre ochi gravizi în năvod
plutesc printre orologii
în atom sap gropi în liniște
electroni lovindu-se de gînduri alămuri dogoritoare
în întunericul din mine
în durerea cuvintelor apa sărută

**CRONICA
EDIȚIILOR**

de
Z. Ornea

Titu Maiorescu, azi

A APĂRUT, relativ, de curînd, o ediție din *Criticele* lui Maiorescu cu o prefață semnată de colegul meu de generație, dl. Dan Mănuca. E timpul, cred, să ne întrebăm (și să răspundem) despre rostul operei marelui critic azi. Ce spune ea, altfel zicînd, generațiilor de azi, cucerite de postmodernism și de alte isme? În primul rînd, desigur, opera lui Titu Maiorescu este un moment esențial în evoluția modernă a literelor românești moderne și, îndeplinind un rol istoric, merită și trebuie studiat dacă voim să înțelegem procesul devenirii noastre. Dacă recitim - cum am făcut eu cu, mărturisesc, delectare profesională - opera critică a lui Maiorescu avem a constata, instantaneu, cît de actuală e ea, de fapt. E, cred, valabil și azi așezarea criteriului estetic în evaluarea literaturii. Or, Maiorescu este cel dintîi care a așezat acest criteriu la fundamentele actului valorizator. Desigur, nu mai stă în picioare a sa diferențiere între condiția materială și ideală a poeziei, valabilă la începuturile secolului al XIX-lea.

Dar chiar din nervurile acestei categorisiri, expusă sistematic, se înalță, sigure pe sine și perene, elementele necesare afirmării principiului autonomiei estetice, fără de statuarea căruia n-ar fi fost posibilă evoluția modernă a literaturii române. Nu scria el la mijlocul secolului al XIX-lea, în și azi, totuși, vestitul studiu *O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867*, făcînd distincție dintre știință și artă: "Prin urmare, poezia rătată în sfera științei și a politicii ramine, întîi, neînțeleasă și neinteresantă pentru marea majoritate a oamenilor contemporani și este, al doilea, pierdută în generațiunile următoare chiar pentru cercul restrîns de indivizi, pentru care a avut un sens și o atracțiune în ziua nașterii ei"? Sau această observație, reluînd pe cea dintîi: "Recapitulînd rezultatul dobîndit din cercetarea teoretică de pînă-acum, afirmăm din nou adevărul cu care am început: ideea sau obiectul poeziei nu poate fi decît un simțîmint sau o pasiune". Sau: "...niciodată estetica nu a creat frumosul, precum niciodată logica nu a creat adevărul. Dar scopul lor este de a ne feri de mediocritățile care, fără nici o chemare interioară, pretind a fi poezii, și acest scop îl poate ajunge estetica. Căci asemenea discipline au două mari foloase. Ele îndeamnă, întîi, pe acela care are talentul înnăscut să se perfecționeze în arta sa, deșteptîndu-i atenția asupra multor particularități importante, pe care le-ar fi trecut cu vederea. Ele contribuie, al doilea, să dea publicului o măsură mai sigură pentru a deosebi adevărul de eroare și frumosul de urît". Maiorescu a fost chemat de destin să despartă, la început, apele de uscat, afirmînd dreptul suveran al esteticului în judecarea operelor literare. E un merit excepțional nu numai de valoare istorică dar valabil și astăzi. Și tot el are meritul, în studiul din 1871 despre direcția nouă în literatură și cultură, de a oferi modele exemplare și un drum de urmat. Avea dreptate să dezvăluie atunci că "noua direcție, în deosebire de cea veche și căzută, se caracterizează prin simțămînt național, prin adevăr, prin înțelegerea ideilor ce omenirea întreagă le datorește civilizației apusene și totodată prin păstrarea și chiar accentuarea elementului național". E adevărat nu toate exemplele oferite de el (în poezie, proză literară și proză științifică) au rămas valabile, cele mai multe pierzîndu-se pe drum. Dar, tot aici, s-a pus în valoare, pentru prima oară, lirica eminesciană, căreia i-a intuit geniul numai după trei poezii publicate în *Convorbiri literare*. Cum s-ar putea uita că, atunci, în 1871, Eminescu e recomandat ca "poet, poet în toată puterea cuvîntului este dl. Mihail Eminescu". Și e incontestabil că pe liniamentele trasate în acest studiu din 1871 s-a creat marea literatură a epocii junimiste, cu Eminescu, Caragiale, Creangă, Slavici (pomenit în "direcția nouă"), Duiliu Zamfirescu. A fost, aceasta, nu numai un triumf al literelor românești din a doua jumătate a veacului al XIX-lea, dar o valoare neegalată pe toată durata creației noastre literare. Și, se poate spune fără a greși deloc, pentru întreaga cultură și știință umanistă română, căreia i-a indicat direcția dezvoltării pe criteriul sacrosanct al adevărului. În 1869, în *Observări polemice*, marele ctitor al adevăratelor valori românești moderne, scria despre junimism și junimiști: "Pentru noi, patriotismul nu putea fi identic cu imperfecțiunea și o lucrare slabă nu merita laudă prin aceea că e românească". Și

adauga: "Din contră, tocmai încercarea de a învâli greșelele sub mantaua «românismului» ne-a parut a fi o înmulțire a pericolelor, deja prea multe, în contra cărora avem să ne luptăm și o îndoită provocare de a ne împotrivi în contra lor. Eram, prin urmare, dator să punem acelor domni întrebarea: nu cumva cred că există un naționalism al științei, capabil de a face din eroare adevăr, dacă numai eroarea provine de la un autor român?... Demnitatea noastră de oameni nu ne permite ca din produceri ce la alte popoare ar fi obiecte de rîs sau de compătimire să facem o colecție venerabilă și să depunem pe altarul patriei cu tîmîia lingușirii. Ce este rău pentru alte popoare este rău și pentru noi și frumoase și adevărate nu pot fi decît acele scrieri române care ar fi frumoase și adevărate pentru orice popor cult". De aceea, tocmai, a stîmmit opera sa minia cercurilor naționaliste din epocă și de după aceea care, în 1940, la sărbătorirea centenarului nașterii marelui T. Maiorescu au declarat-o "inactuală".

De o însemnătate crucială se demonstrează a fi criticismul maiorescian (pomenit și mai sus), exprimat, cu deosebire, prin epocala sa teorie a formelor fără fond. E adevărat, la începuturile oricărei culturi se cascadează această inegalitate fatală între fondul propriu și formele împrumutate, adaptate după modele ilustre din afară. Cu timpul, ele îndeplinesc un rol formativ și chiar educativ. Dar nu este mai puțin adevărat că neatragea, la vreme, a atenției asupra perpetuării acestor discrepante duce la pericole. Este din nou meritul imens al lui Titu Maiorescu de a fi semnalat pericolul. În studiul său din 1868 *În contra direcției de astăzi în cultura română*, constata, la început, că științele filologice la noi s-au creat prin trei opere false (*Istoria lui Petru Maior*, *Lexiconul de la Buda din 1825*, *Tentamen criticum* din 1849), toate eronate și falsificate. "Direcția falsă o dată croită, prin cele trei opere de la începutul culturii noastre moderne, inteligența română a înaintat cu ușurință pe calea deschisă și, cu același neadevar înăuntru și cu aceeași pretenție în afară, s-au imitat și s-au falsificat toate formele civilizației moderne. Înainte de a avea partid politic, care să simtă trebuința unui organ, și public iubitor de știință, care să aibă nevoie de lectură, noi am fundat jurnale politice și reviste literare și am falsificat și disprețuit jurnalistică. Înainte de a avea învățători sătești, am făcut școli prin sate și înainte de a avea profesori capabili, am deschis gimnaziile și am falsificat instrucțiunea publică. Înainte de a avea o cultură crescută peste marginile școalelor, am făcut atenee române și asociațiuni de cultură și am deprețiat spiritul de societăți literare. Înainte de a avea o umbră măcar de activitate științifică originală, am făcut Societatea academică română, cu secțiunea filologică, cu secțiunea istorică-archeologică și cu secțiunea științelor naturale, și am falsificat ideea academiei. Înainte de a avea artiști trebuincioși, am făcut conservatorul de muzică; înainte de a avea un singur pictor de valoare, am făcut școala de belle-arte; înainte de a avea o singură piesă dramatică de merit, am făcut teatrul național - și am deprețiat și falsificat toate aceste forme de cultură. În aparență, după statistica formelor din afară, românii posedă astăzi aproape întreaga civilizație occidentală. Avem politică și știință, avem jurnale și academii, avem școli și literatură, avem muzee, conservatorii, avem teatru, avem chiar o

Titu Maiorescu, *Critice*. Ediție îngrijită de Domnica Filimon. Studiu introductiv de Dan Mănuca. Editura Elion, 2000.

constituțiune. Dar în realitate toate acestea sunt producțiuni moarte, pretenții fără fundament, stafii fără trup, iluzii fără adevăr și astfel cultura claselor mai înalte ale românilor este nulă și fără valoare și abisul ce ne desparte de poporul de jos devine din zi în zi mai adînc... Ca să mai trăim în modul acesta este cu neputință." Și după ce socotea necesară descurajarea mediocrităților și considera că formele fără fond sînt stricăcioase, încheia prin această judecată cu adînc efect premonitoriu: "Caci fără cultură poate încă trăi un popor cu nădejdea că la momentul firesc al dezvoltării sale se va ivi și această formă binefăcătoare a vieții omenestii; dar cu o cultură falsă nu poate trăi un popor și dacă stăruiește în ea, atunci da un exemplu mai mult pentru vechea lege a istoriei: că în lupta între civilizația adevărată și între o națiune rezistentă se nimicește națiunea dar niciodată adevărul." Titu Maiorescu este, totodată, adeptul europeanizării care atîta a deranjat orientările de extremă dreaptă românești care, tocmai de aceea, l-au declarat "inactual", izgonindu-l din spațiul românesc cultural. În 1871, tot în *Direcția nouă*, declara bucuros că "pe noi, românii, ne-a scos soarta fără veste din întunericul Turciei și ne-a pus în fața Europei. Odată cu gurile Dunării ni s-au deschis și porțile Carpaților și prin ele au intrat formele civilizației din Franța și din Germania și au învâlit viața publică a poporului nostru... Și fiindcă a da înapoi e cu neputință, nouă nu ne rămîne pentru existența noastră națională altă alternativă decît de a cere de la clasele noastre culte atîta conștiință cîtă trebuie să o aibă și atîta știință cîtă o poate avea". Europeanizantul Maiorescu a avut în autohtonismul de atunci și de mai tîrziu, pînă în interbelic și după aceea, un adversar înversunat. Să adaug că în 1867 marele îndrumător cultural s-a ridicat și împotriva antisemitismului. În studiul împotriva școlii Barnuțiu scria: "Însă preoții români ar face mai bine să se gîndească mai de aproape la acea consecință a cărții lui Barnuțiu și să știe că din același principiu din care Barnuțiu voia să gonească și religiunea creștină afară din România, fiindcă, după părerea d-sale, este religiune greco-jidovească, nepotrivită cu România." Nici că se putea altfel. Europeanizantul T. Maiorescu era și un tolerant, astfel comportîndu-se, în parlamentul țării, cînd, din 1871, a devenit deputat și, apoi, senator.

Ediția din *Criticele* lui Titu Maiorescu, pe care o comentez, reproduce textul ediției din 1967 al doamnei Domnica Filimon, ireproșabil sub raport filologic. Prefața stimatului meu coleg de breaslă dl. Dan Mănuca e, negreșit, informată și dreaptă, dar parcă prea mult stăruie asupra rolului Junimei ca factor de presiune asupra spiritului public al epocii, fără să se gîndească, totuși, că ar fi fost necesară dezvoltarea ideii valorii încă actuale a maiorescianismului.

Cînd eram fotograf

Cu o prefață de Mihai Oroveanu

Nadar

compania

Str. Prof. Ion Bogdan Nr. 16
Sector 1, 71149 București
Tel./ Fax: 210 61 94, 211 59 48
e-mail: compania@ix.ro

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
Oferă ARCHITECTURAL DESIGN
- 18 volume
ediție bilingvă (spaniolă-engleză)
Tel./fax: 210.89.08; 210.89.28;
212.35.61; 211.89.57
E-mail: prior@dial.kappa.ro
http://www.prior-books.ro

Mic îndrumar de lucrături drăcești

AM AFLAT cu intirziere de publicarea în *România literară* (nr. 10, 14-20 martie 2001) a unui text extrem de violent, semnat de dl Dorin-Liviu Bitfoi. Intitulat "Despre dreptul la semnătura pe sacul cu bumbac" și supratitrat "Manual de furt intelectual", articolul are ca principal obiect persoana sub-semnatului; apoi, în planul imediat următor, o imprecizabilă listă de nedreptăți și de necazuri la care le-aș/i-aș fi supus, cu iscusită premeditare și imun la scrupule, pe tinerele și pe tinerii ce au avut nefericirea de-a se fi prins în mrejele colaborării cu mine, pentru traducerea lucrării *Dictionnaire des mille oeuvres clés de la philosophie* (Nathan, 1993).

Pînă la urmă, am hotărît să nu-l frustrez din nou, lăsându-i articolul nebăgat în seamă - chiar dacă nu sînt pe deplin convins că dezlanțuirile sale merită *moralmente* un răspuns. Nu știu dacă e cazul să-i deslușesc aici d-lui Bitfoi că strîmbătatea e una, iar furtul alta, că faptele controlabile-s una, iar nemulțumirile patimașe o alta...

Dacă dl Bitfoi s-ar fi gîndit să-și lamurească întii anumite lucruri, și abia pe urmă să stabilească vinovații, ar fi fost scutit macar de o parte dintre actualele-i catraniri. Nu înțeleg de ce, cînd a fost la editură, printre lungile considerații despre persoana mea ("diabolică", zice-se), nu a găsit de cuviință să pună o întrebare elementară: cine și pentru ce a decis ca menționarea contribuțiilor să se facă în felul în care apare ea în volum? Dacă ar fi pus-o, cred că dl Stănculescu i-ar fi relatat cînstit, după cum mi-a zis și mie, că a fost vorba de cererea și presiunile d-lui Velescu. Totodată, corect era să mai afle că nu am fost de acord cu discriminarea solicitată, insistînd pe masivitatea contribuției unora dintre membrii echipei. D.-L. Bitfoi și L. Pamfil fiind chiar cei nominalizați de mine.

De asemenea, convorbirea pe care a purtat-o cu dl Stănculescu putea fi un prilej să afle că, din primăvara lui 1999 (iar nu din 2000, cum greșit își amintește D.-L. Bitfoi momentul în care l-am căutat spre a prelua, cu contract

adițional, terminarea corecturii a doua și definitivarea volumului, dînsul explicîndu-mi că nu e mai puțin copleșit decît mine) și pînă în ziua cînd am fost anunțat de apariția dicționarului, eu nu am mai avut în mîna nici o pagină a acestuia, cum nu m-am întilnit deloc și nici telefonic n-am discutat vreun pic cu dl Velescu. Ca și în ce privește anii (rog a se corela și calcula diferitele date "precizate" de dl Bitfoi, vreo două-trei fiind cert greșite), socoteala paginilor oferită în articol este profund inexactă. O voi reconstitui aici, cu suficientă precizie și cu promisiunea de a-i prezenta oricînd bizarului contabil, toate atestările și cifrele de care dispun. Așadar:

a) În ediția originală (cea la care voi face, în continuare, raportările), dicționarul are peste 570 p., cu index cu tot (27 p.);

b) În momentul preluării întregului material de către dl Velescu, traducerea era efectuată și definitivată în proporție de cel puțin 90%. De precizat: ca număr de pagini, așadar ca volum de muncă, iar nu ca număr de articole. Pentru că, în fapt, rămăseseră cca 65-70 de articole (cred că nici atîtea), de dimensiuni, importanță și dificultate minime, adică acelea care n-au mai apucat să fie înlocuite cu prezentări ale unor opere semnificative din filosofia est-europeană (nu doar "despre opere românești", cum prea vag își amintește D.-L. Bitfoi);

c) Dl Bitfoi a tradus 225 de titluri (din 1000), însemnînd cca 125 p.; mai precis, de la p. 136 la 161 (*minus* prezentările la Montaigne, Croce, Merleau-Ponty și Hume) și de la p. 436 la 540 (*minus* Pierre Clastre ș.a.). Prin urmare, o cantitate foarte semnificativă, dar nicidecum "mai mult de un sfert"!

d) Laura Pamfil a tradus cca 85 p., în intervalul de la p. 338 la 435 fiind și cîteva articole traduse de mine (J. L. Austin ș.a.);

e) Ioana Toma a făcut cca 55 de pagini, în intervalele 162-182 (minus Heidegger) și 236-167 (minus Heidegger), toate cu asistența și corecturile mele (dl Bitfoi a reținut greșit nu numai "porția" lucrată de dînsa, diar și

natura calificării pe care o avea);

e) Sebastian Grama ne-a ajutat cu cca 25 de pagini, între p. 304-337 fiind deja traduse de mine fișele pentru Dante, Dilthey, R. Ruyer, Jankelevitch, Caillois și Gusdorf.

Din toate intervalele menționate mai sînt de scăzut fișele inițial prevăzute a fi înlocuite.

Acum dacă tragem linie, rămîn cel puțin vreo 255 de pagini care își caută executantul. O parte dintre ele, cam 25-30, am spus că erau netraduse, dar extrem de ușoare; practic, în cîteva zile puteau să fie lesne aduse pe românește. O cantitate echivalentă estimez că era acoperită de prezentările originale făcute de D.-L. Bitfoi, Costică Brădătan și Ilie Pinte. Ce-i de făcut cu restul de vreo 200, de nu mai multe? Sau, ce să fac eu cu cele două mape groase, care conțin *manuscrisele* corespunzătoare și care stau probă că scrisul așternut acolo nu e nici al d-lui Bitfoi, nici al colaboratorilor menționați?

Rămînînd pe planul faptelor, nu voi contesta că d-ra Pamfil și dl Bitfoi și-au făcut personal corectura la prima culegere. Dar cine a corectat restul? Cine a făcut 35-40% din corectura a doua? Dar nenumărate verificări de date cronologice, de nume, titluri, termeni ș.a., spre a le îndrepta, completa, actualiza sau uniformiza, după caz, cine a făcut în cea mai mare măsură, cu un consum de timp știut numai de Cel de Sus? Cine, apoi, a căutat și a adăugat majoritatea traducerilor românești ale operelor prezentate în dicționar?

Tot în ordinea faptelor, inflamatul articol denunță *coram populo*: "orice inițiale de sub articolele priticite au fost cu temeinicie șterse - șterse mai bine ca seria de motor a unei mașini furate!" Analogia este emoționantă, mai ales că îi urmează o nouă salvă exclamativă, încheiată iarăși cu o ieftină pseudoironie. Nu știu cum e cu acele serii de motor, dar e de aflat că inițialele revendicate nu apucaseră să existe. Așa încît, regret, însă poate ar fi cazul să-și trateze altfel, dumnealui, acea "dezamăgire" și acea "nefericita" stare, pseudoiscate de faptul că s-a văzut "menționat din nou". Bunăoară, nemaisacrificînd 'principiul realității'

pentru satisfacții dobîndite prin sublimări în cheie ironico-sarcastice, destul de dubioase.

În mod cu totul distinct, deși extrem de penibil, trebuie să mai limpezesc un lucru. Mult mai stînjenoare decît nedreptatea făcută d-lui Bitfoi este, pentru mine, injustiția suferită de Laura Pamfil. Din cîte pot reconstitui, sursa erorii mi se datorează. Fiind nevoit să rescriu la editură, sub tenșiune, lista colaboratorilor, am trecut - constat - "Laura Pană". Probabil a fost un soi de act ratat, căci aveam într-adevăr să-i restituie d-nei - adevăratei - Laura Pană cîteva materiale. Oricum, dacă aș fi avut posibilitatea să arunc o ultimă privire asupra volumului, după cum fusesem asigurat că se va întîmpla "prin toamnă", această gravă greșală n-ar fi avut cum să-mi scape. Ea mi-a sărit în ochi de îndată ce am apucat să examinez cartea gata publicată. Această fiind situația, o rog pe d-ra Pamfil să-mi primească scuzele, odată cu toate mulțumirile ce i se cuvin!

Mulțumiri pe care aș dori să le primească, dincolo de unele amărăciuni, toți tinerii pe care i-am numit în aceste rînduri.

În rest și în ce mă privește, cred că am toate motivele să resping învinovățirile formulate ori sugerate de inflamatele-i rînduri, precum și să dezavuez revoltat neonorantele procedee intelectuale și mijloace retorico-stilistice mobilizate *pro domo*. Dacă se poate vorbi de o anume nedreptate, a o numi "furt" este un gest complet nejustificat. El reprezintă, mai curînd, o autovictimizare ce dă de gîndit, macar în privința instrumentării și înfățișării, de nu și prin resorturile ei mai profunde. Resorturi tradate de nervul ei fabulatoriu, în special de fantasma resentimentară a vrăjmașului nemernic și viclean, cea atît de indiușător dezvoltată, atît de intempestiv comunicată, încît trebuie să-i confirm d-lui Bitfoi că multă dreptate a avut cînd a făcut abisala constatare: "Mari sunt, Doamne, pretențiile fandacșiei asupra posedatului/.../!"

Aferim, monșer!

Cristian Petru

CALENDAR

21.04.1882 - a murit Vasile Conta (n. 1845)
21.04.1935 - s-a născut Anghel Gădea
21.04.1974 - a murit Constantin Barcaroiu (n. 1895)
21.04.1984 - a murit Mary Polihroniade-Lăzărescu (n. 1904)
21.04.1985 - a murit Andrei A.Lilin (n. 1915)
22.04.1850 - s-a născut Veronica Miclă (m. 1889)
22.04.1897 - a murit Ion Ghica (n. 1816)
22.04.1922 - s-a născut Ionel Bandrabur
22.04.1923 - s-a născut Ștefan Harbuz
22.04.1925 - s-a născut Alexandru Gromov
22.04.1925 - s-a născut Teodor Tanco
22.04.1931 - s-a născut Al. Hanță
22.04.1937 - s-a născut Eugen Lumezianu (m. 1990)

22.04.1952 - s-a născut Ion Cristofor
22.04.1968 - a murit Virgil Birou (n. 1903)
22.04.1968 - a murit Constantin Prisnea (n. 1914)
22.04.1986 - a murit Mircea Eliade (n. 1907)
23.04.1894 - s-a născut Gib I.Mihăescu (m. 1935)
23.04.1903 - s-a născut George Buznea (m. 1976)
23.04.1913 - s-a născut Emeric Deutsch
23.04.1922 - s-a născut Pavel Chihaiia
23.04.1987 - a murit Sandu Tzigara-Samurcaș (n. 1903)
23.04.1996 - a murit Mircea Ciobanu (n. 1940)
24.04.1886 - s-a născut Ștefan Bezdechi (m. 1958)
24.04.1911 - s-a născut Eugen Jebeleanu (m. 1991)
24.04.1912 - s-a născut Marta D.Rădulescu (m. 1959)

24.04.1919 - s-a născut Mihai Dragomir (m. 1964)
24.04.1937 - s-a născut Iosif Lupulescu
24.04.1939 - s-a născut Alexei Rudeanu
24.04.1944 - s-a născut Nemes László
24.04.1951 - s-a născut Mihaela Minulescu
24.04.1977 - a murit Nagy István (n. 1904)
25.04.1909 - s-a născut Aurel Marin (m. 1944)
25.04.1912 - s-a născut I.Ch.Severeanu (m. 1972)
25.04.1929 - s-a născut Sanda Răpeanu
25.04.1953 - s-a născut Liviu Antonesei
25.04.1993 - a murit Valentin Deșliu (n. 1927)
26.04.1908 - s-a născut Cristian Păncescu (m. 1982)
26.04.1920 - s-a născut Alexandru Husar

26.04.1922 - s-a născut Ștefan Aug.Doinaș
26.04.1938 - s-a născut Dan Claudiu Tănăsescu
26.04.1963 - a murit Vasile Voiculescu (n. 1884)
26.04.1969 - a murit Mihail Axente (n. 1898)
27.04.1872 - a murit Ion Heliade Radulescu (n. 1802)
27.04.1893 - s-a născut Endre Karoly (m. 1988)
27.04.1950 - a murit H. Bonciu (n. 1893)
27.04.1954 - s-a născut Adi Cristi
27.04.1977 - a murit Camil Baltazar (n. 1902)
28.04.1764 - s-a născut Paul Iorgovici (m. 1808)
28.04.1911 - s-a născut Mariana Crainic (m. 1989)
28.04.1931 - s-a născut Traian Reu
28.04.1942 - s-a născut Galfalvi György

28.04.1948 - s-a născut Iolanda Malamen
28.04.1953 - s-a născut Ion Minăscurta
28.04.1996 - a murit Alexandru Jebeleanu (n. 1923)
28.04.2000 - a murit Ov.S.Crohmalniceanu (n. 1921)
29.04.1887 - s-a născut A. de Hertz (m. 1936)
29.04.1918 - a murit Barbu Ștefănescu-Delavrancea (n. 1858)
29.04.1927 - s-a născut Virgil Căndea
29.04.1931 - s-a născut Ilie Tănăsache
29.04.1935 - s-a născut Vasile Vetișanu
29.04.1936 - s-a născut Gheorghe Tomozei (m. 1997)
29.04.1951 - s-a născut Bogdan Ulmu
29.04.1975 - a murit Radu Gyr (Demetrescu) (n. 1905)
29.04.1993 - a murit Traian Bălăceanu (n. 1924)

Despre „francofonie”

AM CITIT - ca întotdeauna - cu deosebită plăcere editorialul domnului N. Manolescu, *Iași în francofonie* (*România literară*, 11/2001), am admirat eleganța veche a pluralului (*Iași*, în loc de actualul *Iași*) și nostalgia unei Moldove din sec. XIX - filo-franceze. Într-adevăr, cine decit moldovenii (și unde, decit la Iași) putea să sărbătorească mai potrivit „sensibilitatea” românilor „la limba și la cultura franceză”? Are dreptate autorul când afirmă că apartenența la comunitatea francofoniei este „trăită” de români ca o integrare în Uniunea europeană.

Și totuși un suris „malin” - cum spun francezii - ne încearcă. Aderența noastră aproape tri-seculară la limba și la cultura Franței nu se datorește decit *indirect* și în mica măsură francezilor („de souche française”)! Cei care ne-au adus alături de valorile Franței au fost 1. grecii fanarioți și 2. rușii nobili din armata țaristă! Este drept, teleghidați și puși sub controlul (da, da, *control*) cite unui „consul” francez fie monarhist, fie regicid - care apăra „interesele” Franței la Constantinopol sau în Crimeea. Vorba italienilor, *altrocché!* La interesele politice ale Franței se gindeau diplomații francezi, în primul rînd - și abia pe urmă la „francofonie”! Să nu fim prea idealiști (*id est* naivi)!

Să nu uităm că încă din sec. XVIII, „hospodarii” fanarioți au început - pentru binele grecilor oprimați de turci, în patria elenă, - să facă apel la puterea europeană a Franței și să aducă, făcînd cunoscută și resimțită în *fief*-ul Moldo-Valahiei lor (printre boierii lor), influența franceză. Pe lângă Domniul Moldovei și ai Munteniei se exercitau subtile prezențe cu misiuni „delicate” (=secrete) ale consulilor francezi din Crimeea și din Constantinopol, care, bineînțeles, apărau „interesele Franței”. Printre aceștia, un „seigneur Millo”, „le sieur Linchou”, un Pierre La Roche și alți francezi aveau sub observație domniile lui Nicolae Mavrocordat, Constantin Racoviță, Nicolae Caragia, Mihai Șuțu etc. Jean Louis Carra a scris chiar o *Histoire de Moldavie et de la Valachie* și o *Dissertation sur l'état actuel de ces deux provinces*: în 1777 - tipărită chiar la Iași. Așa cum spune Pompiliu Eliade, *Influența franceză asupra spiritului public în România* (trad. rom. Aurelia Creția, Univers, 1982), p. 126: „acești secretaři [sînt] primii francezi care au văzut Principatele pentru a face ca Franța să fie iubită sau măcar cunoscută pe aceste meleaguri”. Numele francezilor pot continua: abatele le Chevalier, contele d'Hauterive (celebru!), unii dintre ei ai vechiului regim, alții republicani, alții chiar certați cu legile franceze și adăpostiți „în pădurile Moldovei! - ei sînt primii francezi sosiți la noi. Pe vremea aceea, notează ei, „mulți boieri știu franțuzește și toți, foarte bine italienește” (la Iași), „franceza este foarte la modă și este vorbită chiar de unele doamne” (ibid., p. 131). Se vorbea greaca, turca, germana, rusa. Notează Pompiliu Eliade: „o singură limbă lipsea: limba țării!” În orice caz, de atunci, direct sau indirect, prin imitație, boierii moldo-valahi (mai ales moldovenii) învățau (și încă „repede”) franțuzește.

Dar sortit ne-a fost nouă, românilor („acest mic popor răsăritean al moldo-valahilor”) să primim și *al doilea val* important al culturii și civilizației franceze de la... non-francezi! Manierele societății franceze, chiar pronunțarea corectă a limbii franceze (pină și dansurile, „cadrilul francez”), toate acestea le-au adus... rușii! Nobilii ruși, ofițeri în armata țarului, care, după pacea de la Kuciuk-Kainargi, invadează începînd din 1781, „principatele” moldo-valahe. Consulatul lui Lascarov, la București, se înființează în 1781 - dar el devenise și locul unde se putea unelti - prin ruși - pentru intervenții pe lângă turci: ajungeau pungi de bani dați rusului, la București, și „turcul”, la Constantinopol,

emitea hatiserife mai favorabile boierimii (p.151). Intervențiile - este drept - erau în favoarea Principatelor.

Dar rușii armatei țariste ottocentești au adus și ceea ce se numește „*la politesse française*”. O învățaseră și ei, de-a lungul secolului al XVIII-lea (chiar și mai înainte) încă de pe vremea lui Petru cel Mare, a fiicei lui, țarina Elisabeta (1741-1762) („nimic n-o să-mi poată alunga din inimă Franța”) și a Ecaterinei a II-a cu preceptorii („uciteli”), cu oameni de casă, literați, actori, militari etc. Contactul lor cu Franța și cu cultura franceză era *direct*. Contactul nostru, în schimb, era *prin intermediari*! În Moldova, la Iași, petrecerile se țineau lanț - iar ofițerii ruși se amuzau cu virf și indesat „într-un lux desfrînat” (o spun francezii!) - cu „o lume de femei îndrăgostite de ținuta lor” (p. 154). Un anume general Miloradovici era supranumit, în loc de *le sauveur de Bucarest, le sauteur de Bucarest!* (fr. *sauter une femme!*) - este drept... de către un invidios francez, Laugeyron. Într-adevăr, „Rușii au sedus marea aristocrație românească” prin politețea manierelor lor, prin dansurile franceze, prin pronunțarea impecabilă a limbii franceze. S-ar părea că, placîndu-le atît de mult epoleții ofițerilor țariști franțuziți, s-a trezit în sufletele moldovencilor și muntencilor noastre dorința de a fi respectate „europenește”, altfel spus de a se *emancipa*. Tutela turco-greacă asupra femeii lăsa locul unei educații occidentale, cochetăriei, independenței.

Influența ruso-franceză - mai mult decit francezii înșiși - a schimbat societatea moldo-valahă încă din sec. XVIII: Moldova a fost cea mai deschisă zonă a acestei influențe - iar moldovenii (să nu se supere cei din Muntenia!) se laudau a avea cele mai mari aptitudini pentru a învăța franțuzește și a se comporta, în societate, *à la française*.

CITIND acum această laudă adusă francofoniei românești - despre care scrie directorul revistei noastre, domnul N. Manolescu - nu putem, parafrîzînd un vers celebru, să nu ne amintim că „francofonia s-a născut la Iași”.

Dar în sec. XVIII. Cu domniile fanarioți. Și cu ofițerii nobili ruși. Abia mai tirziu, cu francezii *de souche française!*

Ce putem face în fața paradoxurilor istoriei culturii noastre? Am scris cu litere latine mai întii cu maghiarii calvini (*Carte de cîntece*, 1570-1573), mai apoi, cu polonezii (*Pater noster - Tatăl nostru* al lui Luca Stroici - 1593), ne amintim că Miron Costin aflase despre Italia și Padova („ca o rodie”), frecventînd studii în Polonia - iar Ștefan cel Mare, căutînd și el a fi cunoscut în Europa occidentală, ținea o cronică în germană și alta în polonă.

Drumurile noastre spre Occidentul european, redescoperirea latinității și a romanității au fost ocolite: prin Est, prin Sud și prin Nord - ajungem în Vest! Limba franceză a pașoptiștilor, *Cintecul gîntei latine* al lui Vasile Alecsandri - încoronat la Montpellier - nu ar fi putut exista în cultura noastră fără blestemații „hospodari” greci-fanarioți și desfrînații ofițeri ruși care aduseseră în Moldova și în Muntenia - printre boieri - „duhul sfrantozesc” sau „frantozoiaia”!

Să fie acesta cel dintii nume al francofoniei noastre?

Alexandru Niculescu

P.S. Nu trebuie să pierdem din vedere că în 1743 Franța nu a găsit de cuviință să trimită un agent diplomatic în Principatele Române sau că în 1760, cînd Prințul Callimachi a protestat contra închiderii frontierelor austriece (pentru români, ca și astăzi), ministrul Kaunitz nu a găsit necesar nici măcar să-i răspundă (P. Eliade, *Histoire de l'esprit public en Roumanie au dix-neuvième siècle*, Paris, 1905, p. XVIII). Occidentalizarea și francofonia noastră nu au fost, de la început, atît de sărbătorești... De aceea zicala „Cînd cu turcii, cînd cu frîncii” este atît de nepotrivită pentru istoria noastră modernă. (A.N.)

de Rodica Zafiu

„DEOCHEAT”

PENTRU a caracteriza ceea ce încalcă normele curente de decență sau de moralitate, româna dispune de o serie sinonimică de adjective destul de bogată. Evident, în interiorul seriei există multă variație, cuvintele avînd sensuri cu diferite grade de intensitate, precum și limitări de aplicare, focalizări asupra unui domeniu sau a altuia (transgresiuni de limbaj, de comportament etc.); în plus, se percep mari deosebiri de registru stilistic. Cîmpul lexical cuprinde termeni ca *decoltat, desfrînat, destrăbălat, deșanțat, deșuceat, dezmațat, imoral, indecent, licențios, necuviincios, obscen, piperat, porcșos, porno, sexi, stricat, trivial, vulgar* etc. Pentru a caracteriza unele manifestări de limbaj (mai ales glume, bancuri) sînt folosite și expresii precum *fără perdea ori* (cu aluzie la Creangă și la junimiști) *pe ulița din dos*.

Foarte folosit azi e adjectivul (provenit din participiu) *deocheat*: cu o semnificație destul de blîndă, de obicei cu referire la manifestări de limbaj, la produse mai mult comerciale decît artistice. Termenul se folosește în legătură cu teatrul sau cu filmul („A acceptat fără șovăire un rol mult *mai deocheat*”, *Evenimentul zilei* = EZ ediția de prînz, 240, 1993, 6), cu textele literare sau de muzică („R.M. trece la versuri *mai deocheat*”, EZ magazin, 9, 2000, 2); „textele erau prea *deocheat*”, EZ 2490, 2000, 12), în legătură cu reviste, fotografii etc. („domnică să apară în reviste *deocheat*”, EZ 2424, 2000, 1); „un moșneguț puritan care să roșească la orice fotografie *mai deocheată*”, EZ 2038, 1999, 1).

Evoluția semantică a adjectivului participial e destul de interesantă: de la sensul verbal „fermecat; lovit de deochi” (în *Dicționarul enciclopedic* „Cartea Românească”, 1926-1931), s-a trecut la semnificații precum „rau văzut, cu renume prost” sau „prea din cale afară, exagerat” (ib.). Sensurile derivate par destul de vechi: în *Dicționarul limbii române* al lui Laurian și Massim (în fascicula apărută în 1873), ele se întrevăd deja în definierea verbului *a deochea-deocheare* (scris, după principiul latinizant al autorilor, și *deocleare*); pe lângă „a cauză unu reu, unu morbu prin cautatur” a cu ochii, a fascina, a fermeca cu ochii”, apare și sensul figurat al construcției reflexive: *a se deocla* - „a se face mai reu, a se abbate din callea binelui și a appuca callea reului”. Modificarea de sens s-a produs probabil pe baza ideii de ieșire din normalitate, de degradare morală; e foarte posibilă și o influență a celorlalți termeni cu sensuri apropiate și formați cu prefix: *dezmațat, deșuceat, deșanțat*, asemănarea fonetică (în cazul lui *deșuceat*, chiar foarte mare) ajută la omogenizarea semantică a seriei și permite efecte stilistice de întărire și gradație, ca într-un citat din Mateiu Caragiale - „locul de întîlnire al lumii *deocheatilor și deșuceatilor timpului*” (ap. DLRC).

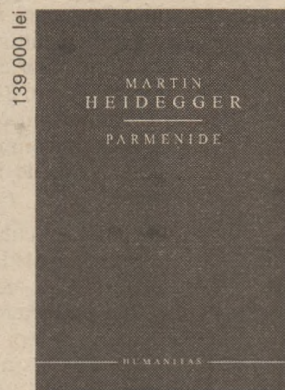
Oricum, poate pentru că păstrează legătura cu actul magic al *deochiului* și menține deci, măcar ca potențialitate și sugestie, ideea lipsei de responsabilitate, *deocheat* este mai curînd eufemistic; termen familiar, cu sens negativ, dar lipsit de conotațiile agravante ale lui *deșuchi*. Sensul său figurat (în DEX 1996: „indecent, necuviincios”, „cu reputație proastă, compromis”, „exagerat”) rămîne de altfel destul de general ca să permită și alte asocieri. Cuvîntul apare astfel în contexte mai larg morale, juridice, politice, estetice: în titlul cărții Martei Petreu despre Cioran - *Un trecut deocheat sau «Schimbarea la față a României»*, sau în diverse texte jurnalistice: „a intrat într-un anturaj *deocheat*, format din bețivani” (*Monitorul local de Brașov*, 17.08.2000), „acest personaj *deocheat* și certat cu legea” (*România liberă* 17.07.1998), „S-a dat startul înfruntărilor electorale *deocheat*” (*Curierul zilei - Pitești*, 27.06.2000), uneori fiind folosit și adverbial: „o matroană de mahală, durdulie, îmbrăcată *deocheat*” (*România literară* 51-52, 1998).

Deochiat e în momentul de față unul dintre cuvintele familiare la modă, a cărui largă utilizare e caracterizată de două tendințe: de extindere a uzului prin aplicarea la situații cît mai diverse - dar și de specializare pentru o anumită zonă, ca echivalent familiar al unor împrumuturi recente; într-un articol, de exemplu, alternau două desemnări, prin formulele: „filme «X»” și „filme *deocheat*” (EZ 960, 1995, 4).

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

Comandați aceste cărți și alte apariții Humanitas - cu 10% reducere / titlu și taxe postale gratuite - serviciului CARTE HUMANITAS PRIN POȘTĂ: Ed. Humanitas, Piața Presei Libere 1, 79734 București; tel. 01/223 15 01; e-mail: cpp@agora.humanitas.ro

Eveniment editorial: MARTIN HEIDEGGER Parmenide

În seria MEMORII / JURNALE / CONVORBIRI! CARL GUSTAV JUNG Amintiri, vise, reflecții

” Să reținem: provinces nu pays!

TRAIAN CHELARIU - Zile

1956

21 iulie. 7h-15h: teren în serviciul Ecarisajului. Astăzi la orele 12:30 am împlinit cincizeci de ani. După masă am trecut pe la atelierul Galliei Henegariu, ca să mă fotografieze. Mi-a făcut două clișee. La dezvoltare s-a văzut că pe unul dintre ele s-a topit gelatina. Poza a trebuit să fie repetată. Gallia Henegariu mi-a dat, apoi, spre a-l foileta, albumul cu procesele verbale încheiate cu prilejul ședințelor literare ale cercului Mihail Chirnoagă. Duiioase aduceri aminte... Tot la G. Henegariu am văzut-o, fără a-i fi prezentat, pe [Florica] Cordescu, soția lui Eugen Jebeleanu. Urâtică, uscată, totuși simpatică.

24 iulie. 7h-15h teren: Hotel "6 Martie" și Fabrica de Textile Șoseaua Vergului. Gallia Henegariu îmi prezintă una dintre fotografii. Nu știu, este, în fizionomia mea, ceva ce nu-mi place deloc. Probabil zâmbetul convențional (de astădată comandat de fotograf). Dar și în afară de acest zâmbet.

27 septembrie. 7h-15h teren Ecarisaj. M-am întâlnit cu Tudor Vianu. Mi-a spus că a dat referințe bune despre mine. În "Gazeta literară" de azi văd că se pune destul de categoric, problema reconsiderării operei scriitorilor dintre cele două războaie. În fruntea listei de nume figurează Oct. Goga. Se vorbește și de L. Blaga, I. Pillat, Ionel Teodoreanu, etc. Iosif Antohi mi-a oferit, spre traducere, articolul "Zmokaz hrachovy [Bruchus Pisorum(L)] v podminkuch CSR a boj proti nemn" din "Zoologické Listy", Rocnik V(XIX) 1956, lista 1, pg. 29-45. Nu poate însă oferi nici 100 (una sută) lei pentru munca mea. Nu pot primi lucrarea.

28 septembrie. 7h-15h serviciu la Ecarisaj. 15h-16h ședință sindicală: alegerea unei noi conduceri a grupei. Dimineața, fiind pe teren, am putut trece pe la Institutul de Științe Pedagogice. Am stat de vorbă cu prof. I.I. Gabrea, cu Domocoș, cu Ion Berca. Le-am spus că sunt în verificare în vederea reabilitării profesionale. Pe prof. Gabrea l-am pus la curent cu stadiul acestei verificări.

4 octombrie. 7h-15h Ecarisaj. Scos Adeverința de salarizare. Salariul meu este de 348,60 lei (trei sute patruzeci și opt lei și șaiszeci de bani). La acești bani se adaugă 40% sporul de toxicitate plus 51 (cincizeci și unu) lei compensația pentru cartela de alimente. Primesc, deci, total, 348,60+139,44+51=539,04 lei, adică cinci sute treizeci și nouă lei și patru bani lunar. Din când în când salarii mai capătă, dacă, bineînțeles, planul întreprinderii a fost îndeplinit și depășit, câte o primă variind între 40 (patruzeci) și 80 (optzeci) de lei. Fie 600 (șase sute) lei cifra rotunjită a încasărilor mele lunare de salariat; mă întreb: cât timp pot trăi patru persoane (câci am nevastă nesalariată și doi copii) din acest venit? Stella a plecat iarăși la Cernica să plaseze, pentru bani, ouă, etc., niște boarfe, ultimele de care ne mai putem dispensa. Văzut expoziția de sculptură Anghel, din sălile str. General Budișteanu, nr. 6. Anghel este, fără doar și poate, cel mai cinstit și mai mare sculp-

MEMBRU al Școlilor Române din Paris și Roma, cu un doctorat în filozofie obținut la Universitatea din Cernăuți, Traian Chelariu (1906-1966) se refugiază în 1940 în București și ajunge redactorul șef al "Universului Literar". Acest apropiat al lui Blaga, Arghezi sau Mircea Eliade, de prețuirea cărora s-a bucurat, duce o existență în interiorul culturii, departe - prin structură, dar și prin educație - de feroarea și tumultul iconariștilor bucovineni, cu care a fost nu o dată și pe nedrept asociat. Trebuie precizat cu insistență: Traian Chelariu nu a avut nici un fel de tangențe cu legionarismul, pe care l-a dezavuat, aflându-se tocmai de aceea în conflict cu propriii colegi de generație din tinerețea cernăuțeană. Oricum, după ce ajunge asistent la catedra de filozofie a lui Mihail Ralea, de unde este transferat, ca o primă formă de degradare, la aceea de pedagogie a lui Ion Gabrea, ascensiunea i-a fost întreruptă cu brutalitate, ca atitor alți intelectuali de elită. Ca printr-o minune, nu face pușcărie politică, dar pentru vina de a fi scris articole antisovietice și, mai ales pentru aceea, mult mai gravă, de a-și păstra verticalitatea morală, Traian Chelariu ajunge la deratizare și lucrează câțiva ani ca hingher, fapt cunoscut de mediile literare românești ale anilor '50. Se spune că el va fi fost prototipul lui Victor Petrini, lucru nu tocmai imposibil, din moment ce jurnalul scris de Traian Chelariu în toți acești ani de promiscuitate și infern a stat în sertarele lui Cornel Popescu, în

tor al generației noastre a celor din jurul lui cincizeci de ani.

14 octombrie. Orele 12-14 la deschiderea expoziției lui I. Mirea. Sala de pe Calea Victoriei 132, inaugurată și ea astăzi, e mult prea puțin spațioasă. Prezența peste una sută de persoane. Multe fețe vechi. Ionel Jianu a ținut speechul inaugural. A remarcat puternica personalitate artistică (lirică!) a lui Mirea, opunându-l, în ceea ce privește inspirația din folclor, pictorului Țuculescu (vulcanic!). De aici și aprinsele discuții iscate în rândul prietenilor celor doi pictori. Remarc prezențele: Vladimir Streinu, P. Comamescu, Mumii (senior, junior și soția), Micoș cu soția, Florica Hociung (cu surorile), Postolache și soția, Dinu Ianculescu, "fata lui L. Blaga" cu o fundă lăta galbenă în cap, sculptorul Anghel, melomanul Apostol (chelnerul, actualmente de periferie, dar cu cea mai bogată discotecă din țară), Edy Feld (fostul soț al Florichii Honciug) cu soția.

15 octombrie. 7h-13h Ecarisaj: lucrare destul de grea, 57 kg hexaclor ciclo-hexan izomer gamma pulverizat cu un kalimax defect, în afară de căratul cu spatele al greutăților. După un astfel de efort ești amețit ca de beție, ochii ustură, obrajii ard, mâinile, crăpate. Dar nu-i nimic! Aseară mă culcasem după ora 1, iară deșteptătorul m-a trezit la 5h. La orele 6 eram, pe jos, pe cheiul Dâmboviței în dreptul uzinelor Lemaitre, când am deslușit niște chioțe foarte asemănătoare cu cântatul de cocoși. Deodată observ, apărând de pe str. Lânăriei și cotind spre Calea Văcărești, în direcția abatorului, un grup de nuntași. Doi barbați în haine negre, cu câte o sticlă cu vin roșu (sau alta băutură roșie) topăie, mergând de-a-îndărâtele, un fel de dans. În fața lor, în același ritm, se mișcă două femei. Ceilalți nuntași chiuie. Trec podul și mă apropii de grup. În urma lui vine o platformă trasă de doi cai și încărcată cu lazi, scaune, toale, vase de bucatărie, evident zestrea miresei. O femeie scundă, cu părul negru lucios, capă de vulpe argintie pe umeri chiuie mai strident decât toate celelalte. E grasă și ridată. Agită ceva ca un steag trandafirii. Ceilalți râd. Mă uit mai bine. E o cămașa de noapte femeiască, purtând, ostentativ o pată mare, roșie. Îmi aduc aminte de o lectură din Panait Istrate, în care fusese vorba de ceva asemănător. Simt o mare tristețe în suflet. În răsărit cerul e plin de trandafirii zorilor. Seara I. Antohi îmi comunică, foarte optimist, că, pe sâmbătă, vom merge amândoi la Academie, unde va fi de lucru la noua secție: cea ucraineană.

7 noiembrie. Sculat la orele 8. Citit restul de nuvele din volumele lui Camil Petrescu. Teziste ca niște articole de ziar, în ceea ce privește teza politică din prelucrarea căreia se simte, totuși, neparticiparea - deci nesinceritatea - autorului (care e un orgolios maladiu), nuvelele acestea ("Moartea Pescărușului" e foarte bine scrisă), au valoare numai prin partea de descriere a locurilor și oamenilor, căci problemele rămân mult în urma ambițiilor de mare scriitor ale lui C.P. La prânz am aflat de realegerea lui Eisenhower ca președinte al S.U.A.

Seara în vizită la Silvia.

8 noiembrie. 7h-15h Ecarisaj. După masă citit *Dezertorul*, *Poveste studențească* și *Actorul din Hamlet* de Mihail Sorbul. [Ion Murnu, prezentându-mă unui domn Lazărescu, înalt, uscat, cu ticuri, subliniază: "Traian Chelariu, poet de căzut". Dându-și seama că vorbele nu prea sunt omagiale, încearcă să le dreagă pierzându-se într-o frază numai derapări. Lapsusul e, totuși, semnificativ. Cu alte cuvinte, Ion Murnu e un sculptor ridicat.] L-am văzut azi, pentru prima dată de când este liber, pe Gicu Vântu: bătrân, abia mișcându-se, cocoșat și considerabil mai mic, o ruină. Nu i-am putut vorbi căci eram în tramvai, iară el în stația din Piața Romană. Seara, recitit prefața lui G. Ibrăileanu la ediția de *Poezii* ale lui M. Eminescu. Între orele 20-21 în vizită la profesorul Vintilă Mihăilescu.

16 noiembrie. 7h-15h Ecarisaj. Între timp vizitat expoziția Walt Whitman. După masă notat câteva păreri în manuscrisul "În căutarea Atlantidei". Seara în vizită la ing. I. Ioanid. Ține să mai facem două ședințe de instructaj pentru ca săptămâna viitoare să mă pot prezenta la ISPIM.

Împrumutat, de la Ioanizi, *Voyage au bout de la nuit* de L. F. Céline (1932) și *Problème européen* de Jules Romains (1933). Culcat după ora 23.

17 noiembrie. 7h-15h Ecarisaj. Zi ceoasă și rece, zi prielnică numai gândurilor și îngrijorărilor negre: nu avem provizii pentru iarnă, nici bani pentru a putea face față "coșniței". De asemenea ne-a lăsat lenjeria, îmbrăcămintea, încălțămîntea. Neavând indispensabili (toată vara am purtat un slip în locul chiloșilor) trebuie să port pantalonii de doc pe dedesubtul pantalonilor de lână gri roși în genunchii. Singurul sacou, cu mânecile făcute din cracii foștilor săi pantaloni, cedează și el. A făcut franjuri la capătul mânecilor și luminșuri la coate. Pălăria e de imprumut. Lodenu, jerpelit de tot, pare făcut din vreo pătură aruncată. Și nici o perspectivă de îmbunătățire a salarizării! După masă schițat un plan pentru *Celesta farsă*. Seara în vizită la Dorina Florian și la Ioanizi.

10 decembrie. Zi de compensație pentru nopțile prestate la dezinsectarea restaurantului "Mureș", deci zi liberă. M-am sculat după ora 7,30. Scris cântecul "Pierdut". Seara, 19,30h-22h citat dimpreună cu Stella, în fața Comisiei de Litigii de pe lângă Sindicatul salariaților din Învățământ raion Grivița Roșie, pentru a ne susține cauza: am dat în judecată sindicală Ministerul Învățământului Public pentru faptul că ne-a transferat, în toamna anului 1952, în regiunea Cluj, punându-ne, unilateral, în situația de a nu putea executa, din motive de tot serioase (boală în familie), această transferare nedreaptă și în vag și pentru faptul că nu ne-a încadrat de atunci, deși, an de an, am cerut această încadrare. Din partea secției de învățământ a fost prezentă tovarășa Nițescu, persoană care, când tovarășul Zamfir, președintele Sfatului Popular al raionului Grivița Roșie, mi-a aprobat, mai acum doi ani, numirea într-un post de control la I.G.L., l-a determinat să revie asupra acestei numiri. Judecarea cazului nostru s-a amânat pentru ziua de 20 decembrie a.c.

speranța unei publicări la Editura Cartea Românească, acolo unde Marin Preda era, cum se știe, director. Dar azi, "onoarea" aceasta măsură să spună ceva despre spectaculozitatea unei existențe află *supt vremi*, e mai puțin interesantă în sine. Cred că nu are prea multă relevanță nici suma experiențelor proiectate, fără voie, în imaginile stil. Oricum, în jurnalul său, început de altfel din prima tinerețe, Traian Chelariu nu oferă documente de viață, în linia verismului. Sintem convingși că notele și consemnările acestor ani, dincolo de valoarea lor umană și autenticistă, propun, ca și eseurile filozofice elaborate în aceeași perioadă teribilă, un model de existență. Acestea intelectuali de elită, rămas astfel în orice condiții, își ghida existența după principiul "amor fati!". Sute de pagini de jurnal și sute de pagini de eseuri, o parte din acestea din urmă publicate în 1989 sub titlul *În căutarea Atlantidei*, pot oferi imaginea unui intelectual pe care "să nu ieși niciodată din labirint, e nenorocire; să nu te aliezi niciodată cu firul Ariadnei - o mare pierdere". Dacă este să vorbim de *spectaculozitate*, atunci aceasta trebuie căutată în forța lui Traian Chelariu de a opune umilinelor cotidiene refugiul în cultura. Scrierea a fost, oricum, forma lui Traian Chelariu de a se salva.

Mircea A. Dia

1957

7 ianuarie. 7h-15h Ecarisaj, teren nou greu: După masă 17h-18h la Fred Micoș. dat un sacou pepit. Haina îmi vine bine, trece numai curățată și călcată. Seara, de la 19,22,30h la Ion I. Nistor. Nașul și fostul profesor politic s-a refăcut complet în comparație cu starea fizică în care se găsea când a ieșit din închisoare. Când am intrat în mica mansardă care locuise pe vremuri, personalul său de viciu, profesorul Nistor era în centrul atenției celor care veniseră să-l felicite de onomază. Erau de față prof. Giurăscu (pe care l-am cunoscut, personal, abia acum), prof. Vasile G. (fostul meu diriginte și profesor de I. română în clasa I-a de liceu; la "Aron Pumnul" în 1949, 1919, ianuarie-iulie), Ion Apostol (ginerelul d-lui Nistor, d-na Oltea Nistor Aplescu, Nicu Gheorghean, cu simpatica sora Marghit, Apostolescu Ileana și Vlăstar, ne cunoscut, d-lui I. Nistor, un domn și o doamnă necunoscuți mie și al căror nume nu l-am reținut). După venirea mea au mai venit: d-na Silvia Vântu (a rămas ghebos și nu mai încape în mine, încolo același "conu Gică"), Ilie Căpă (a chelit, a încarunțit și s-a îngrașat enorm când nu l-am mai văzut), și Luța (fost funcționar superior la fostul Fond religios din Cernăuți) și Dr. Patraș. "Un adevărat conștient" spus cienva, remarcând numărul mare de copii. Bineînțeles că doamna care spusese că nu se va prezenta la un congres, a plecat. Curând societatea s-a împărțit în două grupuri: s-au mutat la cucoana, în cealaltă cameră de mansardă, iar "ceilalți" au rămas cu "șef" să discute politică. M-am refugiat la cucoana, căci îmi făcea milă donquichottismul cu bătrânii au început să discute viitorul lor pe teren. Ceea ce m-a surprins foarte mult a fost limbajul sincer reverențios la adresa lui Mihail Sadoveanu, care și-ar pregăti retragerea onorabilă din Mănăstirea Neamțu, în palatul "Vovide" construit din banii Fondului religios, de tropolitul Visarion Puiu. Prof. I.I. Nistor m-a trebuit ca mai face prietenul meu Tudor Arghezi (I-am răspuns că de la nunta Mișurei, nu l-am mai văzut). Am aflat, de la Gicu Vântu, că e anunțat de la Characov oridecâteori trebuie să pledeze în vreun proces al "măgarilor" contra niște care treceau frontiera. Respectuos a pomenit și Lothar Rădăceanu, "care nu i-a răutate în el". Profesorul Giurăscu și-a arătat grația pentru "licheaua de Bodin" pe care-l tase. Doctorul Patraș a vorbit de marele noroc al lui Sadoveanu, căruia în toate vremurile i-a mers bine. (Interesant e ceea ce numesc oamenii aceștia, care au îmbătrânit, în tinerețe, numai truște, căci sufletește au fost, deși îi cunosc, octogenari egoiști, mi-a părut rău că toți anii petrecuți în "arena politică liberală" Cernăuți." Câte lucruri bune și frumoase s-au putut face dacă aveam norocul să activez în bibliotecă, în laborator și la masa mea de scriere literară, în loc să fi făcut ziaristica la "Că-

le și umbra mea

- fragmente de jurnal -

ucovinei"! Mi-am dat clar de tot seama că ciodată nu aş mai putea face politica acestor guşti politicianişti bucovineni!

10 ianuarie. 7h-15h teren. Facut control și la ambasada sovietică. Nu mai există urmă de bolan; numai șoarecii nu cedează terenul. Am antat varfarina. După masă schițat strofele "pentru un pițigoi" și început redactarea terminologiei primite spre elaborare, prin prof. Bagdasar, de către colectivul redacțional al Enciclopediei.

I. Antohi îmi oferă, prin telefon, posibilitatea să câștig "un ban" lucrând, pentru el și faxim, la un dicționar tehnic german român. U pot primi. Primit o carte poștală de la Eugen Ahonțu (str. Maior Gâldău, 4. C. Lung Iuscel).

14 martie. Indispus; chinuit parcă de goluri brașe, ispitit să mă las purtat nepăsător la voia întâmplării sau a unei puteri ca somnul și moartea; - în acest fel de pase toate par fără sens. Și, totuși e o rădăcină a dorului în vidul peste psihic. Afară e frig. Fulguie. Citesc, în numărul 1 (ianuarie 1958, Anul XI) al revistei "Viața Românească" paginile de Jurnal ale lui Petrescu; citesc "Vechi memorii" de Tudor Arghezi; răsfoiesc "Revista Revistelor"; mă gândesc la rostul acestui jurnal al meu, la ele peste una mie de pagini de jurnal scrise între 1931-1937, - la alte "hârtii vechi" și un emon lucid rade de pe stânca înșorită de deasupra creștetului meu. Mi-am adus aminte de o parabolă germană versificată, - medicocră de altfel, - în care un individ suspendat între pericolul ilnic prezent și moartea categoric prezentă îndeva pe traiectoria timp, uită o clipă de tragicomică lui situație și culege, cu puerila lacomie, oabele suculente ale unei plante suspendate, ca și dânsul, deasupra neantului.

16 martie. Dimineața mi-a telefonat poetul J. Coban, comunicându-mi că azi, orele 10,30, a la Sf. Elefrierie, se va oficia un parastas pentru odihna poetului George A. Petre.

M-a chemat Silvia la telefon spunându-mi să vin la tata, ca să-l tund. Tata nu-și da seama cât e de bolnav. Astă-noapte s-a sculat de trei ori din pat și era să cadă. Spune că nu e bolnav de nimic. Nu are deloc răbdare. Am încercat să scriu, dar nu am reușit. Am corectat numai exemplarele (clasele a V-a, matematică și franceză). După masă răsfoit niște caiete de "Vogue" (American Vogue August 1, 1956) plus unul fără copertă, tot american, și hebdomadarul Elle (16 dec. 1917, nr. 625; Paris 2, 1900, nr. Reanmur). Nimicuri, vanități, confort, dară toată îți strigă în față: ați rămas cu un secol în urmă! Și toată îți arată ce viața personală stupidă ești obligat să duci aici unde se construiește societatea fericirii omenești. "Beniuc", îmi zice Stella. "are un apartament foarte luxos, mi s-a spus." "Beniuc", răspund, "mi-a spus, înainte de 23 august 1944, că «a avea înseamnă a fura» și, combătându-mi părerea că viața de toate zilele a omului obicinuit, - a omului, tocmai, care vine în vedere când admitem transformările sociale forțate -, nu poate fi viață plăcută fără de asigurarea unui confort material, Beniuc rețeta: «a avea!... să ai!... ce să ai?! ce-i aia a avea?! Nimeni nu trebuie să aibă nimic!"; "Emma însă l-a convins de contrariu", crede Stella. "Emma îl ține sub papuc. Îi numără până și banii de buzunar, afirmă gurile rele", răspund eu. Emma e practică: până una alta, tot mai bine e să ai... Crezi oare că soții Beniuc sunt fericiti?" "Le merge, totuși, mai bine decât noua". - "N-are decât să le meargă. Eu nu trăiesc pentru realizarea cu orice preț a verbului a avea, și, ca să închei discuția cu o butadă, ia-o cum vrei, socot că locuiesc în sufletul meu, sufletul îmi locuiește în corp și abia corpul în lumea celor pe care "a avea" e idealul vieții".

Citit, în traducerea lui Philippide, poeme de Baudelaire, Philippide e un foarte bun și de tot conștiincios traducător, mult mai bun ca traducător decât ca făuritor de versuri originale. E posibil să greșesc, dară lirica lui Philippide are ceva rebarbativ pentru urechea mea. - Seara l-am vizitat pe tata. E nervos. Nu se supune pre-

scripțiilor medicale. Se scoală din pat: simte că are nevoie de mișcare. A insistat să-l tund. L-am tuns. Mi-a fost milă de el. Sunt laș când mă găesc în fața suferinței celor care-mi sunt dragi.

6 aprilie. 7h-15h la Ecarisaj, muncă ușoară în cadrul secției DDD. După masă trecut pe la d-na Stănescu, str. Nic. Cristea 46 (Vatra Luminoasă), ca să încep cu baterie la mașină a piesei. Nu am putut face nimic. Fie că i s-a părut prea greu textul dictat (de fapt este destul de săcâitor din cauza interpunctiei!), fie că, văzând cât timp pierde cu pagina, i s-a parut prea ieftină pagina (85 de bani), a trebuit să sistăm lucrarea.

În vitrinele librăriilor, pentru prima dată în R.P.R. i se face reclamă lui Eugen Barbu al cărui roman, *Groapa*, va apare în curând. Eugen Barbu a făcut, cândva, parte din cercul literar "Mihail Eminescu" condus de Mihail Chimoagă. *Groapa* a fost citită în cadrul acestui cerc literar. Eugen Barbu conducea o bibliotecă a cartierului, bibliotecă progresistă bineînțeles, făcea pe reacționarul feroce, injurând pe toți ticăloșii vânduți comuniștilor și aștepta ziua răzburării. Mie mi-a fost, oarecum, antipatic; îl știam fost jandarm. Mișu Chimoagă însă ținea mult la el, deși Eugen Barbu contravenea flagrant esteticii croceene pe care, în cercul "Mihail Eminescu", Mihail Chimoagă își întemeia discuțiile critice. Seara la prof. Vintila Mihailescu: i-am citit fragmente din piesă.

10 mai. 7h-15 h teren. După masă revizuit sonetele. Din cele 101 de bucați selectate nu pot rămâne nici jumătate. Și va trebui să mai fac muncă serioasă de finisaj.

11 mai. 7h-15 h teren. 17h-20h examen la limba engleză pentru a obține un certificat de traducător din engleză în română. Proba a constat dintr-un text literar și unul de marxism, amândouă destul de grele pentru cunoștințele mele de limbă engleză.

12 mai. Dimineața citit textul original cu care Veronica Porumbacu își însoțește cele 24 de sonete traduse din Louise Labé. Deși, din cât mi-am putut da seama, citind câteva din traduceri Veronichii Porumbacu, versiunea românească are certe calități, totuși, broșura am cumpărat-o pentru textul original al ciudatei lioneze. 12,45h-15,45h dat examenul la limba italiană. Atât textul literar (din Ugo Foscolo), cât și cel de marxism au fost ușoare. Le-am terminat într-o oră și câteva minute. Nu m-am putut însă prezenta și la limbile spaniolă și ucrainiană, la care mă înscrisesem, deoarece examenul dându-se în același timp, comisia a refuzat să-mi dea textele respective. În afara de acestea mi-ar fi fost imposibil să mai execut două traduceri în cele două ore câte mi-ar mai fi fost îngăduite.

30 mai. 7h-15 h Ecarisaj. După masă la Expoziția XIV. Pictură și sculptură de la Galeriele de Artă ale Fondului Plastic, Bd. Magheru, 20. Expune Ioh Vlasiu: sculptură, pictură și lucrări în negru-alb. Cele peste 63(!) de piese expuse sunt inegale. Unele lipsite chiar de gust, ca de exemplu familia țărănească, bronz care face impresia unei perechi de insecte care-și poartă pudzeria de pui pe pânțele, sau cea (mireasă?) cu fizionomie bovină de frumusețe sătească din Ardeal având pielea obrăjilor întinsă, ca pe buci, pudrată și fardată (fizionomie, de altfel aproape identică cu cea a fetei din poveste). Ion Vlasiu nu e stăpân pe culoare. De asemenea nici formele picturilor sale nu sunt peste tot picturale, ci sculpturale. Nici piesele de sculptură nu sunt egale ca valoare. Alături de un *Creangă* monumental (cu tot capul defectuos proporționat!), Vlasiu expune niște marmore dulcele, inexpressive, ca niște fese șlefuite. Mi-au plăcut, dintre picturi, *Frământa pâinea* (foarte interesantă!), *Duce bouful*, *Munca Olarului* (deși prea lirică), *Patimă și credință* și *Maci*, dară nu cei de la nr. 40 din Catalog ci alți maci, necatalogați, vreo 16 maci etajați dialogat de la stânga spre dreapta, pe un fond verde complimentar și puși, într-o ulcică de lut zmălțuită cu verde și așezată pe o masă acoperită, pieziș tot de la stânga la dreapta, cu o pânză sidefată frumos cu

griuri galben, verzui, - iară dintre sculpturi mi-a plăcut *Creangă* și torso-ul *Eva*.

2 iunie. Sculat pe la orele 9. Stella a plecat de pe la ora cinci, la Pucioasa, să aranjeze acolo, dacă va fi posibil, un curs de pregătire a "candidaților la facultățile de medicină umană și veterinară, biologie, farmacie. Toată ziua lucrat la revizuirea cântecelor. Recitindu-mi "opera", am avut, net, sentimentul zădărniciiei. Sunt un ratat? Un infatuat? Un înfierat? Un prost pur și simplu? Cântecel și sonetele mele, niște jucării. Ce am făcut serios în ultimii ani? Ce am făcut serios în general? Ce aş mai putea face? Când? Cum? De mult n-am mai fost atât de lucid. Și pe deasupra greutatea materiale, iară peste câteva luni, dacă nu se aranjează nimic, spectrul, din nou, al mizeriei! E umilitor! Mi-e rușine de Stella care muncește și se zbate cu dârzenie de erou pentru a face față lipsurilor de tot felul! Va trebui să mă înham la munci de traducător sau meditator sau să scriu literatură care să meargă. Seara la gară, ca s-o iau pe Stella.

27 iunie. 7h-15h teren: dezinsectări. Între timp scos "Declarația tip" de stare materială, act necesar pentru înscrierea lui Șerban la examenul de admitere în cl. a VIII-a. În această declarație tip figurează și alineatul: "Declar, că în anul 1947, am avut ocupațiunea... pe care am exercitat-o la...". În 1947 eram asistent universitar, deci situație dificilă pentru admiterea copilului meu în ciclul mediu al învățământului. După masă citit, în traducere franceză din colecția *Les meilleurs auteurs classiques*, Paris, Ernst Flammarion, *Les Achamiens* de Aristofan.

9 iulie. Am citit "Lucafașul" revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.. Director: acad. Mihai Beniuc. M-am așteptat la un lucafaș și, când colo, a trebuit să constat că e un magazin literar oarecare prost scris, prost paginat, cârpit din punctul de vedere al materialului ilustrativ, mort ca ritm, neinspirat ca mesaj, de prost gust ca paginatie. Cea mai bună "colaborare" este a lui Barbu Delavrancea (Sadi-el-Mahib).

12 iulie. M-am simțit considerabil mai bine. Dimineața am refăcut un material verificat mai vechi, din 1952. ("Nu-mi ies din minte", "Un singur gând" și "Mai presus de orice") și, dimpreună cu câteva rânduri de categoric angajament în privința comandei sociale, le-am trimis revistei "Lucafașul". Lucrurile nu sunt chiar nepublicabile. Sunt curios să văd ce soartă vor avea. Dacă cei de la "Lucafașul" mă vor publica, le voi trimite și alt material. La ora 15 am dus la cursa de autobuze București-Mănăstirea, niște coșnițe cu alimente pentru Măișoara. Le duce d-na Becherschi, mama unei kolege a Măișoarei. Ieri, la Murni, locatară lor de la demisol mi-a dat în cărți. Mi-a prezis împlinirea unor așteptări bune, dară a insistat cu toată seriozitatea să nu plec zilele acestea la vreun drum căci îmi cade pericol de moarte.)

3 august. Dim. 7h-15h, la Tribunalul Popular Grivița Roșie, termen pentru judecarea recursului făcut de secția de învățământ în chestiunea reintegrării noastre. (...) 7h-15h la Ecarisaj: elaborat planul de lucrări pe luna cerută. După masă citit din Chamisso, versuri. Ciudat cât de rece mă lasă bucașile atât de gustate din copilărie.

28 august. 10h-13h lecția de limba rusă. Terminat de citit cartea *Aventura la Matto Grosso* de Raymond Manfrais (trad. Ștefanescu Medeleni și Paul B. Marian; Ed. Tineretului, 1958.) Persistă zvonul că vor fi dați afară din servicii și foștii membri ai P.M.R. În acest caz eu care am fost forțat să mă înscriu în P.S.D. și fără să fiu întrebat, am fost vărsat în P.M.R. din care am fost dat afară fără să fi comis vreo abatere, ci numai fiindcă Egon Weigel și alții au ținut să justifice înlăturarea mea din învățământul superior, mă pot pomeni iarăși fără muncă, iară aceasta... dar mai bine să nu mă gândesc la calvarul care m-ar putea aștepta.

27 octombrie. Zi liberă. Dimineața am trecut pe la Notariat să văd dacă s-au terminat lucrările în legătură cu succesiunea. Vor fi, probabil, gata pe sâmbătă. M-am întâlnit cu poetul

Doru Dumitrescu. Spune că e membru al Uniunii Scriitorilor, deși n-a mai publicat nimic de la război încoace. Spune că eu trebuie să figurez pe vreuna din listele celor privați, temporar sau definitiv, de dreptul de a publica. [Mai știi! Posibil ca vorbele "nici una!", pe care mi le-a spus Tudor Arghezi, când l-am întrebat, pe vremuri, dacă mai am vreo șansă în ceea ce privește reprimirea în Uniunea Scriitorilor, să se fi referit la una dintre aceste liste]. Dumitrescu mă crede "Iconarist"! Iar "Iconarul" și întreaga activitate a celor din jurul lui Mircea Străinul trec, pe bună dreptate, drept manifestări legionare. Or, eu nu numai că n-am fost niciodată legionar, dară m-am bucurat de cel mai sistematic și mai susținut boicot din partea legionarilor, Mircea Străinul, creindu-mi, oriunde i-a fost posibil, atmosfera cea mai ostilă cu putință. În fond nu eu sunt păgubitul, căci, de bine, de rău, tot mi-am câștigat mult-puțina bucată de pâine în anii de mizerie 1952-1957. Păgubită e literatura reperistă, căci oricât de închipuit aş fi, tot nu sunt atât de orbit de închipuire ca să nu-mi dau seama că nu scriu mai prost decât Mihai Beniuc și ceilalți. Și n-ar fi stricac la lirica anilor 1944-1958 să fi înregistrat și alte sunete decât cele ale trompetelor propagandistice sunate, și fals și nesincer și grețos de simplist, de cei 15-20 de poeți care mint, se mint și se lasă mințiți numai și numai să-și asigure cât mai bine banul pentru care, la caz de nevoie, sunt în stare să se sfâșie ca lupii.

Scris profesorului Alexandru Ieșan, la Sibiu, și lui Eugen și Victor. Seara ne-au vizitat Fred și Elvira Micoș. Fred nu a fost încadrat anul acesta la Facultate.

1 decembrie. Se împlinesc, astăzi, șapte ani de la moartea lui Mihail Chimoagă. Cercul literar condus de el s-a risipit de mult. Eugen Barbu, a cărui *Groapă* a fost discutată pagină cu pagină în acel cerc, a ajuns autor lansat și, din anticomunist feroce, cum se considera și, mai ales, ținea să se manifeste a devenit artelier de frunte al propagandei antiburgheze. Delicatul Căplescu s-a refugiat în muzică și, la vârsta-i de 30 de ani cât o fi având, nu-și poate câștiga nici pâinea cea de toate zilele. Horga, atât de interesantul și complexul căutător de echivalențe logice pentru datul liric, sau în general artistic, trebuie să facă muncă de hamal la o editură undeva. Larian-Postolache, culegătorul de informații culturale, s-a eclipsat. Gallia Henegariu e fotografă. Ceilalți s-au plasat pe unde s-a nimerit. Și bietul Mihail Chimoagă, care, convins crocean în ale esteticii, visa să dea impuls nou literaturii românești, a trebuit să-și ispășească atât de năpraznic - și de ciudat totodată, începutul de acțiune. Mă iubea și-l iubeam. Se logodise și dorea să-i fiu nun. Cu o zi înainte de moarte îmi telefonase. Parcă-i aud cuvintele de încheiere a convorbirii: "Mi-i dor de tine. Te sărut." Trebuia să ne vedem a treia zi. Și în ziua a treia un alt telefon, din partea logodnicei dânsului, mă înștiință că "Mișu ne-a parasit" și mă invita să iau parte la inmormântare. Și l-am văzut pe catafalc. Galben. Frumoasa-i frunte mare - zdrobită. Un braț, tăiat, așezat pieziș. Fața plină de lovituri. Îl călcăse, la o trecere de nivel, trenul. L-am dus la mormânt ca pe un frate. Dumnezeu dee-i raiul ceresc, căci mult chinuit a mai fost, din frageda-i copilărie, acest poet fără noroc.

(Din volumul în pregătire la Editura Paideia)

O AMINTIRE DIN ARMATĂ

Se vor împlini, în iulie 2001, 47 de ani de la apariția "Obielei meletarului". Un comitet de organizare alcătuit din reprezentanți ai Academiei Române, ai Uniunii Scriitorilor și ai Ministerului Apărării Naționale a adoptat recent programul aniversării. Se vor desfășura sesiuni științifice la București, Cluj și Cluj. Va fi editat un album omagial. În incinta cazarmii regimentului de artilerie din Florești (jud. Cluj) se va dezveli o placă memorială. Manifestările vor culmina cu un concert festiv, oferit la Arenele Romane de Muzica Reprezentativă a Armatei. În același cadru se va decerna o medalie comemorativă, conferită unui număr de 47 de personalități ale vieții publice românești și străine.

Pentru cititorii mai tineri, care n-au decît cunoștințe vagi privind istoria "Obielei meletarului", unele precizări ar putea fi utile. Printre redactorii și colaboratorii revistei, apărută la Florești, jud. Cluj, în iulie 1954, s-au numărat (în ordine alfabetică): Ion Acsan, poet și traducător, autor a numeroase talmăciri din literaturile Antichității clasice; Tiberiu Avramescu, istoric literar și editor de prestigiu, veritabil stilp al Editurii "Minerva"; Ștefan Cazimir, profesor universitar, președinte-fondator al Partidului Liber-Schimbist, deputat în trei legislaturi; reputatul lingvist Marius Sala, membru al Academiei Române, director al Institutului de Lingvistică "Iorgu Iordan"; dramaturgul Dumitru Solomon, director al revistei "Scena" profesor la UATC; H. Zalis, apreciat critic și istoric literar. Revista a avut în total trei

numere, scrise de mina de Tiberiu Avramescu. Titlul și subtitlul publicației ("Organ cazono-mustacios") au fost propuse de Ștefan Cazimir, tot el a conceput și desenat frontispiciul. Iarși pentru cititorii tineri, se cuvine să explicăm sensul cuvintului *obială*. Definiția lui Șăineanu e lapidară și deru-

Un artilerist ecvestru: nașul "Obielei meletarului"

tantă: "petec de pînză ce ține loc de ciorap". Ca obială ține loc de ciorap pot spune însă doar aceia care au purtat întâi ciorapi și apoi obiele. Ceilalți vor zice, mai curînd, că ciorapul ține loc de obială. Fapt este că, în deceniul 6 al secolului trecut, soldații armatei române purtau exclusiv obiele, iar înfășurarea pe picior a acestora era o artă dificilă și pretențioasă. Cei care nu iz-

buteau s-o practice la perfecție se proposeau cu beșici de toată frumusețea. O odă închinată pretiosului accesoriu a apărut la loc de cinste în primul număr al revistei: "Obiala mea, scortșos dreptunghi de pînză/ Cu miros greu de rîncedă osînză,/ Cu trupul tău îmi învelești piciorul/ Și umpli de parfum tot dormitorul./ Și totuși ființa ta murdară, mică,/ Mă apăra de cizma inamică,/ Iar seara, de instrucție cînd scap,/ Te-măpătesc, apoi te pun sub cap./ De-aceea, orișicînd voi fi oștean,/ Te voi slăvi! Semnez: Ion Leuștean." Numele adevărat al autorului odei era Ion Acsan; pseudonimul vegetal venea să-l sincronizeze cu o cunoscută modă a timpului, cînd poezii se preschimbau pe întrecute în brazi, stejari sau meri de lingă drum, iar poetele în lacramioare, brîndușe, gherghine, zambile, mușcate (acestea din urmă, desigur, mult mai atrăgătoare...).

"Obiala meletarului" fiind editată într-un singur exemplar, difuzarea textelor se realiza mai ales prin citirea lor cu glas tare, în dormitorul nostru din cazarma de lingă Cluj. Filologii, pe atunci, făceau armata la artilerie. Pregătirea teoretică ocupa o zi pe săptămînă, în cursul anilor I-III, iar instrucția practică se efectua prin două "convocări": prima - în vacanța dintre anii I și II; a doua - între anii III și IV, încheiată prin examenul pentru gradul de sublocotenent. Seria mea a făcut prima convocare în 1952, la Cluj, iar pe a doua la Florești, în 1954. Am tras cu tunul, cu obuzierul și cu mortierul. Am învățat să stabilem elementele inițiale de tragere (din vedere, sumar și complet), să determinăm înălțatorul minim în

funcție de altitudinea cotei din față, să întocmim schița reperelor, să facem încadrarea largă și îngustă, să corectăm tirul după indicațiile observatorului și să revărsăm finalmente un potop nimicitor asupra țintei, pe care, de văzut, n-o vedeam niciodată. Dar știrea pe care o primeam de la observator era totdeauna îmbucurătoare: obiectiv neutralizat! Semn că ne puteam întoarce la cazarmă, cîntînd plini de în-sufletire: "Slăvită să fii tu de-a pururi,/ Tu, muncă ce ne oțelești!/ Prin tine năntăm în viață/ Și-un trai frumos ne dăruiești." Știam, firește, și alte mărșuri, dar noi îl cîntam numai pe acesta, care ne cucerise integral și definitiv: prima notă a melodiei fiind neaccentuată (în termeni muzicali, anacruză), puteai s-o omiți fără mari remușcări; "Slăvită să fii tu de-a pururi" devenea astfel "...vita sa fii tu de-a pururi!"

LA FLOREȘTI am dus-o mult mai bine decît la Cluj. Ne obișnuisem deja, vorba regulamentului, cu "greutățile și privațiunile" vieții militare (noi le numeam "greutăți și privații"), iar din starea noastră de relativ confort a luat naștere "Obiala meletarului". O parte dintre noi ne lăsasem mustați, de unde și subtitlul publicației. A existat și un marș al mustacioșilor, pe care-l întocmiserăm energic și triumfal în toate ocaziile disponibile: "Dacă-n luptă, măi badié./ Drept muniții n-ai nimic./ Pui mustața-n baterie/ Și-l înțepi pe inamic!". Tot mustața a inspirat și o romanță plină de sentiment: "La umbra nasului bătrîn/ Ce-l porți întreaga viață./ Îți crește, dacă nu ești spin,/ O falnică mustață./ Ea e odor neprețuit/ Acelui care-o are/ Și simbol e, în veci slăvit./ Virtutii militare./ Iubita mea, cînd bun rîmas/ Ți-am spus plecînd la oaste./ Despre podoaba de sub nas/ Aveam opinii proaste./ Da-n ziua cînd ne-om revedea/ Eu o să port mustața/ Și mult ți-o place cînd cu ea/ Te-oi dezmierta pe față." Obiala, la rîndul ei, a beneficiat de un marș pe o melodie a lui A. V. Alexandrov (prin care rușii proslăveau vitejia Armatei Roșii): "Nimb de aur de-asupra-ți straluce./ Tu, obială, organ mustacios!/ Al tău nume cu fala ne duce/ Pe un drum ce-i mereu glorios./ Refren: Nebiruită ești/ Și meletara ești./ Victoria-n lupte mereu ai cunoscut./ În veci să ți se dea./ Iubita-obială-a mea./ Al mustacioșilor falnic salut! (bis)/ Te-ai născut într-o vastă cazarmă./ Lingă satul pe nume Florești./ Și în luptă drapel, scut și armă/ Tu ne-ai fost, ne vei fi și ne ești./ Refren: Nebiruită ești..., etc./ Biruit-am canalii mărunte/ Ce în cale rînjind ni s-au pus/ Și cu Zalis de-a pururi în frunte/ Noi obiala-nălțăm tot mai sus./ Refren: Nebiruită ești..., etc." Cine erau "canaliile mărunte"? Vreo doi-trei colegi de-ai noștri, politrucii necoți la minte, pe care Tibi Avramescu îi șfichiuse într-o proză în stil cronicăresc, punînd în gura unuia dintre ei, trepăduș pe la comitetul UTM al Capitalei, o frază revelatoare: "De voi ajunge la

Conferința scriitorilor

(Continuare din pag. 1)

Conferinței. Asta e tot ce a votat Conferința în materie de statut. Chiar dacă s-ar fi solicitat de către cei care au condus lucrările în partea a doua ca președinte să fie ales, indiferent dacă are majoritate, cel care întrunește cele mai multe sufragii, această solicitare n-avea cum să atragă modificarea statutului. În plus, ea nici n-a fost supusă votului.

Dl Uricaru a mai susținut că nu recunoaște comunicatul Consiliului de sîmbătă. Textul ar fi fost semnat de mine etc. și alte prostii. Dl Uricaru n-a fost observator federal în meciul de sîmbătă: a condus singur ședința, în primele ore, apoi, împreună cu dl Ioan Flora și cu mine, ca urmare a hotărîrii Consiliului. Comunicatul a fost dat în numele Consiliului, cum se convenise, și a fost expediat oficial de Uniunea Scriitorilor, pe hîrtie cu antetul instituției. Nici chiar fanii d-lui Uricaru care au participat la Consiliu nu pot nega acest lucru.

De ce o face dl Uricaru, iată adevărata întrebare. Răspunzător de organizarea Conferinței, actualul președinte interimar, s-a achitat cît se poate de prost de obligația sa. A fost preocupat să-și facă peste tot cam-

panie electorală, promișînd marea cu sarea, băfînd Asociațiile și oferînd, pe banii Uniunii, mese abundente. N-a vegheat deloc, în schimb, la acuratețea alegerilor și la respectarea regulilor democratice ale jocului. O parte din criza actuală provine din această neglijență tendențioasă în organizare. Alta, din teama d-lui Uricaru de a pierde scaunul lui Zaharia Stancu. Nu vreau să spun mai mult. Această spaimă nu e democratică. Și, de obicei, ascunde alte alea. În ce mă privește, aveam tot dreptul să mă retrag, cînd nu se respecta legalitatea, și să revin, dacă s-a reintrat în normal. Ceea ce dl Uricaru refuză să admită este că și dacă eu rămîneam retras din joc, turul al doilea de scrutîn tot trebuia organizat, între d-sa și dl Breban.

Prin gestul său, dl Uricaru nu doar ne expune pe toți ridicolului, dar se descalifică moral. E în firea lucrurilor să ne întrebăm ce fel de președinte va fi, dacă va fi ales, un om care nu respectă principiile și litera statutului, care încalcă hotărîrile organismelor de conducere (cum ar fi Consiliul), care minte fără rușine etc. etc. Situația creată de dl Uricaru este penibilă. Scriitorii trebuie să se gîndească bine la ce e de făcut. ■

La Călărași, 1952

stoliță, pre mulți voi popi și eu!” Cei vizati s-au plins neîntirziat maiorului (act, orice s-ar zice incalificabil), care le-a făcut “vinovaților” o dojana părintească, neacordind episodului mai multă importanță decît merita. Dar activiștii vexați nu s-au mulțumit cu atît. Întorși toamna la cursuri, redactorilor “Obielei meletare” li s-a înscenat un proces în toată regula, biroul UTM al anului IV propunînd sancționarea lor cu vot de blam. Adunarea generală s-a ținut în seara zilei de 3 decembrie 1954, în prezența unui ofițer de la catedra de pregătire militară. Am frisonat cu toții la vederea lui în sală, dar omul s-a restrîns la misiunea de observator, glumind chiar cu kolegele noastre pe seama temei în dezbatere, a cărei totală inconsistență o sesizase foarte repede. Nu și tovarășii din prezidiu, înversunați să-și “reperze” onoarea. Rechizitoriul întocmit de ei ne acuza că am persiflat armata, că am dezbinat colectivul, că am abătut atenția de la sarcinile care... etc. etc. Cutare baladă a mea a fost declarată “obiectiv dușmănoasă”; așadar mi se acorda o circumstanță atenuantă: subiectiv nu eram la fel de culpabil. Rețin, din cuvîntul în replică al lui Dolfi Solomon, o observație care a iscat risul întregului amfiteatru: tovarășul Gh.Fl. ne acuza pe noi că am critica armata; în realitate, el este acela care critica zilnic mincarea de la cantina, în timp ce tovarășul Cazimir cerea și supliment... Spre a spune adevărul pînă la capăt, trebuie să precizez că nu eram atît de hamesit incît să inghit una după alta două ciorbe de dovlecei. Dacă o făceam totuși, era numai spre a-l călca pe nervi pe incuiatul Gh. Fl., care o pomise vajnic pe drumul căpătuielii politice și urma să devină, peste ani, membru al C.C. al P.C.R.! Adunarea generală, lucru rar în anii aceia, n-a acceptat să ne sancționeze cu vot de blam, dîndu-ne o modestă admonestare scrisă, cea mai mică dintre pedepsele posibile. Tipii din birou au spumegat de furie, dar n-au avut încotro și s-au supus voinței poporului.

LA TRECEREA a 47 de ani, se constată că redactorii și colaboratorii revistei au făcut cariere literare sau științifice, devenind cu toții nume cunoscute. S-ar putea spune că “Obiala meletarului” a fost un leagăn al meritocrației. Adversarii revistei, dimpotrivă, au rămas prizonierii anonimatului, cu excepția insului devenit notoriu prin slujirea zeloasă a regimului totalitar. Se pot, de aici, trage unele concluzii privind evoluția oamenilor într-un sistem social opresiv și ce rămîne de pe urma lor cînd bate ora adevărului.

De ce s-a optat, se vor întreba poate unii, pentru sărbătorirea “Obielei meletarului” la împlinirea a 47 de ani? Foarte simplu: 47 este și numărul blocului în care stau și care va cădea la primul cutremur.

A FOST ANUL EMINESCU...

ANUL EMINESCU, organizat și finanțat, în bună măsură, de Ministerul Culturii, a fost, în opinia mea, atît cît a trebuit; nici mai mult, dar nici mai puțin decît atît. Dacă vorbim despre “bătălia mediatică”, ea s-a pierdut de la început; nici nu se putea altfel, cită vreme “interesele” celor care citesc/privesc/aud/țintesc teme și motive gen găina cu patru picioare, sinii de vis ai lui “Miss”, violatorul din lanul de porumb, bătrîna agresată tot acolo sau, poate, în miez de noapte la margine de sat, în singurătate, corupți, politică, șmenari, fel de fel... *Anul Eminescu* a fost, în întregul său, cum a fost gîndit/apropiat/iubit de oamenii de cultură; atît, încă o dată și, dacă va fi fiind o comparație cu 1989 - cînd a fost să fie comemorarea Centenarului morții Poetului (o rușine pentru această generație, de care nu ne absolvă nimeni, în veci) -, anul 2000 a fost, în mod cert, unul al deplinei și decentei sărbători a nașterii Poetului. Un simplu inventar. Trei spectacole de teatru - *Eminescu* de Cristian Tiberiu Popescu (la Teatrul Național din București), *Doina. Închinare lui Eminescu* de Cezar Ivănescu și *Trecut-au anii...* cu Ion Caramitru, Valeria Seciu și Ovidiu Iuliu Moldovan -, un film de

televiziune - *Crucea cuvîntului românesc* de Ion Sapdaru, distins cu un premiu prestigios la un festival internațional de gen -, multe concursuri de literatură și festivaluri organizate, desigur, la Botoșani, Ipotești, Putna, Veneția și Iași, unde altunde? La Blaj? La București? La Constanța? La Viena? La Berlin? La Cernaui?

Și cîteva cărți de referință. Iată. O nouă ediție a poeziilor eminesciene, îngrijită de Dumitru Irimia. Dan Mănuță: *Pelerinaj spre Ființă. Eseu asupra imaginarului poetic eminescian*; Cristian Tiberiu Popescu: *Eminescu. Antiteza*; Ștefan Oprea: *Eminescu, omul de teatru*; Stan V. Cristea: *Eminescu și Teleormanul*. Într-o vreme în care ne putem întreba ce și cum se mai poate spune ceva original despre Eminescu (este el contemporanul nostru?) dincolo de frazele-tip și de gîndire anchilozată acolo, ne mai poate “învața” lucruri neștiute despre noi înșine și despre lumea pe care încercăm să o înțelegem? este un mit, o provocare, o statuie sau, poate, o gîndire în plină expansiune, peste vreme, epoci, oameni, istorie? sînt întrebări care preocupă pe oricine se apropie azi de Eminescu, ca să scrie o carte, să facă un film sau un spectacol; un joc adesea periculos nu numai

pentru spirit, în care se amestecă entuziasmul cu mefiența, căutarea critică a zonelor ascunse ori insuficient explorate cu “cedarea” în fața vechilor teme și a păguboasei adorații, cercetarea temeinică, onestă, cu intenția diverselor cercuri, grupuri intelectuale, prezentă azi ca de atîte ori în trecut, de a-l confisca, folosi și exploata în folosul propriu pentru că, iată, după vreme și după oameni, Eminescu a fost și “liberal”, dar și “conservator”, și “antisemit”, dar și “burghez”, și “antinațional”, dar și “naționalist”, și modern, postmodern și Luceafărul poeziei românești, dar și expresie a spiritului decadent “mic burghez”, poet minor, din care se pot reține doar cîteva strofe convenabile (cele, prea bine cunoscute, din *Împarat și proletar* sau din *Ce-ți doresc eu, ție, dulce Românie?*) dar și ultimul mare romantic european, dar și înaintemerul lui Einstein și Heisenberg, cîte și mai cite... Greu de păstrat dreapta măsură și, cum se vede, “sacoșă” Eminescu are de toate; e bine să ne oprim la primele rafturi, la filmele și spectacolele adevărate, îmbogățite rar cu cîte un “bun simbolic” despre care merită să vorbim. Fie și într-o tabletă, într-un colț de pagină.

Ioan Holban

CELE TREI EXILURI

(Urmare din pag. 5)

CHESTIUNEA pe care o pune insistent Bujor Nedelcovici, care se degajă obsedant din textele d-sale clocotind de patos justițiar, este cea a comportării scriitorilor față de insatisfacțiile grave ale societății civile. De ce aceștia n-au format un front unic, de ce nu s-au înrolat în lupta deschisă împotriva compromisurilor și abuzurilor, de ce verbul, și acțiunea lor n-au avut mai multă eficiență? Răspunsul rezidă în deturnarea mitului amintit, cel al Mășterului Manole. Se știe că pentru a dura o cetate sau un lacaș de închinăciune se cuvine găsit mai întîi un “spațiu sacru”, care să fie animat de o viață sacrificială ce alcătuieste o punte către transcendent. Or, scriitorii noștri au fost nu o dată uneltele opresiunii înainte de 1989, iar, dintre cei “onorabili”, o categorie s-a desprins după acest moment de cotitură, pentru a se pune în slujba demagogiei postideologice. Contribuind la construirea unei închisori a conștiinței, cum și-ar fi putut păstra miinile curate pentru a zidi o “Cetate a luminii și libertății”? Același păcat îi împiedică pe confrății noștri, ca și pe nomenclaturii de curte nouă, a se manifesta constructiv. În locul jertfei ziditoare, aduc cedarea, oportunistul, cinismul. Ne dăm seama de trecutul pătat al multora din exponenții breslei noastre chiar din relatările lui Bujor Nedelcovici privitoare la prigoana ce s-a dezlănțuit împotriva-i, cînd, refuzat în țară, a fost nevoit a-și tipări romanul *Al doilea mesager* în capitala Franței. Circum-

stanța că acest volum a avut succes, fiind dintru început analizat în cadrul unei “mese rotunde”, la postul de radio Europa liberă, de către Monica Lovinescu, Șerban Cristovici, Paul Goma și Alain Paruit, a constituit picătura ce a făcut să se reverse paharul miniei autorităților totalitare. Autorități slujite însă, cu sirguința, de colegii de condei ai prozatorului: “Imediat am fost chemat telefonic la Uniunea Scriitorilor. Cînd am intrat în biroul strîmt al președintelui Uniunii Scriitorilor, Dumitru Radu Popescu, am constatat că erau convocați toți cei din conducerea operativă: Ion Hobana, Traian Iancu, Constantin Țoiu, Alexandru Balaci, Constantin Chiriță, Domokos Geza și George Balaiță... Dumitru Radu Popescu a început să-mi citească o lungă listă cu infrațiunile pe care le săvîrșisem și care erau prevăzute în Codul Penal, Codul de Procedură Penală, Codul Vamal și... în timp ce vorbea a fost chemat la telefon. A răspuns scurt: «Acum discutăm cazul». Am înțeles că cineva «de sus» se interesa de cazul meu și cerea o soluționare grabnică.” Iată același compromis cu altă gamă de nume: “A doua zi am fost chemat din nou la Uniunea Scriitorilor pentru o altă ședință. Se grăbeau... Erau prezenți membrii Biroului secției de proză: Radu Tudoran, Mircea Ciobanu, Norman Manea și Constantin Țoiu. Lipseau Octavian Paler și George Macovescu. Invitatul de onoare: Tovarășul Croitoru de la Comitetul de Partid al Municipiului București (...). La propunerea “tovarășului Dumitru Radu Popescu” ca indezirabilul să fie scos din funcția

de secretar al secției de proză, “toți au fost de acord și au votat prin ridicare de mîna”. Unicul care și-a asumat riscul de-a lua, ulterior, apărarea confratelui urgisit a fost Dan Deșliu, care a afirmat răsplat la o ședință a Consiliului Uniunii Scriitorilor: “«Ismail Kadare, scriitor albanez, își publică romanele în Occident, în schimb noi, în loc să fim mindri că un coleg de-al nostru a publicat o carte la Paris, îl dăm afară și îl hulim». Apoi a citit o scrisoare primită de la Dorin Tudoran care făcea greva foamei. Dumitru Radu Popescu s-a ridicat în picioare și a vrut să părăsească ședința”. Și acum, *pour la bonne bouche*, o întâmplare cu haz. În decursul torturanelor discuției, Bujor Nedelcovici se apleca adesea spre geanta ce-o așezase lîngă sine, pentru a-și scoate pipa și a fuma. De fiecare dată însă, era silit să-și intrerupa gestul spre a răspunde la insinuantele întrebări care se precipitau. Întorcîndu-și întimplător privirea către Traian Iancu, l-a surprins cum îi cotrobaia în geantă. “Am confundat-o cu a mea”, a sunat explicația jenată a deochiatului fost “responsabil cu banii” al Uniunii noastre: “Am plecat și m-am îndreptat spre casă, își continuă povestirea romancierul, mergînd pe Calea Victoriei. Deodată, am început să rid singur. Am înțeles că... Traian Iancu - ca vechi și bun polițist - remarcase la ședința anterioară gestul meu repetat spre geantă, nu știa că voiam să-mi scot pipa, a bănuțat că am un aparat de înregistrat și azi a vrut să mă verifice”.

CRONICA DRAMATICĂ

de Marina
Constantinescu

ALEXANDER HAUSVATER este un regizor carismatic cu un discurs convingător, bine structurat și expus cu un simț de retor desăvârșit. În ultimul timp mi se pare că s-a creat o distanță între intenție și, mai ales felul în care ea este prezentată, și concretizarea ei. Alexander Hausvater teoretizează, glosează minunat pe marginea propriului spectacol, încercându-l cu nuanțe și semne pe care nu întotdeauna le regăsești pe scenă. Am avut o experiență similară la Avignon, în '96, cu doi regizori bulgari, Margarita Mladenova și Ivan Dobtchev. Seara am văzut *Livada de vișini*, iar a doua zi am ascultat o exegeză savantă și ușor pretioasă asupra montării, extrem de captivantă în sine, nu și foarte inrudită cu ceea ce văzusem, deși autorii erau regizorii înșiși. După părerea mea, Hausvater este din ce în ce mai puțin convingător în demersul scenic. Un soi de superficialitate barocă și zgomoasă s-a instalat în ultimele spectacole pe care le-am văzut: *Magister Machiavelli* de la Râmnicu Vâlcea, *Machinal* la Teatrul Național din București, *Don Perimplin și Belisa* la Ploiești (recentă premieră). *Teibele și demonul ei*, după Isaac Bashevis Singer, rămâne nu doar cel mai implinit și substanțial spectacol al lui Hausvater, dar și o montare importantă a ultimilor zece ani, un punct major în istoria Teatrului Național din Iași. După experiența cu trupa Teatrului Odeon și cu șocantul *...au pus cătușele florilor*, Hausvater a comunicat foarte bine cu trupa ieșeană, care s-a dat pe mina lui pînă la capăt. De devotament, și chiar mai mult decît atît, s-a bucurat peste tot pe unde a trecut. Și totuși, cele mai multe montări din ultimul timp par eboșe, încercări, tatonări, n-au greutatea unei abordări complexe. Faptul că am văzut două spectacole - *Machinal* și *Don Perimplin* - ale lui Hausvater unul după celălalt, la interval de trei zile, mi-a dat timpul unei reflecții mai adînci și mai îndelungate. Am avut senzația că regizorul nu mai are răbdare să lucreze decît cu unul sau doi actori, protagoniștii, lăsînd

"corul" mai descoperit, deși exploatat la maximum. În ambele montări, un element esențial este muzica, atît de bine aleasă, încît poate să-ți ia mințile. De exemplu, de la *Machinal* am plecat cu imaginea lui Marius Gălea cîntînd la saxofon, o imagine plină de forță și de energie a spectacolului, obsedantă aproape. Muzica însăși devine un protagonist care se revarsă pe scenă și în sală prin toate canalele de comunicare făcînd mai puțin vizibile în primă instanță golurile de fond ale mizanscenei.

Despre iubire, trădare, disperare, moarte, sacrificiu este vorba în ambele piese și nu mi se pare o simplă coincidență faptul că regizorul face un popas dramaturgic la începutul anilor '30. Sophie Treadwell a scris *Machinal* în 1928, iar Federico Garcia Lorca a scris în 1933 *Iubirea lui Don Perimplin* și a *Belisei în grădina*. Într-un fel, cele două sînt și complementare, o viziune femeiască și una bărbătească, *ying* și *yang*, asupra iubirii, neputințelor, compromisiului, a raportului ciudat cu cei din jur și cu Divinitatea, povara singurătății, a sinuciderii sau crimei transformînd sacrificiul în tară și în condamnare definitivă. *Don Perimplin și Belisa* este mai degrabă o parodie neagră a piesei lui Lorca, o interpretare regizorală ce cred că s-ar fi pretat cu mult mai bine teatrului de păpuși, și asta nu doar pentru că în spectacol sînt invitați și actori minuitori-păpușari care pun în valoare acest gen teatral. Spațiul propus de scenografa Viorica Petrovici este spectaculos în sine: un fel de tunel al timpului, un coridor care ar face legătura între muritori și dumnezeire, un interval al păcatului trupesc. Acest decor provocator ca idee, care marchează evident începutul spectacolului de la Ploiești, are însă un inconvenient major pentru spectatori: dacă nu se află pe mijlocul sălii, ci pe laterale, practic nu pot vedea nimic. Se pot mulțumi însă să asculte muzica - unul din personajele principale ale montării. Prezența celor doi spiriduşicomentatori, ingeri negri și viciați trimite la teatrul popular și la farsă. Asta nu ar fi rău.

Nepriceperea actorilor - voci stridente, nelucrate, execuții exterioare fie prea patetice (Roxana Ivanciu), fie prea pasive (Karl Baker) - necoordonate de regizor conduce multe momente spre facil și chiar comercial. Nimeni nu prea strălucește pe scenă. Nici chiar Constantin Cojocaru - invitat de la Odeon - actor profesionist cu reale calități nu reușește să-l definească pe don Perimplin al sau, bătîndu-l îndragostit de tinara soție, iubitor cu sufletul și neputincios cu trupul. Tinăra Ana Bart în *Belisa* pare mai mult o eroare de distribuție, decît o parodie nereușită a personajului. Joacă absolut exterior și inocență și perversitatea, n-are voce, volum, forță, nu are evoluție în stări, nu diferențiază relațiile cu celelalte personaje. Singura care intră bine în rol este Lucia Ștefănescu (Marcolfa). Lucrul cu actorii lasă mult de dorit și este o neglijență regizorală cu amprentă în spectacol. Uneori, un aer de amatorism batea pe scena de la Ploiești, dincolo de cîteva imagini vizuale puternice, de miza pe care regizorul marturisește că a contat (fie și teoretic) - tema conflictului dintre trup și suflet - de rezolvarea scenografică a Vioricăi Petrovici, cu o alunecare poate prea evidentă, în concepția costumelor și cromatică lor, spre teatrul popular, de bilci. Trupa Teatrului Toma Caragiu din Ploiești lucrează susținut de cel puțin doi ani încoace, grație și directorului Lucian Sabados, un manager ambițios, energic și eficient. E timpul unui spectacol important, al unei "lovituri". Etapa încercărilor, a acumulărilor a luat sfîrșit. Așteptăm acel pas făcut pe o altă treaptă valorică.

Dacă *Perimplin* are o nuanță să-i spunem romantică, *Machinal* este tumultos, "furiș", frenetic posedat de muzică! Compozițiile, aranjamentele, interpretarea *live* a micii orchestre îndrumată de compozitorul Gabriel Bassarabescu, acompaniamentul saxofonului lui Marius Gârbea, instrument încercat de patima și știința actorului, toate acestea sînt un pol de energie benefică și incandescentă, pe care evident Hausvater și-a amplasat montarea, ca pe un pilon.

Monica Davidescu și Liviu Lucaci în *Machinal* de Sophie Treadwell. Teatrul Național din București. Regia: Alexander Hausvater

Alegerea Monicăi Davidescu în Helen Jones, protagonista piesei și a mizanscenei a fost inspirată. "Corul" *fac totum* este format din tinerii Teatrului Național din București, mai inzebrați sau mai puțin, în orice caz fideli aici cauzei pe care o servesc, fără evidențieri notabile și din cauza construirii uniformizante a acestui personaj tentacular. Deși regizorul se plîngea de lipsa performanței și a profesionalismului tinerilor actori, aleși însă de dînsul în distribuție, lucru care ne îngrijorează de ceva vreme pe mulți dintre noi, trebuie să spun că în rama personajului colectiv fiecare își face treaba meritoriu: cîntă, dansează, creează atmosfera, sosul acestui *music-hall*, pînă la urmă. Sigur că inevitabil un aer de Casandra (de astăzi) ajunge și pe scena Amfiteatru a Naționalului bucureștean. Regizorul poartă o vină în faptul că nu a lucrat cu actorii pentru eliminarea superficialității în abordarea personajului, a trairismului și patetismelor de tot felul, a unui soi de aroganță de care unii actori tineri nu se pot despărți pe scenă. În apariția colectivă pe al cărei dinamism Hausvater contează evident trebuie să-i numim pe: Carmen Ionescu, Natalia Calin, Gavril Patru, Ileana Olteanu, Brîndușa Mircea, Raluca Petra, Dragoș Stemate, Silviu Biriș, Marius Rizea, Mircea Anca. Sigur că în unele ipostaze individuale, episodice, jocul actoricesc este lacunar. De exemplu, Natalia Calin - alter-ego-ul orfic al lui Helen Jones își conduce personajul numai pe o coardă - cea muzicală - fără să-l dubleze de resurse actoricești care să nuanțeze compasiunea, frivolitatea, tovarășia, lamentația. Ea joacă, de la început pînă la sfîrșit, tehnic, exterior, fără emoție, știe ce urmează și devoalează chiar. Vocea este importantă pentru un actor, poate fi un atu. În nici-un caz singurul. Exemplele pot continua susținute cam de aceleași argumente. Fără doar și poate Monica Davidescu se remarcă în Helen Jones și datorită calităților sale evidente, cultivate cu rigoare și puse în valoare de regizor, dar, deloc de neglijat, și datorită contextului. Spectacolul este construit cu acest personaj în centru. Monica Davidescu îl susține bine mai ales în partea a doua cînd și tensiunile, ratările succesive se îndesesc, alimentînd disperarea, erorile, crima. Cuplul cu Liviu Lucaci (Richard Roe) funcționează perfect în scena "baletată" a amorului, a desprinderii amantului din relație. În alt registru, bine gîndit actoricesc, apare Liviu Lucaci la proces, rece, cinic, un macho, un trădător de profesie. Sînt multe de spus și, de aceea, voi reveni. Nu vreau să inchei înainte de a remarca faptul că punerea "în pagină" a spectacolului, sugestia uniformizării și a automatismelor - de la decor, pînă la culoarea costumelor - se datorează meritoriului scenografei Liliana Cenean.

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel
Șușară

DE CÎȚIVA ani, dar cu o mai mare pregnanță în ultimii doi, se duce o campanie sistematică și ofensivă pentru impunerea pe piață a unor caraghioase lucrări de sculptură atribuite lui Constantin Brâncuși. Acum, cînd anul Brâncuși este aproape consumat pe jumătate, faptul că nu s-a făcut nimic pentru clarificarea acestui fenomen echivalează cu un faliment răsunător al proiectului comemorativ și al ideii de consolidare a prezenței lui Brâncuși în spațiul cultural și spiritual românesc. Apariția pe piață a acestor falsuri și persistența nesancționată în ceea ce privește promovarea lor constituie o repetare, la un alt nivel, mult mai primitiv ca manifestare și mai direct ca țintă, a acțiunii de pseudorestaurare întreprinse de Radu Varia. Aceeași dorință de autosemnalare, de construcție a imaginii publice și de cîștig financiar poate fi regăsită și aici ca și în cazul lui Varia. Cel care a lansat pe piață acele jenante produse de artizanat kitsch, pe care, inițial, nimeni nu le-a băgat în seamă tocmai datorită imposturii lor evidente, este dl Lucian Radu Stanciu, sociolog, cercetător la Institutul de Sociologie al Academiei Române. Fără nici o pregătire în domeniul artelor plastice - dl Stanciu nu este nici sculptor, nici critic și nici istoric de artă, nu este nici măcar membru al U.A.P., singura structură profesională în care se regăsesc oamenii de specialitate -, domnia sa a pornit o campanie furibundă pentru acreditarea unor pastişe stîngace și neprofesioniste drept lucrări necunoscute ale lui Brâncuși, dar și o acțiune virulentă de hărțuire și de intimidare juridică a acelor specialiști care au denunțat falsul și au demascat impostura. Lui i s-au asociat, în mediile scrise și vizuale, precumpănitor în acelea cu orientări naționalist-comuniste, tot felul de diletanți, de la eminescologul catastrofist și profesorul de la școala SRL, Nicolae Georgescu, la scriitorul ubicuu Grid Modorcea și pînă la George Radu Serafim, realizator de televiziune și colaborator al fostei Securități printre victimele cărui s-a aflat și cunoscutul critic literar Alex. Ștefănescu, dar și cîțiva sculptori aflați într-o gravă criză de identitate (și chiar de existență), cum ar fi Marcel Guguianu, Vasile Acioabăneț sau nonagenarul Constantin Antonovici, pe jumătate exal-

Anomaliile anului Brâncuși

tat, pe jumătate amnezic. Aceste obiecte, care ar fi trebuit să declanșeze de la început reacțiile Poliției și ale Procuraturii pentru că, fiind semnate *Brâncuși*, includ, prin însuși faptul, o intenție infracțională, sînt ușor de identificat ca-falsuri cu instrumentele celei mai elementare logici, în condițiile unei familiarizări minimale cu opera brâncușiană. În primul rînd, stilistic, ele pastişează opera de maturitate a lui Brâncuși, dar sînt asociate cronologic cu perioada în care Brâncuși era încă elev sau abia intra în orizontul academist, cel pe care el îl va părăsi mai apoi doar în schimbul celui impresionist - rodinian. Așa cum viața însăși are logica ei, și formele simbolice au o viață și o logică a lor: soluțiile de maturitate ale oricărui artist sînt expresia unei procesualități, a unei dinamici interioare, a unei evoluții organice a conștiinței creatoare și a unei gîndiri artistice coerente și nicidecum manifestări eruptive, nemotivate launtric și generatoare de fracturi. În al doilea rînd, tînărul Brâncuși, absolut al unei *Școli de arte și meserii*, era un tehnician impecabil, un meseriaș cu o putere de coordonare foarte bine educată și cu o manualitate ireproșabilă. Cu asemenea instrumente era imposibil ca, din punct de vedere mecanic, el să lucreze ezitant, caricatural și derizoriu, așa cum sînt realizate bielele obiecte ce-i sînt atribuite. Dincolo de aceste observații stau nenumărate argumente de ordin factologic, estetic, istoric și tehnic pentru care acest spațiu nu este suficient. Cert este, însă, că atît atentatul la opera brâncușiană prin „restaurarea” lui Varia, cît și atentatul prin falsuri, denotă un singur lucru: istoriografia noastră de artă nu a reușit, pînă astăzi, să instaurze o imagine credibilă și puternică a lui Brâncuși în România, el fiind acum recuperat confuz și delirant, prin interminabile crize de mitologizare și prin acute accese de violență. Efortul lui Barbu Brezianu, singular, monumental și perfect rațional - și tocmai de aceea devenit țintă mai mult sau mai puțin explicită a diletanților incomodați - nu pare a fi suficient în fața unor așteptări de tip mistico-inițiat în metabolismul cărora intră deopotrivă sacerdoțiul, impostura și execuția rituală.

CRONICA FILMULUI

de Eugenia Vodă

CIORBA REÎNCĂLZITĂ

Ciștigătoarea Războiului în bucătărie, Imola Kezdi

“CIORBA” din titlul cronicii apare nu numai pentru că filmul include “bucătăria” în titlu, dar și pentru că, de fapt, ideea de “ciorbă reîncălzită” caracterizează perfect situația în fața careia ne aflăm: un film făcut pentru televiziune, *Război în bucătărie*, difuzat pe micul ecran în vara lui '98, e, practic, lansat a doua oară pe piață, de asta dată pe marele ecran; între cele două premiere au trecut aproape trei ani.

Drumul, de obicei, e invers: un film difuzat în săli ajunge, la un moment dat, să fie difuzat și de televiziune. Razeori - și numai dacă un film de televiziune are un succes rasunător - un producător se încumetă să investească bani și pentru o translație a filmului de televiziune în sălile de cinema. *Război în bucătărie* n-a fost un succes de acest gen; nici un producător cu o minimă luciditate nu și-ar putea imagina că un “spectator normal”, după ce a văzut o dată filmul la televizor, s-ar mai duce să-l revadă în sală, transpus de pe 16 pe 35 mm! De ce acest ocol? E limpede că rațiunile au fost exclusiv financiare: la început s-au găsit bani doar pentru un film de televiziune, apoi s-au mai găsit niște bani. Cum zice scenaristul, Răsvan Popescu (în prefața scenariului): “A fost un infern. Oricum e un infern să faci film în România, care produce două pe an (și nici atât - n.n.). Niciodată nu-ți ajung banii și toată energia se cheltuie alergând după ei. Până la urmă ești sleit și nu mai vrei decât să se termine odată”. Dar, “până la urmă”, iată, totul s-a terminat cu bine, chiar dacă pe un traseu nefiresc. Pentru că, într-o cinematografie cu mecanisme normale,

am fi văzut filmul, de la bun început, din '98, așa cum se prezintă el acum; pentru că absurdul să fie complet, aflăm dintr-un articol al regizorului, Marius Theodor Barna, că filmul a fost terminat încă de acum un an și jumătate și de atunci și-a așteptat, în cutii, lansarea! În aceste condiții, în fața unei “ciorbe reîncălzite” cu atâta efort, ce mai poate spune cronicarul, ca să rămână cu conștiința împacată? Poate trata acest film “deja văzut” ca pe “un nou film românesc”, ca pe un semn al “ambiției de a relansa cinema-ul autohton”? Sincer: nu.

Varianta pentru marele ecran, chiar dacă mai lungă cu circa 25 de minute - de unde un plus de respirație și de rotunjime - nu aduce nimic substanțial, în plus, față de cea veche. Imaginile noi, care au impanat montajul original, deși filmate pe platou, la o distanță de peste un an față de cele vechi, nu se simt, se topesc în masa filmului, ceea ce e, tehnic vorbind, o performanță. O performanță e și capacitatea autorilor de a reuși să demonstreze că există; cinematografia noastră ar arăta, mai mult ca sigur, altfel, dacă am mai avea cel puțin vreo douăzeci de cinești cu tenacitatea și eficiența unor Răsvan Popescu și Marius Theodor Barna. Tot în ordinea unei ambiții de normalitate, la conferința de presă a filmului, invitații au putut intra și în posesia unei cărți cochete, incluzând scenariul, însemnări de regizor, fragmente de interviuri și de comentarii la film (majoritatea elogiase) apărute în presă. Mărturisesc că nu mai țineam minte ce scrisesem în '98. Într-un articol apărut de curând într-o revistă, regizorul scrie că așa fi făcut “o

critică severă”. Îmi amintesc doar că, atunci, ca și acum, m-a frapat faptul aberant că, în România sfârșitului de secol XX, o fiică iubitoare nu cheamă un doctor la patul tatălui ei înjunghiat, cu o rană sîngerindă. Atunci, ca și acum, premisa mi s-a parut falsă; ea subminează credibilitatea întregului; senzația globală e aceea că filmul nu propune “viață”, ci o ipoteză de lucru, o convenție, o demonstrație.

Construind cronică pe același principiu al ciorbei reîncălzite, aș remarca doar ca, din așa-numita “critică severă” apărută în *România literară* în '98, în antologia din volum e extras un citat cituși de puțin sever. Iată-l: “Există, în *Război în bucătărie*, multe lucruri pe care orice cronicar le-ar putea analiza copios: profesionalismul regizorului, “actualitatea problematicii”, personalitatea puternică, dar fără ostentație, a imaginii lui Doru Mitran, sinusoida emoțională a filmului, șerpuind spectaculos între violență și tandrețe, reliefurile celor trei personaje principale: un soldat român dezertor, angoasat și dezorientat, în timpul unui violent “conflict interesat”, găsim și refugiu într-un canton izolat, uitat de lume (interpret - Ovidiu Niculescu, un nume pentru o posibilă carieră); o tină ungueroaică blondă, ingenua, îndrăgostită de soldatul dezertor (Imola Kezdi, un talent cu o carnație superbă); și tatal fetei, cantonierul taciturn, enigmatic și violent, victima războiului din bucătărie, un personaj caruia Gheorghe Dinică îi conferă - ca din nimic - o extraordinară

densitate”... Revăzînd, acum, filmul, tînărul în rolul soldatului mi s-a părut că joacă artificial, ca la o “repetiție cu actori”; rolul lui Dinică mi s-a părut, acum, ca o cămașă incomodă, prea strîmtă pentru un talent care nu are spațiu de desfășurare; singura rezistentă, în timp, ar fi senzualitatea expresivă, sau expresivitatea senzuală a Imolei Kezdi. Cît despre “sinusoida emoțională”, lucrurile mi s-au părut, acum, nu atât exploatate în adîncime, cît prezentate expozitiv, la suprafață, nu atât sugerate, cît enunțate și subliniate. Dialogurile zgîrie, uneori, urechea, cu excese explicative, de tipul: “Ah, ce frig e!” sau “Vezi cît de ușor e să dărîmi!” sau “Am tras de frică și de nesomn!”... Rămîne ca timpul să decidă care dintre cele două percepții e mai aproape de adevăr.

Aflăm, din același volum, că, inițial, filmul “era să-l facă” Stere Gulea. În viziunea lui Stere Gulea “îvingea patima cărnii sau a simțurilor (...). Ar fi trebuit să iasă un film în genul *Poștașul sună întotdeauna de două ori* sau *Imperiul simțurilor*”...

A ieșit un film “în genul” *Războiului în bucătărie*: un film de dragoste ratat, brîiat - insistent - de o melodie politic corectă.

PREPELEAC

de Constantin Toiu

Balzac în Rusia

S-AR CREDE că pe vremuri în Europa se călătorea mult mai ușor (exceptînd mijloacele de locomotie) și că un scriitor ca Honoré de Balzac s-ar fi plimbat prin țările continentului nostru liber ca pasărea cerului. Cituși de puțin. În primul rînd, Balzac nu avea faima de astăzi. În al doilea rînd, birocrația nu a născocit-o secolul XX. În al treilea rînd... Dar să lăsăm faptele să vorbească.

Traducem din cartea monumentală a lui André Maurois *Prometeu sau viața lui Balzac*, în traducerea lui Marcel Aderca.

Întîi și întîi, plecarea. La ambasada Rusiei din Paris, în primăvara lui 1843 pe Balzac îl primește un secretar pe nume Victor de Balabine care notează în jurnalul său apărut în anul 1914 la Paris:

“...Poștește-l înăuntru, spusei funcționarului. Își făcu îndată apariția un omuleț indelat, gras, cu mutră de brutar, aspect de cirpaci, spate de dogar, aer de vînzător de lenjerie, straie de circiumar, și uite-așa! N-are un chior, și el vrea să plece în Rusia; pleacă în Rusia, și el n-are nici un chior...”

Acest personaj, care scrisese *Journal de Victor de Balabine*, este unul dintre cei mai mediocri martori ai romancierului francez și fără orice urmă de har literar. Al cărui portret, făcut lui Balzac, trădează o lipsă totală de intuiție, mai ales din partea unui diplomat. Contemporan cu Tolstoi și Dostoievski, Balzac s-a bucurat în schimb de oarecare atenție din partea însărcinatului cu afaceri al Rusiei la Paris, P.D. Kisselev (rudă probabil cu marele dregător rus al cărui nume se leagă de Țara Românească.)

Oricît de mărunț ar fi fost - în secolele 18 și începuturile lui 19 - rolul scriitorului, în general, al reporterului călător, cronicar, sau autor de însemnări, ca marchizul de Custine ce făcuse *praf Rusia* la întoarcerea din voiajul istoric, egalat doar de “Întoarcerea din U.R.S.S.” a lui An-

dré Gide, în dira acestor *scrieri de dezgust* aflîndu-se mai tîrziu și Panait Istrati al nostru cu *Vers l'autre flamme*, oamnei scrisului erau curtați în felul în care și astăzi se încearcă ademenirea ziaristilor și comentatorilor de renume pentru a se creea o bună imagine unei anumite țări, cum fac și politicienii români cu musca pe căciulă.

Așa și Rusia. Jignită, profund în urma marturisirilor marchizului de Custine, a cărui vervă aruncase o pată neagră asupra Imperiului de la răsărit.

De unde, aflînd de călătoria lui Balzac în Rusia, - ideea “însărcinatului cu afaceri” P.D. Kisselev de a-l momi pe scriitorul francez și de a-l convinge - nu se știe cum, probabil așa cum și sovieticii încercaseră să-l cumpere pe Gide, dacă ar fi scris despre ei de bine. (Am arătat mai de mult aceasta în articolul *Marchizul în Răsărit*.)

Treabă, se vede, veche de cînd lumea. Iată ce propune P.D. Kisselev. Cum își informează el guvernul:

“Întrucît scriitorul acesta (Balzac, n.n.) se afla fără încetare într-o situație disperată, și cum actualmente e mai stînjinit ca oricînd, e foarte posibil ca unul din scopurile călătoriei sale să-l constituie o speculație literară... În cazul acesta, venind în întîmpinarea nevoilor bănești ale domnului de Balzac, ar fi eventual cu puțință folosirea penei (sublinierea noastră) acestui autor, care se mai bucură încă de o oarecare popularitate aici, ca în general în Europa, spre a scrie o înfirmare a cărții calomnioase a domnului de Custine.”

O imbecilitate mai mare nu se poate inchipui din partea reprezentantului unui imperiu, și, în general, sînt greu de înțeles negliobia, ticaloșia unei autorități puse în slujba unui popor din care se nascură, totuși, Tolstoi, Dostoievski, Pușkin...

Cred că Balzac, dacă i s-ar fi propus așa ceva, nici n-ar fi înțeles; sau, dacă ar fi înțeles, ar fi scris un roman, rusesc. Se va vedea însă...

André Maurois scrie în biografia sa că Balzac nu avea să fie contactat - ceea ce ar fi împovărat sfînta Rusie cu o gigantică nerozie - și că el sosise la Petersburg pe data de 29 iulie 1843.

Balzac se grăbește să noteze în jurnalul Evei (Hanska, n.n.): “Am sosit la 17 iulie (după stilul polonez) și pe la prînz am avut fericirea s-o revăd și s-o salut pe draga mea prietenă Eve, în a ei clădire Koutouzov. Mare Milionăreasă...” O declarație de iubire și de afecțiune. Despre “toate tristețile absenței și toate decepțiile suferite de

mine. Nici timpul nici afecțiunile nu pot fi păcălite”.

Petersburgul, lumea bună află de sosirea “unui anumit personaj, cel care a înțeles și a zăgrăvit inima femeii în chipul cel mai desăvîrșit.” Altă scrisoare: “Vom ști, oare, să-l apreciem și să-l întîmpinăm cum se cuvine pe acest bărbat celebru?”

În fine, Balzac se simte atît de răsfațat de rusoaicele din lumea înaltă, încît uneori se prosteste:

“Dragă pisicuță... Puicuța mea adorată... Motănelul trimite mii de dezmierdări pisicuței sale... Într-o oră, voi fi la tine...”

Numai prostioare. Nici o atingere, măcar din întîmplare, cu literatura rusă și cu prozatorii ce aveau să fie cunoscuți în lumea întreagă.

Totuși, interesul pentru scriitorul francez crescuse la Petersburg. Ca urmaș, ca cetățean al țării lipsite de Dumnezeu, ce își omori Regele ca pe-un tilhar. Patria celui Marchiz stricat și bîrfitor, ce le ponegrise atît de rău împărăția lor “mirosind a varză, votcă și piele putredă”...

Într-o gazetă rusească, *Albina Nordului* - scrie Maurois - se putea citi un articol sfidător:

“Rusia își cunoaște valoarea întregă și se sinchisește prea puțin de părerea străinilor.”

Pe scurt - încheie Maurois - ocîrmuirea nu-i cere nimic, iar Balzac, la rîndul său, nu se mai gîndea să-l infirme pe Custine. La Petersburg, nu căuta nici subvenții oficiale, nici satisfacerea vanității...

La întoarcerea în Franța, prin Berlin și Frankfurt, “nu încetează să viseze la serile din Petersburg.”

“Sufletele exclusiv tandre - scrie Balzac - au cultul amintirilor; iar amintirea dragei pisicuțe (Hanska!) se află neîncetat în inima mea și pe buzele mele.”

Ajuns la Paris, se îmbolnăvește. “I s-ar fi inflammat creierul”. Deși Balzac crede că era vorba mai curînd de “dorul după pisicuță”. Sentimentalism de mare Comediant... Despre povestea care circula la Petersburg că ar fi fost plătit de țar cu mari sume de bani ca să spele rușinea ce le-o făcuse “acel împielit de marchiz francez” - Balzac îi scrie din Paris, Hnskai, la 31 ianuarie 1844:

“...Se spune că așa fi refuzat niște sume uriașe, oferite ca să scriu o anumită înfirmare... Ce prostie! Suveranul vostru e prea inteligent ca să nu știe că o pană plătită nu are nici urmă de autoritate... Oamenii își vor da seama că nu scriu *nici pentru, nici contra Rusiei!*”

TELE-

COMANDO

antena

"Parc-a mai fost și tac'su"

ÎN compartimentul din studio al Orient Expresului condus de Stelian Tănase, Dinu C. Giurescu, Dan Andronic și Răzvan Dumitrescu au comentat schimbarea atitudinii președintelui Ion Iliescu (&Comp.) față de regele Mihai I. Pentru istorici și analiști, trecerea de la agresivitatea mitocană din '90-'96 (interdicția de a intra în țară, întoarcerea din drum a "ex-regelui", "cetățeanului Mihai de Hohenzollern", "bătrînului bil-bil" etc.) la demersurile de reconciliere cu Majestatea Sa - are o explicație clară. Politetea de acum e doar politică. Ion Iliescu și P.D.S.R.-ul îl folosesc pe regele Mihai pentru a puncta la capitulul imagine. Ceea ce n-a făcut guvernarea de centru-dreapta din 1996-2000 (cu declarate simpatii monarhiste), din teama de a nu-și îndepărta electoratul, face acum guvernarea de stînga, în mod interesat, sigură pe instrumentele ei de diversivitate și manipulare. Recunoașterea "greșelii" (neînsoțită însă și de scuzele ce se impuneau), invitarea oficială, restituirea unor proprietăți nu sînt decît o manevră calculată a celor care n-au ezitat în trecutele lor mandate să dezinformeze și să creeze incidente (după cum a declarat în aceeași

emisiune generalul Suceavă). Schimbarea de atitudine "la vîrf" s-a oglindit și în votul telefonic al publicului: majoritatea covârșitoare e de acord cu revenirea regelui acasă, cu stabilirea lui în țară. Un lucru de bun simț, mi-am spus. Numai că un sondaj de stradă m-a adus la realitate. Așa cum din trenul ce gonește, tot ce e afară ți se pare că fuge în direcția opusă, comentariile avizate ale celor din platou se îndepărtau de "omul de pe stradă" care habar n-are ce a fost monarhia la noi și nici că-i pasă. Întrebați care au fost regii României, oameni de toată mîna au recunoscut că nu știu. La insistențele reporterului, și-au amintit de Mihai I (o babuță a zis: "parcă a mai fost și tac'su"). Niște tineri, după un vizibil efort de gîndire, i-au alăturat lui Mihai I, în chip de regi, pe Ștefan cel Mare, Țepeș și Mihai Viteazul. Întrebați de ce a plecat din țară regele Mihai, în ce condiții, cineva a zis "din cauza tovarășului Ceaușescu", altcineva - "a fost silit să abdiceze în condiții destul de suspecte", un tip sigur pe sine a afirmat că "a plecat forțat, cum ar veni că l-a forțat comunismul", dar n-a putut spune cînd a nume. Dintre mulți trecători cărora li s-a pus microfonul la gură, unul singur, vîrstnic, a fost capabil să-i înșire în ordine pe cei patru regi ai României! (A.B.)

Săru' mîna, Gică Hagi

HAR Domnului, m-am lămurit! Presupunerea mea în legătură cu epidemia de sfințenie care a lovit dur în partea mai sumar îmbrăcată a mediilor vizuale românești s-a adevărit. Dacă în privința Andreei Marin, după acel episod plin de smerenie în care a fost impli-

cată și juna stareța de prin Moldova, nu prea a mai rămas loc de dubii, în ceea ce o privește pe Mihaela Rădulescu mai aveam încă oareșcări îndoieli. Dacă, Doamne ferește, mă căinam eu întru sine-mi, doar pornirile mele rousseau-iste și biete-mi priviri cîrcotașe au împins-o abuziv către schimnicie pe biata fată, cînd nici straietele, nici absența lor și nici siliconul cel unduios și repede adaptabil nu chiar într-acolo ar fi îndemnat-o, dacă, vai mie, deprins exclusiv cu cele mirene și spurcat iremediabil doar la retorici gratuite, am abuzat-o hermeneutic pe Mihaela și am trimis-o cu mult prea mare ușurință tocmai acolo unde nici mie nu mi-ar plăcea să-mi vestejesc păgînele slăbiciuni, fie și cu răsplata cea mare a mîntuirii, adică fix în răcorile dulcele și igrasioase ale chiliei. Cînd tocmai mă pregăteam să-mi revizuiesc drastic pornirile flecare și să-mi iau drept canon un interes sport pentru falanga masculină a posturilor noastre de televiziune, cum ar fi, de pildă, incontinentul Adrian Păunescu, băieții de Rahova Mircea și Oreste sau plăvanul Schneker, repartizat la TVR 2 după ce, probabil, delicata meserie de gîde a fost provizoriu abolită, Mihaela însăși m-a scos din impas. Nu, sfințenia ei din ce în ce mai vîrtoasă și rîvna ei din ce în ce mai mare n-au fost chiar o simplă iluzie. A fost nevoie, însă, de un argument tare, de o prezentă exemplară și de un climat cvasireligios pentru ca totul să se manifeste plenitudinar. Și cum treimea poate încăpea confortabil în Unul, toate acestea au intrat în Hagi. În unicul, inegalabilul, miraculosul, irepetabilul Hagi. În Regele Hagi! În Gala Hagi, alături de care nimeni și nimic nu se poate așeza legitim; nici Gala Uniter, nici Gala Galaction și nici măcar misterioasa și fascinantă Gala Dalî! Adus în emisiunea celestă a Mihaelei, prin care nu s-au perindat pînă acum decît meteoriții, divinul Hagi, altminteri unul dintre puținii profesioniști exemplari pe care viața publică românească și-i poate asuma fără grimase, a fost întîmpinat de către Mihaela Rădulescu, în pofida faptului că ea a conștientizat explicit inadecvarea, cu cea mai reverențioasă și mai orientală dintre formulele de salut: *săru' mîna, Gică Hagi*. Ei, aici se explică totul și tot aici se concentrează întregul cosmos al Mihaelei! A fost ea doar patetică, populistă, oportunistă, lingușitoare, ipocrită și multe altele din aceeași categorie? Evident, nu! Chiar și numai în această formulă săracă, pregnantă ca o săgeată și scurtă ca un gîfuit, se poate citi întreaga rîvnă a Mihaelei, nesfîrșita ei sfiicune și nenumărată excitație mistică pe care Dumnezeu i-a dăruit-o dinseși spre a-i culege mai apoi frumoasa cunună a gîndului și întreaga dulcețată a inimii. Aici i se ascunde Mihaelei sfințenia așa cum banii dumneavoastră se ascund abisal în carnea cenușie a asfaltului; pentru că nu îi poți spune *săru' mîna* unui bărbat decît într-o singură situație: atunci cînd el este față bisericească, preot, sacerdot. Dar cum Hagi este Rege și cum, în perspectivă teocratică, *regele* este și *sacerdot*, nu încăpea nici o îndoială că numai un suflet pătruns pînă în străfundurile trupului de o nesfîrșită pioșenie putea să aibă această putere de a-și codifica întreaga existență într-o singură formulă: *săru' mîna, Gică Hagi*. În ciuda acestui adevăr înalt, mai răzbat din ființa sacră și monarhică a Mihaelei Rădulescu și cîteva note reziduale de republicanism oarecum ploieștean: n-am auzit-o pînă acum spunîndu-le *săru' mîna*, din același prea plin de smerenie, nici Regelui Horia Bernea, nici Regelui Liviu Ciulei, nici Regelui Lucian Pintilie, nici Regelui Șerban Foarță și nici Regelui pur și simplu. De unde se vede că oricît de amplă ți-ar fi sfințenia, cînd ai suflet și gambă de republicană tot Regele stadionului este cel dintîi: *primum inter pares*, cum ar spune, în cor, Florin Călinescu, Marius Tucă și Mircea Oreste Badea. (P.S)

OCHEAN

de Paul Miron

Un părinte bine dispus

BATU din palme să ni s-aducă băuturi de preț. Ciocnirăm, el viguros, mlădios, puternic, dominînd, eu intimidat, am ridicat paharul în rotocoale și l-am pălit peste degete, ratînd clinchetul. Voiam să-i arăt respectul ce i-l purtam și, în același timp, să-i cer iertare pentru toate șotiile ce i-am făcut. Figura nu mi-a reușit deplin. Degeaba încercasem să mă scol. El înțelese îndoita mea intenție și mă țintui cu un gest energetic pe scaun. "Spune drept, Uriel, de ce ați rămas lîngă mine, în ziua în care vataful beznii și a necurăției s-a războit?" Am stat și m-am gîndit, cînd o să mai am eu norocul să aflu adevărul. Dar care adevăr? Îl simțeam cum mă înfășoară cu funii groase, dar nu puteam să gust încă elexirul său. Vocea mi se facu mică de tot, ca a unui corb, ca a unei presuri, ca a unei vrăbiiuțe. Cîrpeam și mă miram că înțelege spovedania mea, pe cînd eu nu deslușeam nici o iotă. "Am rămas, fiindcă am slujit totdeauna adevărului." - "Și eu sînt adevărul." Am tăcut, datoric de răspuns. Blîndețea vorbirii lui m-a învaluit ca fumul de tămîie. "Spune, Uriel, argatul meu: mă iubești?" Îngînai zapăcit: "Am să fiu sincer, întrebarea este foarte grea și nu pot răspunde pentru alții. Părinte, te respect, te ascult. Este asta iubire? Știu că trăiești și că trudești numai pentru noi. Eu am mocnit ca un cărbune ascuns împotriva Sfinției tale. Am înșelat, am mințit și te-am mințit pe tine în primul rînd, fără să socotesc că eu sînt cel mai înșelat. Am preacurvit, am judecat alegînd deseori căile nedreptății." Faceam eforturi mari să mă o-presc, să scurtez catalogul păcatelor mele; mă uitam la el cum se uită pe sub sprîncene și mă miram că nu tresare la fiecare lovitură de baros pe nicovala mărturisirii. Ba chiar, am îngroșat spusele mele în chip de provocare, doar doar de și-ar fi trădat gîndurile. "Acuma deraietzi." Nu înțelegeam cuvîntul. Îmi explică răbdător ce e și ce se poate întîmpla cînd, de exemplu, un tren sau un vagon sare din șine. Apoi reîncepu supliciu. "Tot ce-mi spui tu acum, sînt niște lucruri banale, nici măcar ca păcatos n-ai dovedit talent. Am să te dau afară." Mă încrîncenai. "Nu mai e loc pentru mine, fiindcă n-am depus ofranda iubirii mele cu iuțimea trebuincioasă la picioarele tale. Cu timpul, m-au cucerit desfătărilor adevărului. Și ca să nu cad în genunea fațarniciei - așa am chibzuit - am întîrziat să vorbesc. De fapt, toți fac la fel." - "Pîraști?" - "Pîra e o condiție a fidelității."

Cel de Sus se ridică anevoie în picioare și, cu pași mărunți, se apropie și mă mîngîie pe cap. Ah, ce binefacătoare era acea mîna pe fruntea mea fierbinte ca vîntul cel blînd peste o dumbravă. Mi se păru că vorbea acum cu un adaos de tristețe: "Uriel, dragul meu, tocmai de asta te iubesc. În tensiunea de fiecare zi care mă obligă să aleg drumul dreptății, se găsesc măsura adecvată întîmplărilor și faptelor, mă urmărește dorința de a ști dacă am făcut bine sau dacă am făcut rău. Am reușit sau nu? Mă frămîntă o rostire care se învîrte veșnic în mintea mea: "după chipul și asemănarea mea ..." Dacă vād că jărătecul nu crește în arderea sa, îmi apare subit oglinda care mă învață că simburile raului din fărădelege este parte a creației mele. Sînt neîndurător, sînt scortos, sînt țepăn, dar povara osîndeii mele îmi este mai grea."

Vorbele sale din acea noapte îmi mai răsună în inimă ca și clocotul unui pîrîu de munte ce se pierde în surdele stînci.

Radio România Cultural

Dintre emisiunile Redacției LAȘ vă invităm să ascultați: ● Miercuri 2 mai pe Canalul România Cultural (CRC) la ora 9,50 - *Poezie românească*. Versuri de Dinu Flămînd în lectura autorului. Redactor Emil Buruiană. La ora 14,15 pe CRC - *Atlas cultural*. Muzeul Hallwyl din Stockholm - 100 de ani din istoria unei familii; Poeți francofoni - la microfon scriitorul și traducătorul Horia Bădescu. Redactor Valentina Leonte. La ora 21,30 pe CRC - *Literatura ca destin*. Invitatul emisiunii Constantin Ciopraga. Redactor Anca Mateescu. ● Joi 3 mai la ora 12,30 pe CRC - *O samă de cuvinte*. Scrisul în limba română; Idee și cuvânt. Colaborează Nora Iuga și Henry Wald. Redactor Emil Buruiană. ● Vineri 4 mai pe CRC la ora 12,30 - *Arte frumoase*. Portret în atelier: Geta Brătescu și Vladimir Zamfirescu. Colaborează Dorana Coșoveanu. Redactor Aurelia Mocanu. La ora 21,30 pe CRC - *Dicționar de literatură universală*. Daniel Defoe - opera între autobiografie și ficțiune. Colaborează Dan Grigorescu. Redactor Titus Vișeu. La ora 23.50 pe CRC - *Poezie universală*. Din "Upanișade". Celebrarea Mierii. Traducere și lectura: Florina Jianu. Redactor Dan Verona. Pe Canalul România Actualități (CRA) la ora 23,50 - *Revista revistelor de cultura*. Redactor Valentin Protopopescu. ● Sămbătă 5 mai la ora 11,30 pe CRC - *Arheologia prezentului*. Colaborează prof. Gheorghe Ceaușescu. Redactor Ligia Necula. ● Duminică 6 mai pe CRC la ora 12,00 - *Revista literară radio*. Editorial; Patrimoniul sonor: Lucian Blaga și Laurențiu Ulici; Caseta cu poeme: Lucian Vasiliu și Nicolae Moțoc; Autoportret: C. Ciopraga la 85 de ani. Redactori Adela Greceanu și Dana Pitrop. Emisiune coordonată de Liviu Grăsoiu. ● Luni 7 mai pe CRC la ora 21,30 - *Lecturi în premieră*. "Vremurile acelea de demul" povestire de Ovidiu Dunăreanu (Fragm.). Redactor Ion Filipoiu. ● Marți 8 mai pe CRC la ora 21,30 - *Zări și etape*. "Poemele luminii", volumul de debut al lui Blaga la o nouă lectură; Critici literari din perioada interbelică; Pompiliu Constantinescu. Redactor Cornelia Marian.

POLIROM

NOUȚĂȚI
aprilie 2001

● În colecția Duplex

Corneliu Mănescu
în dialog cu Lavinia Betea

Convorbiri neterminate

● În colecția Biblioteca Polirom

Miguel de Cervantes

Nuvele exemplare Vol. 1 și Vol. 2

(Traducere de Sorin Mărculescu)

● În colecția A Treia Europă

Jacques Le Rider

Europa Centrală sau paradoxul fragilității

În pregătire:

Dan Horia Mazilu

O istorie a blestemului

Vladimir Tismăneanu

Spectrele Europei Centrale

-30% OFERTA SĂPTĂMÎNILI pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▶ AgendaComenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978, Timișoara, Tel.: 092/548785
E-mail: sales@polirom.rowww.polirom.ro

CARTEA
STRĂINĂ

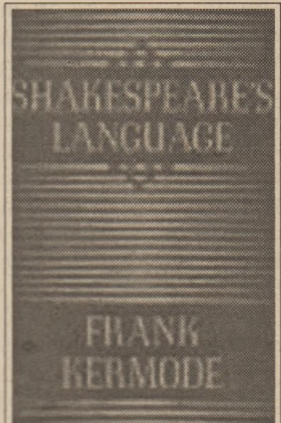
prezentată de
Andreea
Deciu

Poetul Shakespeare

ÎN URMA cu câteva săptămâni prezentăm cititorului memoriile lui Frank Kermode, critic literar englez, un senior al literaturii în sensul cel mai nobil al cuvântului. Ultima lui carte, însă, nu constă în acele însemnări cu caracter personal, ci e un studiu consacrat limbajului poetic în pielea lui William Shakespeare. Subiectul în sine pare a fi un fel de probă de supra-consacrare a marelui critic: despre Shakespeare nu-și pot permite să scrie, astăzi, decît deja consacrații, un Harold Bloom sau Stephen Greenblatt, un John Berryman sau, iată, Frank Kermode. Îngropat sub mormane grele de volume explicative sau speculative, Shakespeare nu (mai) cedează lesne efortului interpretativ. Cu toate acestea, dacă pentru criticii literari Shakespeare e motiv de intimidare, cel puțin regizorii rămîn în continuare obligați să caute re-interpretări, să re-descopere noutatea acolo unde generații la rîndul au încercat același lucru. A aduce în fața publicului spectator o piesă shakespeareană presupune operațiuni complicate de modernizare, adaptare, traducere. Află lucrul e bun știut și ra-reori contestat. Dar Kermode atrage atenția, în volumul său, asupra unei dificultăți de asemenea cunoscute criticilor și regizorilor în egală măsură, însă pe nedrept minimalizată: *limbajul*. Shakespeare nu a fost doar dramaturg, ci și poet, iar cele două profiluri nu pot fi ușor separate. Sînt dialogurile sale totdeauna inteligibile pentru un public care nu cunoaște altminteri mai nimic din universul cultural și mental al Angliei elizabetane? Dacă simțim nevoia să adaptăm epic dramele shakespeareiene, astfel încît, de pildă, Romeo să fie gangster într-o bandă de răufăcători, iar Julieta la rîndu-i fiica șefului bandeii adverse, putem lăsa neatins palierul lingvistic? Cînd nivelul narativ pare să solicite explicări, cum ne-am putea imagina că poeticitatea

vorbește totuși oricui, oricînd, peste timp, istorie, mentalități și înțelegeri?

Întrebările aceste, metodologic puncte de plecare pentru studiul lui Frank Kermode, sînt

Frank Kermode - *Shakespeare's Language*, Farrar, Straus and Giroux, New York 2000, 375 pag.

foarte firești, iar răspunsul aproape un truism. Dar Kermode nu propune un proiect în genul celui făcut de Charles și Mary Lamb, adaptat însă adulților. Cu alte cuvinte, nu oferă o *traducere* a lui Shakespeare în limbaj modern, ci o analiză a variațiilor, maturizării, influențelor și originalității, ezitărilor, reușitelor și eșecurilor care definesc o vastă operă dramatică și poetică deopotrivă. În intenție, efortul lui Kermode e extrem de ambițios; în rezultat, e extrem de interesant, poate inegal, dar categoric important în contextul studiilor shakespeareane. Cu analiza sa, Kermode merge cu bună știință împotriva curentului: dacă în momentul de față Shakespeare e pentru unii domeniu interzis tocmai pentru că e idolatrizat, iar pentru alții de asemenea interzis pentru că reprezintă *valoarea* în sensul incorect politic, pentru criticul britanic, dramaturgul e fundamentalmente *tangibil*. Adică viu, receptiv la reproș și admirație în egală măsură. Lui Kermode, unele expresii, monologuri, replici îi displac teribil; altele îl încîntă. Și pe unele și pe celelalte le discută, le re-așază într-un context istoric, le problematizează cu instrumentele unei retorici istorice mai

degrabă decît ale unei stilistici contemporane, în nădejdea că în final vom avea o înțelegere mai nuanțată a operei celui care pentru mulți, mulți critici, fie că o recunosc sau nu, înseamnă Literatură.

Principalul aliat al lui Kermode este Ben Jonson. Lucidul Ben Jonson, care era convins de talentul lui Shakespeare, dar nu și de capacitatea acestuia de a-l stăpîni totdeauna cum trebuie ("his wit was in his own power, would the rule of it had been so to"). La fel, Kermode privește cu ochi critici performanțele poetice ale autorului lui *Titus Andronicus* sau *Coriolan*, comparîndu-le cu cele ale lui *Hamlet* sau *Iulius Cezar*. Momentul esențial în formarea unei discipline poetice în limbajul shakespearean se produce, după părerea lui Kermode, în anii 1599-1600, și e legat de cîteva evenimente importante în cariera dramaturgului și poetului: debutul la Globe, unde prima piesă shakespeareană montată este *Iulius Cezar*, conceperea lui *Hamlet*, dar și a poemului "The Phoenix and the Turtle". O bună parte din studiu se ocupă de piesele produse pentru Teatrul Globe, deși Kermode analizează și cîteva dintre cele produse înainte de 1600. Între poeticitatea din ce în ce mai accentuată a limbajului shakespearean, și implicit marcat detașată de limbajul comun, și cronologia pieselor, Kermode descoperă un raport de inversă proporționalitate: cu cît ne depărtăm de piesele de început, limbajul e mai complicat, mecanismele poetice mai subtile, dar și mai obscure în mare măsură. Zăbovind asupra unui pasaj din *Titus Andronicus*, pe care îl compară apoi cu unul similar în *Coriolan* (una dintre ultimele piese ale lui Shakespeare), Kermode observă o anumită literaturitate ostentativă în *Titus Andronicus*, inexistentă în operele tîrzii. Lavinia, nepoata lui Marcus, a fost violată, iar apoi brațele și limba i-au fost tăiate, ca să nu poată nici spune

PORNIND
DE LA VALÉRY

de Livius
Ciocărlie

Omul, acest necunoscut

CA pe orice ins inzestrat pentru gândirea abstractă și care nu e limitat, nici nu e filosof, pe Valéry îl fascinează zonele obscure: "Fac pluta. Plutesc. Simt un rului imperceptibil - o mișcare imensă dedesubt" (II, 24).

E, într-adevar, amețitoare masa de apă ce te poartă, ca pe o așchie, peste adînc. Ne place să imaginăm înăuntrul nostru asemenea profunzimi și e, în bună parte, un mit. La fel de atractivă poate fi ideea postmodernă că sinele nu e adînc, ci dispersat. Prea puțini sunt destul de maniaci, de monomani, de inflexibili ca să rămână aceeași în orice împrejurare. În mod obișnuit, suntem fiecare mai mulți, atît de diferiți între ei încît nici apropiații noștri n-ar fi în stare să-i recunoască pe unii *din* noi. De aici și sentimentul, greșit, de a ni se fi revelat, într-o anumită situație, *adevăratul* eu al cuiva. Tot ce ar trebui să spunem este că omul acela a trimis pe altul din el la întîlnire, un eu al lui care nu ne era cunoscut.

Această dispersie e determinată de natura socială și dialogică a omului. Relații și poziții în lume diverse ne fac să diferim de noi de la un moment la altul. Eul în raport cu sine însuși e, ce-i drept, mai frecvent și mai constant, dar tot numai unul din noi.

De exemplu, stăm de vorbă ca între prieteni și intelectuali europenizați. Deodată, unul dintre noi, cel mai chivernisit, cu stagiul apusean cel mai îndelungat, dă la iveală o zgârcenie, preocuparea pentru o sumă în cazul lui derizorie care ne lasă, pe ceilalți doi, autohtoni cu dificultăți reale, muți. Pe omul acesta nu l-am cunoscut. A afirma că abia acum l-am descoperit, ar fi eronat. Același ins strîns la pungă pînă la a nu-i păsa de uimirea noastră poate fi, la fel de autentic, un om fin, inteligent, sensibil și, de ce nu, chiar generos.

Sociali și dialogici fiind, pluralitatea noastră își are originea în resurse obscure, în acea mișcare imperceptibilă dinăuntrul nostru deasupra căreia plutim, ca o flotilă de ambarcațiuni.

Ne cunoaștem mai adecvat prin mijlocirea altora decît prin propriile noastre puteri? Valéry pare să se îndoiască: "Tu ieși imaginea mea, aparența mea, eu o iau pe a ta" (II, 490). Imediat, însă, adaugă ceva esențial, reducînd aparența la aproape nimic.

cuiva cine a făcut faradelegea, dar nici comunica altfel (scriind sau reproducînd fapta țesînd-o într-o broderie, ca Filomela din povestea antică). Marcus, văzînd-o pe Lavinia, desfigurată și sîngerînd (*Titus Andronicus* e celebră prin violența și cantitățile de sînge revărsate pe scenă) găsește de cuviință să se lanseze într-un lung monolog presărat cu aluzii savante, proverbe, analogii și alți nenumărați tropi. Scena geme de o grea retoricitate, sub presiunea evidentă a *acțiunii*. Marcus *nu face*

nimic altceva decît să vorbească, la cîteva pași de o femeie pe cale de a muri. Absurditatea e evidentă, ceea ce i-a determinat pe unii regizori să elimine complet scena, sau s-o modifice considerabil. Dar Kermode o menționează tocmai pentru a analiza un anumit tip de palier poetic în limbajul shakespearean: virtuozitatea, care uneori se manifestă în dauna dramaticului. Între registrul poetic și cel dramatic se produce astfel o tensiune, pe care Shakespeare-ul de mai tîrziu va ști să o rezolve.

Omul din fața noastră află despre noi ceea ce ignorăm: "Ceea ce-mi scapă este acest eu pe care tu îl vezi. Iar ție îți scapă acel tu pe care eu îl văd". Va să zică, nu numai artistul își exprimă ființa în *ce se vede*. Poate că el o face într-un fel (numai într-o măsură) mai controlat. Oricum, ne iluzionăm cînd ne spunem, și toți ne-o spunem: *ce știe el* (omul din fața noastră) *ce se ascunde în mine!*, înțelegînd prin asta că celuilalt nu-i este accesibilă decît o mască. Ce-i drept, el nu cunoaște mult din ce purtăm (ascundem, protejăm) în noi. În schimb, ceea ce vede el, chiar și cînd încercăm să ne prefacem, este un adevăr pe care fie nu-l cunoaștem, fie am vrea să rămîna necunoscut. Cel mai probabil, ambele aspecte *se expun*.

Valéry revine și contestă orice posibilitate de acces la adevăr: "Tot ce se spune despre noi e fals; dar nu mai fals decît ce credem noi" (II, 492). Și tu ai dreptate, îmi vine, ca într-o veche glumă, să răspund. Adevărată, de la un prag încolo, este acea parte pe care - voit, sau nevoit - numai artistul o exprimă și numai cititorii buni o percep. Altfel, nici artiștii, nici cititorii buni n-ar mai avea vreun rost.

Un paradox: "Mă cunosc în măsura în care reușesc să mă uimesc pe mine însumi, să mă găsesc necunoscut, să mă percep, adică să mă rup de mine" (II, 733). Altfel spus, mă cunosc ca pe un obiect exterior. Îți poți opune: dacă îmi apar ca un necunoscut, înseamnă că nu mă cunosc decît cînd mă re-cunosc. A tranșa, mi se pare imprudent. Mă și cunosc, cum spune, ca necunoscut, mă și re-cunosc, îmi și rămîn neștiut. Oricum, cunoașterea de sine (prin *sine* înțelegînd întreaga noastră diversitate, deci și acei "necunoscuți") depinde de acuitatea simțurilor, capacitatea de auto-observare, de auto-analiză și de formulare. Sunt calități de artist. Se cunoaște un Proust, un Blacher sau, oricît ar putea să pară de fantasmagoric, la un alienat, se cunoaște un Artaud.

Tot fiindcă e vorba de articitate, te poți cunoaște prin personaj interpus. Descoperirile sunt mari. Flaubert se cunoaște pînă și în Bouvard, în Pécuchet, adică străin de starea lui obișnuită, de om inteligent. Se cunoaște ca prost, ca idiot.

Camilo José Cela - 85 de ani

DORIM să începem aceste rânduri omagiale prin a mărturisi că avem privilegiul de a ne bucura de prietenia - care durează de peste un sfert de secol - a scriitorului spaniol acad. Camilo José Cela Trulock, Marchiz de Iria Flavia, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură 1989.

Don Camilo s-a născut la 11 mai 1916 în Iria Flavia (Galicia). Despre arborele lui genealogic aflăm din primul său volum de memorii că ramura tatălui "are o anumită strălucire și oarecare vechime în istoria Galiciei": "În familia mea avem un mareșal și un e-*vlavios*" - mărturisește don Camilo, adică reprezentanți ai celor două mari puteri ale statului, Armata și Biserica. Și continuă: "Dar, dacă stai să te gândești bine, această situație există în majoritatea familiilor spaniole", cuvinte ce reflectă modestie, lasând în prim plan faima poporului spaniol care, de-a-

lungul istoriei, s-a dovedit a fi, epoci îndelungate, una dintre cele mai mari puteri militare și religioase din lume. În afara membrilor, să zicem importanți, ai familiei paterne, don Camilo menționează și o ramură țărănească, rude ce trăiesc "în locuri pierdute prin munții Piñor de Cea, în apropiere de imensa mănăstire Osera", iar așezările lor "sunt mici, vechi și statice", constituind "un colț onest și clipocitor ca apele ce curg pe sub vechea moară liniștită și resemnată asemenea ciocârliei de munte al cărei tril răsună prin lanurile de porumb". Caracteristicile acestor pătri sociale care este Țărâniea, despre care Cela vorbește întotdeauna poetic, contrastează puternic cu cele ale primelor două categorii menționate, Armata și Biserica, instrumente de luptă, prima cu armele, a doua cu doctrina, deși a fost o vreme când și Biserica a luat armele în mână.

Despre ramura maternă, don Camilo povestește că străbunicul său, Camilo Bertorini, din părinți italieni, după ce a studiat în Anglia și s-a căsătorit acolo cu Maria Margarita Jones, "a venit în Spania ca administrator al «The West Railway Galicia», calea ferată pe care el a construit-o." Acest tren circula între Carril și Santiago de Compostela (și continuă să mai circule și astăzi). În Iria Flavia, pe unde trecea trenul, "străbunicul și-a construit casa, ca un bun feroviar, și în acea casă ne-am născut bunica mea Nina și eu". Bunica Nina s-a căsătorit cu John Trulock "care a venit din Anglia la vârsta de douăzeci de ani pentru a lua în primire administrația lui «The West»". Don Camilo mai povestește că familia Trulock a fost una "calită în piraterie și navi-

gație, iar când a fost scoasă din ambi-anța ei s-a dezumflat"... Dar tatăl bunicului, care se numea tot John Trulock, născut la Londra ca și soția acestuia, Henriette Glascott, a ajuns "să aibă mult prestigiu și un mare renume. În Londra, deși puțin cam departe de centrul orașului, dincolo de stadionul lui Tottenham - clubul de fotbal cel mai bogat din Anglia -, există o stradă Trulock Road, care se numește astfel în cinstea sa. Acest John Trulock a avut o deosebită putere economică și a ajuns să aibă cea mai importantă fabrică de lumânări de seu a Imperiului britanic, lumânări ce se vindeau în întreaga lume. Fabrica avea ambarcader propriu pe cheiurile Londrei, așa de mare era prosperitatea ei! Pe străbunicul meu l-a ruinat, peste noapte, Edison, când a avut ideea de a inventa lumina electrică. Eu îmi asum răspunderea afirmând că la o asemenea concurență nu era posibil să reziste."

Nu întâmplător am dat aceste citate, poate puțin cam lungi, despre strămoșii lui Camilo José Cela Trulock, ci pentru că sunt un detaliu important: "Sângele acestor trei ramuri - cea spaniolă, cea italiană și cea engleză - este cel ce m-a produs... Un sânge slefuieste asperitățile altui sânge și amestecul tuturor permite să se vadă lucrurile cu un anumit aplomb, cu răceala necesară și cu suficiență perspectivă." Și continuă cu o frază tranșantă și dură pentru compatrioții săi: "Eu, care mă simt sincer și în adâncul sufletului spaniol, cred că văd și cunosc și iubesc Spania cu mai mult bun-simț decât cea mai mare parte a prietenilor mei spanioli."

Dovada o constituie întreaga sa creație.

CAMILO JOSÉ CELA este, din păcate, prea puțin cunoscut în România, deși au fost publicate câteva din operele sale: înainte de 1989 au apărut *Noile isprăvi și necazuri ale lui Lazarillo de Tormes*, în traducerea Irinei Runcan, și *Stupul* tradus de Ioana Zlotescu. După 1989 s-au publicat, în traducerea noastră, *Familia lui Pascual Duarte* (operă pe care am prezentat-o spre publicare și înainte de 1989, dar a fost respinsă de cenzură motivându-se că este "o apologie a crimei", ceea ce dovedea o totală neînțelegere de către cenzor a textului. Subiectul cărții îl constituie forța implacabilă a Destinului care ne urmărește pas cu pas, ca propria noastră umbră, demonstrându-se că nu putem fugi de ceea ce ne este scris). Romanului i-am adăugat o amplă prefață încercând să prezentăm publicului atât pe omul cât și pe scriitorul Camilo José Cela. Am mai tradus *Cristo versus Arizona*, operă în a cărei prefață am dat cititorilor câteva repere esențiale pentru a putea înțelege mai ușor această creație alambicată și cu sensuri ascunse, iar acum este în curs de apariție *Calătorie în Alcarria*.

Invitată personal de către don Camilo pentru a conferența de mai multe ori în Spania despre creația sa, anul trecut mărturiseam auditoriului că ne-ar fi plăcut să ne intitulăm intervenția *Cela nu poartă corset*, dar ne-am gândit că s-ar putea spune că nu este un titlu serios. Totuși, adevărul este că Cela nu poate fi încorsetat într-unul sau altul din curentele literare, deoarece fiecare din scrierile sale se pretează la multiple interpretări.

Există obiceiul de a încadra creația celiană în tremendism. Dar am afirmat întotdeauna că *Cela este tremendist* numai datorită limbajului natural, brut, excremental, pe care-l folosește în

mod intensiv, și prin nararea unor stări de fapte oribile. Amintim că au existat voci care au atribuit paternitatea tremendismului chiar lui Cela, opinie pe care don Camilo o respinge, considerând că tremendismul a existat dintotdeauna în literatura spaniolă. În aceste ultime decenii, de când limbile trăiesc un moment important în istoria lor, îmbogățindu-se sau săracind datorită neologismelor, Camilo José Cela, ca *Gran Señor* și stăpân al limbii spaniole, folosește un limbaj prin care dorește să se solidarizeze cu moștenirea lăsată, printre alții, de Cervantes, Arcipreste de Hita sau Quevedo, și să o păstreze, căci viața reală cotidiană a oferit tremendisme în orice moment. Însă Cela nu este doar tremendist. Dacă luăm bine seama la finețea analizei morale și psihologice, el este un *clasic*. Este, de asemenea, *baroc* datorită stilului care pare complicat și încălțit, cu adăugiri de prisos; este *simbolist*, prin subtilitatea exprimării, gustul pentru teme stranii și intenția de a sugera lucrurile prin imagini în loc de a le descrie: este *suprerealist*, în operele care pretind să fie o interpretare a *subconștientului*; este *autor de romane de moravuri* căci tratează probleme ale vieții obișnuite și contemporane; cărțile sale de călătorie pot fi încadrate în *curentul de la '98*; este, de asemenea, *picaresc* deoarece nu numai în *Noile isprăvi și necazuri ale lui Lazarillo de Tormes*, ci în multe alte lucrări tema dominantă o constituie foamea, la care se adaugă sentimentul acut și dureros al singurătății și al nesigurății zilei de mâine; este *extrem de combativ*, dispus prin înclinație naturală să lupte pentru apărarea valorilor umane sau să atace ceea ce crede că merită să fie combătut. Dar *Cela este, în egală măsură, un mare trubadur*. După cum se știe, poezia trubadurilor - ca și întreaga creație celiană - este lirică prin excelență. Trubadurul poate fi sincer și acerb, virulent. În efortul lor de a-și perfecționa măiestria, și pentru a se deosebi de colegii de breaslă ce practicau un stil clar, simplu, pe care-l poate înțelege oricine, unii trubaduri medievali au ajuns să creeze o poezie închisă și alambicată, așa-numitul *trobar clus*, folosind multe cuvinte rare și ambigui sau luându-le cu sensurile lor mai puțin obișnuite; această poezie ermetică era accesibilă numai unui public de inițiați. Așa că, dacă privim cu atenție, don Camilo are toate aceste calități ale trubadurului.

După părerea noastră, sunt două cauzele care motivează stilul său inconfundabil: una, este cultivarea spaniolei pure, populare, vorbită pe stradă, motiv pentru care Cela a scris și doctele sale *Dicționar secret* și *Enciclopedia erotismului*. A doua, considerăm că a fost forma sa de protest și luptă împotriva cenzurii. Căci într-o țară atât de catolică cum este Spania și în perioada întregii dictaturi a lui Franco în care Cela a creat majoritatea operelor, când Biserica a căpătat puteri depline ajungând să controleze absolut *totul*, folosirea, într-o operă literară, a așa-numitelor cuvinte "urâte", "obscene" sau, în general, care "fac o impresie proastă", trebuia să șocheze, să supere, să infurie cenzura.

Creația literară a lui Camilo José Cela este, pe cât de vastă, pe atât de variată căci, în afara faptului că poate fi încadrată în aproape toate curentele literare, nu trebuie să uităm că ea abordează și toate genurile literare, realitate pe care Fernando Sanchez Dragó a sintetizat-o spunând că Cela "este un fel de *om-orchestră* al literaturii: a abordat

absolut toate registrele a ceea ce se poate face în literatură."

Întreaga creație celiană constituie o permanentă dovadă a dragostei față de Spania și, în același timp, o critică acerbă față de ideologia totalitaristă instaurată de Franco, deși don Camilo a afirmat întotdeauna că niciodată n-a criticat nimic, ci doar a observat și a consemnat anumite fapte. Considerăm că, în afara celor menționate mai sus, *Cela este mai ales un cronicar. Este un autor de memorii istorice*. Desigur, există o deosebire între un cronicar - autor al unei istorii în care evenimentele se expun în ordinea în care au avut loc - și un autor de memorii istorice, care prezintă întâmplările după cum și le amintește. Dar Camilo José Cela îi reunește pe ambii. De aceea, am susținut permanent că *ansamblul creației celiene este, în esența lui, o cronică a zilelor însoțite dar mai ales a furtunilor unui secol, ale secolului XX, pe care viața scriitorului l-a străbătut începând din 1916, o teribilă critică a timpului său, oglindă a rețelilor de care Spania a suferit în epoca în care ilustrul scriitor i-a fost dat să trăiască*.

Într-unul din eseurile sale, Cela declara că "este greu ca scriitorii secolului XX, oamenii care cu pana în mână trebuie să scriem acte autentice despre timpul în care trăim, să ne putem simți cu adevărat bucuroși, ori veseli în adâncul sufletului. Timpul nostru nu este, cu adevărat, bun, nici prietenos, iar bucuria reflectării lui exacte trebuie să se bazeze pe adevăr, pe mărturisirea publică a întregului adevăr, dacă nu vrea să moară și să fie măturată."

Măcelul fratricid izbucnit la 18 iulie 1936, ale cărui consecințe nefaste s-au perpetuat, în diferite forme, de-a lungul a aproape o jumătate de secol, l-a marcat profund pe Camilo José Cela care, în virtutea marii sale iubiri față de pământul natal, își va dedica viața denunțării tragediilor provocate de acea "nerozie istorică" despre care spune că "ne-a scaldat în sânge și în căcat și de care niciodată nu ne vom căi și nici nu ne vom rușina îndeajuns... 1936 a fost un an dureros, nebun și confuz în istoria Spaniei, ca să nu mai spunem cum a fost în viața noastră, a spaniolilor care pe atunci aveam douăzeci de ani. 1936 a fost un an bolnav, demential și cu mintea întunecată, dar și promiscuu, în agitata istorie a țării noastre, uneori frumoasă iar alte ori periculos de capricioasă și răzvrătită, ca să nu mai spunem cum a fost în viața trunchiată înainte de vreme a multor spanioli care au rămas pe drumuri prin acele calend."

CELA a luptat permanent, cu armele pe care le mănuieste cel mai bine, cuvintele, pentru a lăsa generațiilor viitoare mărturia sa scrisă, cu speranța că istoria nu se va mai repeta. Iată una din cutremurătoarele declarații făcute în acest sens:

"Marii vinovați ai acelei crude și inutile absurdități a războiului au fost părinții noștri (sau frații noștri mai mari), iar cei care în final au administrat și au risipit puținele venituri au fost copiii noștri (sau frații noștri mai mici). Noi, băieții anului 1937, am fost băgați în închisoare fără să se știe prea bine de ce; ni s-au tăiat aripile pentru că să nu putem zbura prea departe; ni s-au pus piedici la picioare ca animalelor pentru că să nu ne pierdem în vane și bolnăvicioase elucubrații, ori am fost trimiși pe lumea cealaltă cu mare ușurință și pe negândite. Să se observe că recruții din 37, cei care împlinim șaptezeci și șase de ani acum, în 1992, am fost cei

Panait Istrati și mîna lungă a K.G.B.-ului

ACUM cîțiva ani a apărut o carte foarte amară, Panait Istrati - omul care nu adera la nimic (Ed. Istros, Brăila, 1996), despre care am scris un amplu articol în *Convorbiri literare*. Cartea cuprindea ecourile presei sovietice despre sejurul scriitorului în U.R.S.S. Îmi exprimam atunci rezervele privitoare la optimismul lui Panait Istrati că G.P.U. i-ar fi permis să viziteze primul (cronologic vorbind) lagăr sovietic de concentrare de pe Insulele Solovki. Episodul, în *Spovedania unui invins*, este relatat destul de sumar. Ajuns în orașelul Kem, Istrati telefonează la Moscova pentru a i se aproba eliberarea permisului special de rigoare, dar este nevoit să plece din localitate înainte de a primi răspunsul, care fusese, firește, "afirmativ". N-a mai vizitat, deci, Insulele Solovki, despre care peste un an avea să scrie "pozitiv" Maxim Gorki în atît de falsă sa carte *Prin Țara Sovietelor*.

Pentru mine, subiectul Panait Istrati - U.R.S.S. era epuizat, cînd, iată, un prieten mi-a dat să citesc cartea lui Vitali Șentalinski, *Sclavii libertății în arhivele literare ale K.G.B.-ului*, apărută în limba rusă în anul 1995, la Editura "Parus" din Moscova, după ce cunoscuse cîteva ediții în Occident. O lectură tîrzie, deci, dar care m-a făcut să revin asupra celor scrise mai demult. Presa sovietică, îndemnată de "organe", l-a calomniat copios pe Istrati, după editarea, în 1929, a cărții *Vers l'autre flamme* (sub numele său, dar elaborată împreună cu scriitorii ruși dizidenți Victor Serge și Boris Suvarin). Neputînd să anticipeze o asemenea atitudine față de propria persoană, "omul care nu adera la nimic" îi expediază două scrisori lui Gherson, secretarul G.P.U.-ului (instituție mai cunoscută la noi sub titulatura ulterioară de K.G.B.), cu speranța că, arătînd cu degetul cîteva dintre relele bolșevismului, va contribui la vindicarea acestuia. În naivitatea sa, încă nu bănuia că respectiva instituție avea o puternică rețea de informatori și că, oricum, păreriile sale erau cunoscute la nivelul ierarhic superior.

Scotocind prin arhivele K.G.B.-ului, Vitali Șentalinski dă peste o scrisoare-denuț foarte prețioasă pentru cei care se interesează de biografia lui Panait Istrati. Destinatarul scrisorii este Leopold Averbah, președintele Asociației Ruse a Scriitorilor Proletari, consultant literar și rudă cu Iagoda, comandantul G.P.U.-lui. Documentul este extras din dosarul scriitorului Sandomirski, condamnat și împușcat ulterior. Îl redăm în traducere, așa cum apare la p. 212 a cărții la care ne referim.

Biroul de relații internaționale al literaturii revoluționare
2 ianuarie 1928
Dragă tovarășe Averbah, consider necesar să-ți aduc la cunoștință următorul fapt, relativ la care te rog să iei măsuri urgente.

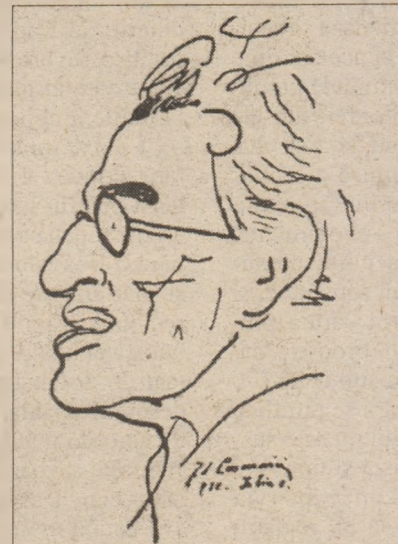
Redacția "Mesagerului literaturii universale" a fost vizitată de Panait Istrati, care ne-a comunicat o discuție avută de el cu tov. Sandomirski. Sandomirski l-a sfătuit pe Istrati să nu scrie nimic nici despre bolșevici, nici despre Uniunea Sovietică. După părăsirea lui Sandomirski, dacă Istrati va scrie pe marginea acestor două teme laudînd 99% și criticînd 1%, asta va fi suficient pentru a și-i face pe bolșevici dușmani de moarte. Și nu numai că va întîmpina lipsă de bunăvoință din partea Partidului Comunist Rus și a Partidului Comunist Francez, dar ar putea avea dificultăți la plecarea din U.R.S.S.

Despre această discuție, Istrati nu mi-a vorbit numai mie, ci și tovarășilor Dinamov, Anisimov, Kogan și, cred eu, și altora. Noi, cum am putut, am încercat să-l calmăm și să-l convingem că din partea lui Sandomirski

n-a fost decît o glumă, dar puțin probabil să fi avut succes.

Te informez de asta, pentru că avem mari dificultăți în atragerea de partea noastră a scriitorilor simpatizanți și această sarcină nu poate reuși dacă vor continua fenomene precum discuția sus-amintită.

Cu salut
comunist!
B. Illes

Cu siguranță, "gluma" denunțată nu va fi fost singurul cap de acuzare în cazul lui Sandomirski. Dar este evident că, prin divulgarea ei, Istrati i-a atîmat acestuia o piatră grea de gît. K.G.B.-ul nu glumea cu literatura și Panait Istrati a făcut astfel rau fără să vrea și fără să știe, dar oricum rău. În cartea lui Șentalinski, numele său mai apare la pp. 200-201, în legătură cu anchetarea prozatorului Boris Pilneak, prea puțin cunoscut, din păcate, la noi. Torturat, acesta recunoaște că el, împreună cu Victor Serge, i-a furnizat lui Istrati informațiile necesare pentru ca acesta să scrie despre așa-numita "afacere Rusakov". La întrebarea insinuantă a anchetatorului, Pilneak răspunde înfrînt: "Da (...), sînt vinovat în fața poporului sovietic pentru faptul că, transmițîndu-i lui Panait Istrati informații trădătoare, am încercat să discreditez Uniunea Sovietică în ochii intelectualității Occidentului".

Nici aici Panait Istrati nu va fi fost cauza unică a sentinței de condamnare la moarte prin împușcare. Și totuși...

Nu pot găsi o încheiere mai potrivită decît titlul articolului publicat cîndva în *Convorbiri literare*: "Dulce ca fierea, patria universală". Or, lui Panait Istrati, "Țara Sovietelor" i s-a părut cîțiva timp a fi "patria universală".

Emil Iordache

De la stînga la dreapta: Albert Bensoussan, profesor emerit al Universității din Rennes (Franța). Ana Vădeanu și Camilo José Cela, lângă bustul acestuia din urmă - Iria Flavia, 1998.

ce am avut cele mai mari pierderi, însumînd ambele zone."

Marea sa dragoste față de țară o găsim exprimată, în fel și chip, în toată creația celiiană, dar considerăm că cea mai frumoasă formulare a sentimentului de patriotism pe care am întîlnit-o pînă acum este cea din *Cristo versus Arizona*, operă ce constituie un imn închinat patriei-mume și emigrației de după războiul civil din 1936, acelora care cu durere și amarăciune s-au văzut nevoiți să ia drumul pribegiei: "Omul iubește pămîntul care l-a văzut născîndu-se, uneori acel pămînt nu este frumos, dar întotdeauna este al lui [...], omul iubește soarele și vîntul și apa care l-au văzut născîndu-se, uneori sunt ostile, dar întotdeauna sunt ale lui [...], omul iubește pămîntul mai mult pentru că e al lui decît pentru că e frumos, și îl apără cu vorba, cu viclenia și cu arma și ucide și se lasă ucis pentru el, mor mai mulți oameni pentru apărarea pămîntului lor decît pentru suflul lor, pentru a-și salva pămîntul mai mult decît pentru a-și salva suflul, dar nimeni n-a murit vreodată cu ideea de a se fi purtat întotdeauna bine."

În cea mai recentă operă a sa, *Lemn de cimișir*, Cela amintește unul din aspectele pe care astăzi se pare că mulți dintre noi îl uităm datorită fenomenului emigrării, generalizat în lumea întreagă: "nu este sănătos să nu îți seama de mormintele bunicilor, ale părinților, ale fiilor, ale nepoților și ale servitorilor, familiile trebuie să se transforme în țărîna propriului pămînt pentru ca stejarii și castanii să crească mai vînoși și mai solemn, pentru ca cimișirul să respire mai tare și mai adînc, nu este demn să fii îngropat în străinătate și înconjurat de morți pe care nu-i înțelegi."

În paginile scrise de Camilo José Cela gasim cronică zilnică a timpului său, narată cu exactitatea unui dicționar istoric. Dacă am reuni toate personajele celiene într-un tablou de ansamblu, am avea reprezentarea societății spaniole de la începutul secolului XX, trecînd prin momentul 18 iulie 1936 și anii următori, pînă în zilele noastre, cu tot spectrul de probleme existente pentru fiecare categorie sau pătură socială.

Oamenii și obiceiurile lor, faptele lor bune sau rele, toate acestea situate în ambianța peisajului natural, locurile cu miturile și legendele lor, cu alte cuvinte, ansamblul a ceea ce compune istoria vie a poporului și a țării, ar fi, în definitiv, materia operei celiene.

Martor al mersului istoriei în toate aspectele ei: politic, social, economic și cultural, Camilo José Cela și-a întipărit în minte multiple evenimente ce constituie izvoarul său de inspirație fecund și variat, pe care sensibilitatea și eleganța artei sale le-au redat în opere cuceritoare, cu profunzime psihologică, une-

ori încărcate de alegorii, antiteze și meditații morale. Tonul narațiunii, ironia sa subtilă încărcată de savoare și stilul pitoresc și expresiv îi dau o captivantă notă de realism, cu contururi originale și o bogăție ieșite din comun.

Adîncul sens moral al scrierilor lui Cela dovedește profundele sale cunoștințe despre caracterul acestei specii a regnului animal care este omul, pe care îl compară foarte des cu alte specii de animale. De aceea, la fel ca în fablele lui La Fontaine, operele lui Cela conțin întotdeauna o morală. Don Camilo critică și moralizează prin frazele sale filozofice presărate cu inteligență de-a lungul narațiunilor, pentru că este, de asemenea, un scriitor filozof.

UNEORI, Cela transformă amarăciunea în umor, un umor negru, cu ajutorul căruia a găsit întotdeauna forme cu care să înșele cenzura. În opera lui abundă sexul, moartea, cruzimea, degradarea ființelor, escatologia care, în definitiv, sunt parte componentă a vieții reale. Dar opera lui nu se rezumă doar la atît. Axul ce o dirijează într-o manieră unică, fără șovăieli, este produs al iubirii de libertate, al condamnării violenței, războiului, naționalismului exacerbat și a tot ceea ce conduce la antagonisme umane ce fac precară pacea și o conviețuire în armonie, căci "viața este un dar pe care zeii l-au făcut omului" dar "au uitat să-i ceară să n-o ipotecheze". Acest dar făcut de zei omului - viața - numai Dumnezeu are dreptul să-l rapească, iar oamenii nu-l pot ipoteca cu asasinat și războaie.

Lui Camilo José Cela Trulock i-au fost acordate 14 medalii de aur și o medalie de aur cu briliante, ca și alte 21 de distincții atît din partea unor țări europene cît și din Statele Unite ale Americii, America de Sud și Asia. A primit 11 premii de literatură, între care se numără și Premiul Nobel, în 1989. Este Cetățean de onoare al multor orașe de pe mapamond și Fiu adoptiv al 13 localități. Este membru în 8 Academii și membru de onoare al altor 18. I-a fost acordat titlul de Doctor Honoris Causa în 25 de Universități din întreaga lume... Iată, foarte pe scurt, dovada recunoașterii universale a valorii acestui eminent om al culturii secolului XX care este Camilo José Cela Trulock. Păcat că Academia Română încă n-a putut răspunde propunerii pe care am făcut-o atît personal, domnului Președinte Eugen Simion, cît și în scris (înregistrată cu nr. 1138 din 23 mai 2000), în care sugeram invitarea sa pentru acordarea titlului de Membru de onoare! Credem că pentru noi, vizita domniei-sale ar fi fost o mare cinste, iar pentru don Camilo, o mare bucurie.

Ana Vădeanu

Michèle Hechter & Mihail Sebastian

MICHELE HECHTER este fiica lui Leopold - Poldy - Hechter, fratele mai mic al lui Mihail Sebastian, stabilit definitiv în Franța în urma ascensiunii antisemite a anilor '30. Volumul ei intitulat *M.&M.*, apărut la Ed. Gallimard în colecția "L'un et l'autre", propune un dialog între scriitorul Mihail Sebastian și scriitoarea Michèle Hechter, între "Jurnalul" lui și un "Petit journal" al ei, între lumea lui, cea a României anilor '30-'40 și lumea ei, Franța sfârșitului de secol XX. Dialog a cărui dominantă este, cu o sintagmă a lui Gérard Genette, "luciditate și ludicitate".

și, deseori, vădit ironic.

Ludicul, dublat de luciditate, se regăsește și în titlurile primelor două capitole: "IL-JE-LIS-JE" și "JE-TU-TUÉ-JE". Dacă în cel dintâi pendularea între "el"/"eu" (autoarea) trece prin lectură (actuală sau trecută, și, deseori, vădit ironic). Ludicul, dublat de luciditate, se regăsește și în titlurile primelor două capitole: "IL-JE-LIS-JE" și "JE-TU-TUÉ-JE". Dacă în cel dintâi pendularea între "el"/"eu" (autoarea) trece prin lectură (actuală sau trecută,

și, deseori, vădit ironic). Ludicul, dublat de luciditate, se regăsește și în titlurile primelor două capitole: "IL-JE-LIS-JE" și "JE-TU-TUÉ-JE". Dacă în cel dintâi pendularea între "el"/"eu" (autoarea) trece prin lectură (actuală sau trecută,

Titlul însuși oferă un prim aspect "paratextual" ce caracterizează ingeniozitatea lucidă și ludică în același timp a autoarei. *M.&M.* sînt inițialele prenumelor unchiului și al autoarei, dar ele trimit la altele două, Iosif și Josepha, alcătuind punctul de pornire al cărții, mereu îmbogățit cu digresiuni, povești, anecdote, citate, opinii, evenimente. Situația paradoxală de a purta prenumele unui unchi, cunoscut romancier și dramaturg român, în jurul căruia plutește misterul unei tenebroase "affaire", nu putea fi trecută sub tăcere.

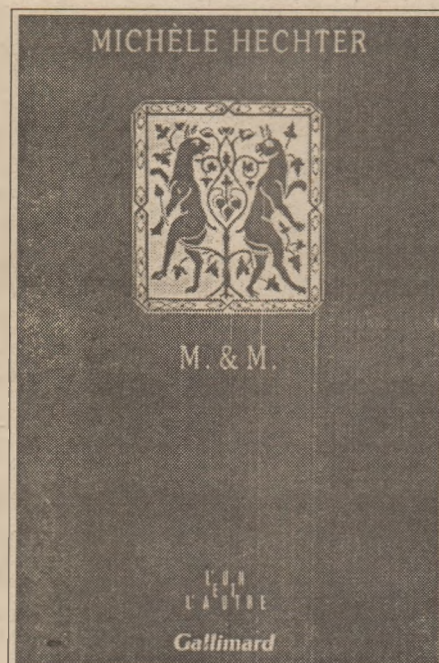
Această structură binară se ramifică pe durata lecturii. Dialogul nu este susținut doar de cei doi, există și unul generat de notele de subsol unde intervin alte voci, a autoarei dar în alt registru (povestind, de pildă, o anecdotă plină de tîlc despre "politică struțului") și cele ale surorii și verișoarei sale: "Notele sînt ale autoarei. Cele aparținînd celorlalte două nepoate ale lui M. au mențiunea (N.S.), sora sau (N.V.), verișoara autoarei". Devenite personaje, sora și verișoara contribuie la producerea textului, iar acest artificiu este și o iscusită punere în abis a întregii cărți. Punctul lor de vedere este diferit (ca și cel al autoarei față de unchiul său, de cărțile acestuia, de lumea în care a trăit)

Limba română îi stîmpește comentarii critice; îi reproșează disponibilitatea pentru diminutive (recunoaște că, asemeni personajului celebru al lui Molière, făcea "du Cioran sans le savoir") și mărturisește că, pentru ea, e "limba secretului familial", vorbită de tatăl și bunica ei atunci cînd aveau ceva important de discutat sau cînd se certau. Cit despre România, vizitată în adolescență, dincolo de interpretările lingvistice, recunoaște savoarea bucătăriei românești, în special "les sarmale, les vinete".

Amină momentul în care va începe să citească *Depuis deux mille ans*, prin alte lecturi ("un polar") sau prin proiecte nerealizate de re-lecturi (cea a romanului *La vie mode d'emploi* de Perec) și chiar "lustruiește o pereche de cizme" pentru ca, în cele din urmă, "să atace". Parcurș dificil însă, deoarece atitudinea unchiului său o irită și nu ezită să-l taxeze, opunînd încercării acestuia de a nu fi niciodată un revoltat social, o altă formă de revoltă, diferită de cea a "citorva manifestații dansate și cîntate" (la care participase în 1968,

fapt ce o desparte de Eugen Ionescu al cărui remarcabil portret îl face), mai curînd una de rezistență, "surdă, indrăgănită, ratată, à la Bartleby, scribul". Recurge la noi digresiuni și citate (din Walter Benjamin, de pildă), intrerupe lectura și o reia mai apoi, argumentează și contraargumentează, pendulînd neîncetat între "indignare și respect". Distanța istorică nu poate fi evitată: deși aparțin aceluiași secol XX, diferențele sînt majore, în cei cincizeci de ani petrecîndu-se numeroase și hotărîtoare schimbări de paradigmă. Spre deosebire de unchiul ei, autoarea nu a cunoscut direct umilințele antisemite; este traducătoare din limba engleză, născută la Paris dintr-un tata ce obținuse cetățenie franceză și o mamă care va fi naturalizată la doi ani de la nașterea fiicei. Multe lucruri a abandonat, multe altele i-au scăpat, inclusiv felul în care tatăl ei a reușit să evadeze din vagonul ce-l ducea spre lagărul de exterminare de la Drancy și a intrat în Rezistență sub numele de Pierre Hesnard. În lumea anilor '90, dominată de mass-media și instabilitate, recunoaște că își joacă "son petit rôle dans la comédie sociale". Modul ei de a citi este evident diferit de cel al lui Sebastian: "textele psihanalitice le-a devorat ca pe romane de formare, povestirile interpretate ca metafizică, eseurile critice savurate ca niște povești, istoria deghizată în compilații de anecdote, programele de televiziune ca sociologie și romanul unchiului său ca pe autobiografia acestuia". Mod de lectură inevitabil într-o societate de consum, în care "vi se vinde, într-o ofertă specială, propria imagine împreună cu un suflet".

În cele din urmă dificila reconciliere are loc printr-o sublimare lucidă și ludică a dublului și a individualității ce transpare la nivel scriptural: "Totuși, din jocul «eului» tău și al meu rămîne această delicată fantomă care nu este cu adevărat nici revoltă nici negare, ci doar cenușia lor umbră pe pagină".

Michèle Hechter, *M&M*, Ed Gallimard

ACEASTĂ metamorfoză se accentuează în ultima parte a cărții, poate cea mai interesantă, în care citate din *Jurnalul* lui Sebastian, tradus de Alain Paruit și publicat în 1998 la editura Stock și "Son petit journal" sînt prezentate simultan cititorului, invitîndu-l să participe la un joc interactiv (completat de altfel de trimiterile anterioare la Georges Perec, mai exact la romanul *La vie mode d'emploi*). Prima încercare de traducere (înregistrată pe casete audio) a aparținut mamei sale, dar îi lipseau exactitatea și puritatea proprii lui Sebastian, excelența stilului "estampillé NRF née '30", așa încît audiența a fost curînd abandonată. Renunțare pe deplin rasplatită după cum afirmă: "je retire mes propos du début. Je l'ai dévoré". Sînt juxtapuse evenimente ale vremurilor tulburi de atunci: "Vechile raționamente de pină ieri sînt astăzi depășite", scria Sebastian în timpul celui de al doilea război mondial, iar, nepoata sa notează, în alt registru, gravitatea rămînînd aceeași: "L'OTAN bombarde l'ex-Yougo". Melomanului rafinat îi opune, dintr-o nedisimulată plăcere a contrazicerii, preferința pentru sensibilitatea melodramatică a unui Iglesias, iar causeurului irezistibil, "brillant", agresivitatea bunilor vorbitori, al căror succes este o formă de "petites prises du pouvoir" într-un moment în care audiența literaturii a scăzut, nemaifiînd practicată decît de "quelques marginaux". Nici lumea bună nu putea lipsi: printesele, miniștrii frecvențați de Sebastian. Dar autoarea conchide: "Lui, plutôt les belles, & M., plutôt les intelligentes". Și, desigur les "affres du style" în varianta Sebastian, care notează ezitățile, dificultățile, renunțarea, trecerea dureroasă de la "bucuria de a începe" la "oroarea" de a vedea lucrurile "impotmolindu-se", dublate de cea propusă de Michèle Hechter. Punctul de pornire este un interviu din aprilie 1999 al tinerei scriitoare Marie Darrieussecq, (autoare a volumului de mare succes *Truismes*) care face -dovada instituționalizării scriitorului, devenit "un vrai", scriind zilnic, responsabil de meseria lui, conștient de *necesitatea* de a scrie. Dar Michèle Hechter preferă să rămîna o "veșnică începătoare".

"Jeux et désespoir, justesse et inanité, clarté et flottement" - afirma Barthes (citată și el de autoare) în *Délibération* "M.&M. story" le conciliază într-o poveste - deseori incomodă, cînd grava, cînd jucăușă - a unchiului și a suferințelor sale din România deceniilor trei și patru și a ingenioasei sale nepoate, "made in France", sfîrșit de secol XX.

Simona Brînzaru

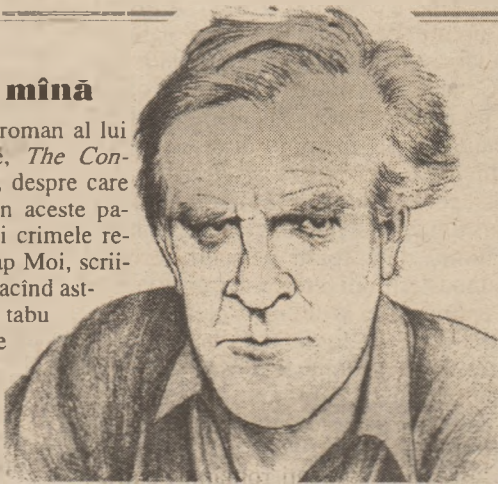
MERIDIANE

Panorama vechiului Lvov

● La Muzeul Medalieiilor din Wrocław a fost inaugurată, luna trecută, *Panorama tridimensională a vechiului Lvov* - o machetă realizată între 1931 și 1946 de arhitectul și istoricul de artă din Lvov Janusz Witwicki. Înainte de a ajunge la acest muzeu, Panorama a trecut de-a lungul anilor prin numeroase peripeții. Ansamblul arhitectural în miniatură, reproducînd la scara 1:2000, pe o suprafață de 4x3,6 m, macheta orașului Lvov în a doua jumătate a sec. XVIII, a fost început din banii și cu munca lui Witwicki, care în 1939 a constituit o asociație pentru a colecta fondurile indispensabile continuării proiectului. Cea mai mare parte a lucrării a fost realizată sub ocupație sovietică și germană, arhitectul fiind ajutat de vreo 20 de colaboratori. După război, puterea sovietică din Ucraina a vrut să împiedice transferul panoramei, dar, fiind vorba de o proprietate privată, n-a putut confisca decît documentația științifică, aflată acum în posesia Academiei ucrainiene de Științe. La 17 august 1946, cadavrul lui Janusz Witwicki a fost găsit pe o stradă din Lvov. În ajun, arhitectul primise vizita citorva "istorici de artă" sovietici, în civil. Cu ocazia identificării corpului, soția lui Witwicki l-a recunoscut pe unul din musafiri, îmbrăcat în uniformă NKVD.

Pe sub mînă

● Ultimul roman al lui John Le Carré, *The Constant Gardener*, despre care am mai scris în aceste pagini, denunță și crimele regimului lui Arap Moi, scriitorul britanic atacînd astfel un subiect tabu în Kenya. De aceea, cartea scrie "The Cristian Science Monitor" din Boston - se vinde la Nairobi pe sub mînă, după ce cumpărătorul a rostît o parolă. Fără să fie oficial interzisă, librării se tem să o expună, fiindcă riscă să aibă neazuri din partea guvernului. Chiar din prefață, John Le Carré lasă să se înțeleagă că în Kenya libertatea cuvîntului nu e la ea acasă, drept care evită să facă publice numele celor care l-au ajutat să se documenteze pentru *Grădinarul* său.

PREMIILE PULITZER - 2001

LA DATA DE 17 aprilie s-au anunțat câștigătorii Premiilor Pulitzer pe anul în curs. Aceste premii au fost instituționalizate începând cu 1917, când, chiar dacă premiul pentru proză nu s-a acordat, iar cel de poezie nu exista încă, a fost stabilit pentru prima dată criteriul potrivit căruia se ghidează comitetul de evaluare. Acest criteriu ce urmărește "felul în care este redată experiența americană" prin diverse mijloace de expresie și exprimare a ramas valabil până în ziua de astăzi. Dincolo de premiile acordate pentru jurnalistică și critica literară, unde cotidiene ca "New York Times" și "The

Boston Globe" au excelat din nou, surprizele au venit dinspre proză și dramaturgie. Concurând alături de Joyce Carol Oates cu *Blonde* și Joy Williams cu *The Quick and the Dead*, Michael Chabon a luat premiul cu *Uimitoarele aventuri ale lui Kavalier și Clay*. Autorul în vîrstă de treizeci și unu de ani David Auburn a fost răsplătit pentru piesa jucată *off-Broadway*, *Dovada*, fiind nominalizat alături de Edward Albee și Kenneth Lonergan.

La secțiunea Artă s-au acordat următoarele distincții:

● Ficțiune: *The Amazing Adventures of Ka-*

valier & Clay de Michael Chabon

● Nonficțiune: *Hirohito and the Making of Modern Japan* de Herbert P. Bix

● Istorie: *Founding Brothers: The Revolutionary Generation* de Joseph J. Ellis

● Biografie: *W.E.B. Du Bois: The Fight for Equality and The American Century, 1919-1936* de David Levering Lewis

● Poezie: *Different Hours* de Stephen Dunn

● Dramaturgie: *Proof* de David Auburn

● Muzică: *Simfonia No. 2* pentru coarde și orchestră de John Corigliano

Sub lupă - banda desenată

ANUL acesta, Premiul Pulitzer pentru proză a fost acordat scriitorului Michael Chabon (37 de ani) pentru cartea sa de aproape șapte sute de pagini. *The Amazing Adventures of Kavalier and Clay*. În mod ironic, deși aceste cifre spun multe, Chabon este un autor cu o existență interesantă prin discreție. El urăște publicitatea la orice nivel (a refuzat cândva să apară în revista "People" dedicată celor mai frumoși oameni din Statele Unite), dar biografia sa literară se recomandă oricum - a debutat cu un volum bine primit de critică, *The Mysteries of Pittsburgh* (1988), în care i-au fost remarcate stilul și eleganța narativă. De atunci, Chabon, al cărui model literar este Francis Scott Fitzgerald, dar care a fost comparat cu John Cheever și Vladimir Nabokov, a continuat să publice povestiri, *A Model World* (1991), apoi *Werewolves in Their Youth* (1999), și un roman, *Wonder Boys* (1995), recent transpus într-o ecranizare cu Michael Douglas în rolul principal. Aici, profesorul Grady Tripp, eroul ratat al unei comedii amare plasate în lumea universitară, scrie o carte prea lungă despre care spune că, „la fel ca *Ada* de Nabokov și *Gravity's Rainbow* de Thomas Pynchon te învață cum să o citești pe măsura ce înaintezi". Altfel spus, din cauza de prea puțină autodisciplină și prea multe încurcături cauzate de droguri, băutura și amor - nu știe cum să o termine.

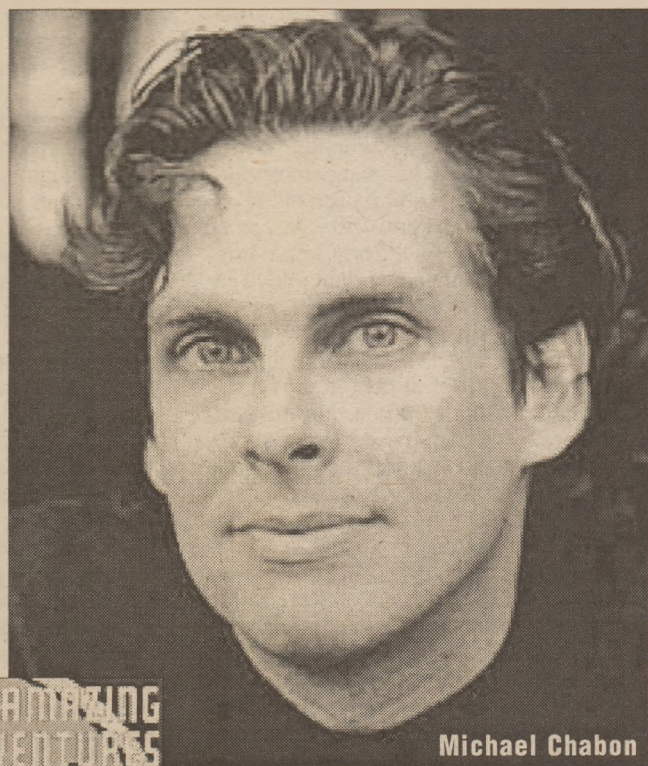
Cartea încununată acum cu Pulitzer

aduce în prim-plan epoca de aur a benzii desenate, „acea minunată, nebună formă nouă de artă americană”, adică, în linii mari, perioada de expansiune a tot ce ține de cultura de masă/populară dintre 1930 și 1950 în Statele Unite. De altfel, Chabon însuși are pereții casei tapetați cu grafica originală a lui Jack Kirby pentru eroul favorit al acestuia, The Incredible Hulk, iar pentru romanul de față s-a documentat în mod masiv, cercetînd tot ce ține de autorii care au adus pe lume eroi ca Superman, Krazy Kat sau Spider-Man ori făcînd excursii în Manhattan și Brooklyn prin foste și actuale ateliere ale graficienilor creatori de *comics*. New York, orașul „libertății și al swing-ului” era în anii patruzeci - imediat după criza economică cînd începe acțiunea cărții - un spațiu debordînd de energie unde migrau mulți artiști europeni importanți. Înainte de Pearl Harbour, cultura populară era în plină efervescentă, într-un „moment nedepășit în acest secol prin vervă, romantism, eleganță și prospețimea spiritului.”

Romanul se desfășoară atît la Praga, cît și la New York, urmărind viața și experiențele comune a doi tineri, Josef Kavalier și vărul său, Sammy Clay, născut Kleyman. Praga este locul de baștină al lui Josef și spațiul unde există ascuns într-un apartament misteriosul Golem, pe care Josef îl va recupera după multe peripeții pentru a-i găsi o altă ascunzătoare, în Lituania. Legenda Golemului este reactivată aici

ca „expresia dorinței ca doar cîteva cuvinte magice și o mîna dibace să producă altceva - un lucru neînsemnat, plat, puternic - neatîns de privațiunile zdrobitoare, răutățile, cruzimile și greșelile inevitabile ale marelui Creații”. Cronicile de întîmpinare la cartea lui Chabon au consemnat faptul că Sammy Clay, ce se consideră un fel de Houdini jonglînd cu propriile fantezii încorsetate, este ca un Golem din Brooklyn pînă cînd inventivul său var îi însuflețește existența, propunîndu-i să deseneze împreună. În ceea ce-l privește, Sammy, un povestitor înnăscut, îl modifică și el pe Josef, care devine un super-erou, arătînd și bun la toate.

Șeful lui Sammy, Shelly Anapol, își face reclamă la produse casnice pe coperta a patra a benzii desenate cu Superman (apărut în același an 1939 cînd începe și cartea). Verii îi propun propria revistă și inventează pentru Anapol un nou personaj nazdravan, Escapist (Fugarul), inspirat de fanteziile lor de libertate și putere. Eroina feminină, Luna Moth, este bazată pe imaginea unei artiste avangardiste, Rosa Luxemburg Saks, de care ambii sînt îndrăgostiți, și pe care o reprezintă cu „picioare ca Dolores del Rio, păr negru de vrăjitoare și sîni fiecare de mărimea unui cap de om”. Însă Sammy își va da seama că orientarea sa sexuală este diferită, aceasta devenind într-un fel „căsuța” lui ca de bandă desenată în care este constrîns să-și manifeste identitatea. Jocul dintre banda desenată, ca pictorial ce urmărește o narațiune dinamică în episoade, și realitate apare la mai multe niveluri în carte. Cei doi descoperă potențialul radicalizării conținutului politic al ilustrațiilor lor, ce servesc ca mediu artistic pentru subminarea nazismului - îl „trimite” pe Escapist să lupte împotriva lui Hitler (Attila Haxoff) și să elibereze teritoriile numite Zothenia, Gohsylvania și Draconia - după care Anapol este speriat că s-ar putea să fie dat în judecată pentru instigare la război. Joe însuși se teme că eroul lor ar putea

Michael Chabon

ajunge o oglindă a perfecționismului fascist prin ceea ce face.

În alt plan, așa cum povestea din banda desenată există pe două „voci” - imaginea și textul - care corespund, se contrazică sau și una și alta, narațiunea lui Chabon îi urmărește alternativ sau împreună pe Joe și Sammy. Avatarurile celor doi eroi ai cărții sînt un serial BD, în care știm dinainte că vor învinge, dar sîntem oricum cuceriți de stilul și umorul prin care Chabon le intensifică experiențele. Astfel, caseta de bandă desenată devine ecranul abisal pe care scriitorul își proiectează fanteziile. Dorința sa auctorială de a le nuanța viața cît mai mult echivalează în plan secund cu dorința lor de a desena cît mai inspirat, de a intra într-un joc mai bun ca realitatea, depășind cotidianul, ca în refrenul lui Jim Morrison, „*break on through to the other side*”. Kavalier & Clay pun implicit problema relației dintre artist și cultura de masă, iar benzile lor desenate sînt o formă de artă interstițială ce obnubilează mai multe tipuri de granițe: dintre original și reproducere, cult și trivial, un spațiu geografic sau altul.

În 1896, pe cînd își disputa hegemonia jurnalistică în New York împreună cu William Randolph Hearst, Joseph Pulitzer a fost primul care a introdus banda desenată în suplimentul de duminică al ziarului său, „New York World”. Făcînd un arc peste timp în mileniul III, premiul instituit de el „canonizează” un roman ce își are sursa de inspirație în cultura de masă. Se arată astfel din nou că distincția între nivelurile „înalt/popular” nu este operabilă în lumea de azi decît cu riscul unui elitism al zilei de ieri.

Cosana Nicolae

Centrul de Limbă Portugheză - Institutul Camões

DUPĂ cum se știe, portugheza e vorbită de aproximativ 200 de milioane de persoane, fiind limba oficială în Portugalia, Brazilia, Guineea-Bissau, Capul Verde, São Tomé și Príncipe, Angola, Mozambic, Timor și regiunea administrativă Macao. Institutul Camões dirijează și coordonează activitățile legate de învățarea corectă a limbii portugheze și de cunoașterea culturilor ce se exprimă în această limbă, avînd centre în numeroase țări ale lumii. La noi, interesul pentru limba lui Camões e în creștere. Există secții de portugheză la universitățile București și Constanța, la cele din Cluj și Iași se studiază portugheza sub formă de curs facultativ, iar la cîteva licee din București, Constanța și Cluj elevii au posibilitatea să învețe această limbă.

Avînd în vedere interesul crescînd, în cadrul Facultății de Limbi și Literaturi Străine de la Universitatea București a fost inaugurat, la 9 aprilie, *Centrul de Limbă Portugheză - Institutul Camões*, în prezența președintelui Institutului Camões, prof. dr. Jorge Couto, a excelenței sale Zozimo Justo da Silva, ambasadorul Portugaliei la București, a numeroși profesori și studenți români. Pentru care Centrul va fi mai mult decît un pod ce leagă cele două margini ale latinătății europene. Căci, învățînd portugheza, românii se vor putea înțelege direct și cu milioanele de vorbitori ai acestei limbi din America, Africa, Asia.

La *Centrul de Limbă Portugheză*, grație Institutului Camões, iubitorii limbii și culturii portugheze vor avea acces la un mare număr de cărți și *site-uri* permanente pe Internet. Un centru similar va fi deschis anul viitor la Universitatea Ovidius din Constanța.

Diferența

După ce dl Sorin Dumitrescu ne-a explicat pe larg, într-o pagină din *Aldine* de ce stînga e stînga și dreapta, dreapta, iată, *DILEMA* din 13-19 aprilie ne oferă prilejul să privim cu un ochi ceva mai laic diferențele dintre una și alta. Într-o tableta intitulată chiar *Diferența*, dl Mircea Iorgulescu se referă la o carte recentă de la Flammarion în care un tînăr jurnalist investighează supravegherea constantă de care au avut parte, în anii războiului rece, intelectualii francezi de stînga. Cartea se cheamă *Leurs dossiers* și dă la iveală unele documente pînă azi necunoscute, la care se adaugă interviuri, cum ar fi acela cu fostul patron al "serviciilor" franceze din anii '50. Despre ce diferență e vorba? Dl Iorgulescu înregistrează, după Julien Caumer, cîteva cazuri de intelectuali bănuți de simpatii de stînga și urmăriți îndeaproape pînă și în viața privată: Yves Montand ori Simone Signoret. Fostul șef al R.G.-ului (nu știu ce se ascunde sub inițiale, autorul articolului nespunînd) povestește că, la preluarea conducerii instituției cu pricina, a primit cca 150 de fișe personale ale celor mai importante figuri din lumea culturală a Franței. Toate erau ținte ale vigilenței polițienești. Mai ales cele care călătoreau în Estul comunist. Referitor la amploarea și temeinicia acestor supravegheri, fostul patron precizează: "R.G. reprezintă un gestapo democratic. Facem orice, în afară de arestări și torturări." Nu înțeleg de ce verbele sînt la prezent, dar ideea e limpede. De aici diferența din titlul tabletei d-lui Iorgulescu: "...Diferența față de polițiile secrete din Est, spune dl Iorgulescu, e una fundamentală, de esență". Într-adevăr. Chiar și mcarthysmul din S.U.A. aceluiași an era departe de a atinge "performanțele" K.G.B.-ului, ale Stasi ori ale Securității. Nimeni nu era torturat ori ucis în Vest. Diferența cu pricina se uită, din păcate, prea adesea. Dl Iorgulescu atrage atenția că însuși Julien Caumer, care nu se născuse în deceniul 6, pare să n-o facă totdeauna. Ar mai fi de precizat un lucru: dacă regimurile democratice din Occident (care nu erau

neapărat, toate, de dreapta) i-au supravegheat, la un moment dat, pe intelectualii de stînga, ele n-au procedat așa din rațiuni ideologice, fiindcă, de exemplu, ar fi considerat că dreapta e bună, iar stînga e rea. Rațiunile țineau de siguranța națională. Stînga a fost însă mereu prada ușoară a propagandei comuniste. O carte cum e aceea a lui Koch (care nu i-a plăcut d-lui Iorgulescu, în treacăt fie zis) despre *Sfîrșitul inocenței* adună un material uriaș din care se vede bine la ce viclenie ticăloasă ajunseseră serviciile secrete și de propagandă sovietice, urcă din anii '20-'30 ai secolului 20, în recrutarea unor mari personalități. Utilizînd orice mijloc ticălos și orice idee nobilă, ideea de pace ori aceea de solidaritate, sovieticii finanțau organizații internaționale devenite oficine de spionaj comunist, agenturi destabilizatoare. În același număr din *Dilema*, aducîndu-ne aminte că se împlinesc 50 de ani de la moartea lui André Gide, Alexandru Calinescu menționează paginile pînă de curînd inedite dintr-un jurnal al scriitorului din vara lui 1936. E vara faimoasei sale călătorii în U.R.S.S., după care a și publicat *Retour de l'U.R.S.S.* și *Retouches à mon Retour de l'U.R.S.S.* În paginile cu pricina, Gide vine cu amănunte uluitoare. Felul în care sovieticii au încercat să-l cucească este diabolic și denotă o supraveghere anterioară excepțional de atentă a vieții și comportamentului lui Gide. Știind că era pederast, autoritățile sovietice îl plimbă prin tabere, școli ori sanatorii de copii și adolescenți, unde, ca din întâmplare, Gide remarcă trupurile splendide ale băieților care fac plajă ori duș. "Bucurie intensă", notează el seara în jurnal. Trebuie să-i șoptim lui Julien Caumer că la acest nivel de competență și subtilitate serviciile franceze care stăteau după coada Simonei Signoret ori a lui Yves Montand nici n-au visat să ajungă. În definitiv, ele voiau să știe anumite lucruri din viața simpatizanților stîngii pentru ca, eventual, să prevină căderea lor în mrejele comunismului sovietic, care-i transforma repede, în cel mai bun caz, în agenți de influență. Se știe cum Rolland, Aragon și alții au fost "convinsi" și pe ce cai întortocheate să-i iubească pe sovietici. Ochii Elsei Triolet sau farmecele doamnei Rolland au făcut vilvă în epocă: faptul că cele două doamne și soții erau agente sovietice s-a aflat abia după război. Gide a rezistat mai bine tentațiilor, dar și el a fost manipulat, cel puțin la început, destul de abil, fiind aproape compromis prin misiunea care i s-a dat de a negocia cu oficialitățile naziste eliberarea lui Gheorghii Dimitrov. Diferența, vorba d-lui Iorgulescu, e remarcabilă în toate aceste exemple.

Cercul din mintea presei

După ce s-au încheiat alegerile de la Uniunea Scriitorilor, nici un editorialist din presa centrală n-a crezut de cuviință să scrie, sub semnătură, vreun articol despre cele petrecute. În schimb, cotidienele au înregistrat aceste alegeri ca pe un scandal. Dar nu ca pe unul foarte important, ci, undeva, în zona violurilor comune și a hoțiilor mărunte. De mai mulți ani Uniunea Scriitorilor nu mai e o instituție respectabilă pentru presa cotidiană. Aici se petrec scandaluri de tot felul. Aici scriitorii se băfăcăresc, iar presa cotidia-

LA MICROSCOP UN PREȘEDINTE RELATIV

MANIERA în care conducerea Uniunii a organizat Conferința Națională mi se pare sub orice critică. Iar asta începînd chiar de la faptul că la *adunările* asociațiilor invitațiile de participare n-au fost trimise decît unora dintre membri. Conferința propriu-zisă a avut un aer improvizat - ca să nu zic chiar teleghidat! - culminînd cu organizarea unui singur tur de scrutin pentru alegerea președintelui.

La asociațiile de bloc președintele e ales, prin statut, cu 50% plus unu dintre voturi (majoritate simplă), nu în ordinea voturilor exprimate pentru fiecare candidat (majoritate relativă). E inadmisibil ca Uniunea Scriitorilor să își aleagă președintele cu majoritate relativă. Noi am votat ca la concursurile de muzică ușoară sau de miss deoarece, culmea, cei care au condus Conferința și al căror rost pe scenă era să aibă grijă să fie respectat statutul Uniunii au propus călcarea articolului 24 - cel referitor la alegerea președintelui. Și asta fără a spune măcar la vot această încălcare. Deși, la o adunare de bloc nimeni nu și-ar permite să propună locatarilor să-și aleagă președintele cu majoritate relativă, la Conferința Națională a scriitorilor președintele și-a permis această inovație imparadonabilă care a dus la scandalul din final.

Cum să alegi un președinte incontestabil cu majoritate relativă, ca pe Miss Bragadiru? Cineva, un scriitor pe care îl prețuiesc, mi-a spus că asta a fost regula pe care am acceptat-o, cu toți, la Conferință. În ceea ce mă privește, continui să nu văd în asta o regulă, ci o idee iresponsabilă, pe care nici măcar n-am auzit-o, fiindcă probabil ea a fost formulată de la prezidiu cînd m-am dus pe hol să-mi iau buletinul de vot. În treacăt fie spus, buletinele nu aveau nici un semn care să împiedice fraudele. Ele puteau fi multiplicare la un copiator comun de cei care doreau să voteze de mai multe ori. Spun asta fiindcă unii dintre scriitorii prezenți la Conferință n-au votat, deoarece n-au auzit la ce oră se închid ucele. Încît imi pot pune întrebarea dacă nu cumva pe fondul atmosferei de "s-o facem și pe-asta", întreținută de la prezidiu, în locul dezamăgiților sau plictisiților care n-au mai votat nu s-au găsit persoane care să le ia locul votînd de mai multe ori? Mi se va reproșa că imi bănuiesc colegii de breaslă de acțiuni nedemne pentru un scriitor.

Bănuiala mi se trage chiar de la dl

Eugen Uricaru, acest președinte relativ care în conferința de presă de luna trecută a declarat că a fost ales cu *majoritatea simplă* a voturilor delegaților la Conferință. Asta e o minciună! Fiindcă dacă dl Uricaru ar fi avut majoritatea simplă, nu l-ar fi contestat nimeni. Și nici n-ar fi existat necesitatea organizării unui al doilea tur de scrutin pentru alegerea unui președinte pe care să nu-l conteste nimeni. Neadevărat e și ceea ce spus dl Uricaru despre hotărîrea Consiliului Uniunii, întrunit sîmbătă 21 august, și la care a luat parte și domnia-sa, hotărîre prin care urma să aibă loc un al doilea tur de scrutin pentru alegerea *statutară* a președintelui Uniunii. Dl Uricaru a pretins că această hotărîre a Consiliului nu e valabilă. Altfel spus, dl Uricaru pare decis să rămîna președinte al U.S. cu orice preț, prezentînd ca fapt împlinit alegerea sa nestatutară. Încercînd să cîștige puncte pe acest teren, dl Uricaru afirmă că organizarea unui al doilea tur de scrutin ar ruina Uniunea. Bani pentru organizarea acestui tur ar putea fi mai bine folosiți pentru acordarea de ajutoare scriitorilor, a mai spus dl Uricaru. Dar acești bani pot fi obținuți reducînd alte cheltuieli, mai mari, pe care le face Uniunea anual. Sau, pentru a nu se mai face cheltuieli de deplasare, alegerile pot fi făcute și local, la Asociații, prin coordonarea întregii operații de al București, în același fel în care se organizau teleconferințele prin care se făceau repartițiile pe posturi pentru absolenții de facultate.

Dl Uricaru însă, nu știu din ce motive, se agită de președinția sa relativă ca de un colac de salvare, chiar dacă din punctul de vedere al autorității căpătate astfel, domnia-sa pune într-un mare pericol unitatea asociației de breaslă pe care vrea s-o conducă.

Dl Uricaru vrea să conducă Uniunea printr-o lovitură de răsplată cu care ar putea rămîne în istoria acestei Uniuni la capitolul, de domnia-sa inaugurat, de președinte ales de o minoritate. Într-o totală lipsă de respect față de imaginea sa și a Uniunii pe care vrea să o conducă astfel, dl Uricaru mai are doar de oferit echivalentul sutei de lei cu care Ceaușescu, un precursor al său în materie de președinție cu orice preț, a încercat să rămîna la putere. Sau poate că dl Uricaru a inclus suta în costul organizării turului doi.

Cristian Teodorescu

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 251100296100089 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69.
Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9, 30-13.
Abonamente în 2001: 3 luni - 104.000 lei; 6 luni - 208.000 lei;
1 an - 416.000 lei. ISSN 1220-6318

Imprimat la
NAȚIONAL ROM

24 pag - 8.000 lei
La redacție: 6.000 lei

Cronicar